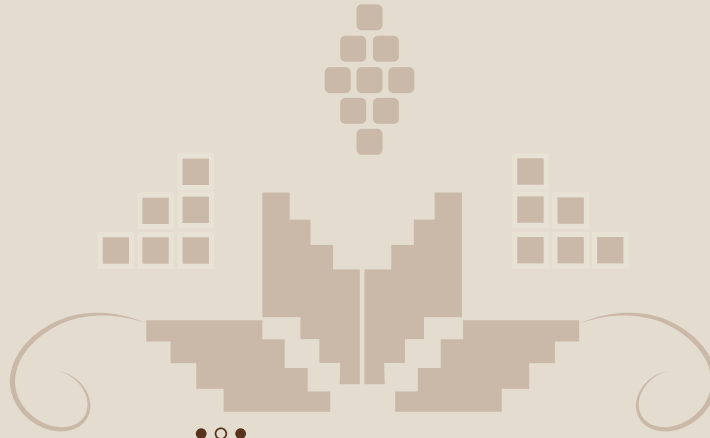

HALKBİLİMİ

Halk Sanatları Vakfı Yayınıdır

Tuncer Bağışkan
Anısına

 HASDER
HALK SANATLARI VAKFI

62. Sayı

Halkbilimi

HASDER Halk Sanatları Vakfı Yayınıdır

Yıl: 38, Sayı: 62
Mayıs 2024, Lefkoşa
Kapak resmi:
Tuncer Bağışkan
(21 Ocak 1947 - 8 Aralık 2023)

Sahibi ve Yayın Yönetmeni
HASDER Halk Sanatları Vakfı adına
Kani KANOL

Yayın Kurulu
Engin ANIL
Ahmet ERDENGİZ
Şevket ÖZNUR
Öcal ERTEN

Grafik Tasarım Sayfa Düzenleme
Tutku GÜRSUN

HASDER
Selimiye Meydanı No:1 Lefkoşa 99010 - Kıbrıs
Tel: (0392) 228 9020
Web: hasder.org
E-mail: hasder@hasder.org
Facebook: <https://www.facebook.com/hasderli/>
Youtube: <https://www.youtube.com/@kanalhasder>

Hiçbir koşul ve şart altında dergimiz ve Yayın Kurulu ile yayıncısı Halk Sanatları Vakfı yayınlanan yazıların içerik ve bilimsel sorumluluğunu yüklenmemektedir. Yayınlanan çalışmaların hertürlü sorumluluğu ilgili yazarlara aittir.

ISSN: 1986-0935

ÖNSÖZ

Değerli Dostlar,

1977 de kurulmuş olan HASDER 1981 sonu 1982 yılları başından itibaren “Folklor’un” sadece halk dansları ve müziğinden ibaret olmadığından hareketle yerleşim birimlerimizde halk kültürünün her alanında araştırmalara başlamış öncelikle de Halk danslarımızın detaylı olarak bilimsel temel ve öğretilere bağlı olarak kayıt altına almak ve sahnelemek için yoğun bir çalışmaya girmişti.

Amatör bir ruh ve profesyonel bir çalışma tarzı ile politik baskılar, maddi olumsuzluklara karşın, yılmadan, çeşitli nedenlerle ayrılanların yerini yeni gönüllü gençlerin almasıyla çalışmalara devam edildi.

Halkbilimi Dergisi, Halkbilimi Arşiv ve Kütüphanesi, El Sanatları Merkezi gibi topluma kazandırılan değerler konuya ilgi duyan hemen herkes tarafından takdirle karşılanmaktadır.

HASDER yaptığı çalışmalarla bir hayli araştırmacı ve bilim adamının da konuya ilgili duyarak Halkbilimi alanında çalışma ortaya koymalarına vesile olmuştur.

Bu süreç içerisinde yalpalamadan, ilkelerinden taviz vermeden mücadeleye devam eden HASDER’liler maalesef gelecekte pek ümitli değiller.

Dünya ve ülkemiz büyük bir değişimden geçiyor. 1980li yıllarda araştırma yaptığımız toplum, ekmeğini taştan çıkaran, yalan dolana fazla bulaşmamış, hırsızlık, sahtekarlıktan uzak, Kıbrıslı Rumların bıraktıkları mülkler üzerinde otursalar bile geçmişten geldikleri toplumun değerlerine sahip çıkan, geleceğe de o yönde ilerleme doğrultusunda hareket eden bir toplumdur. Son on yıl içerisinde ise dünyada, çeşitli ülkelerdeki savaşlar, işsizlik ve açlık yanında baskıcı yönetimlerden kaçmak isteyenler için Kıbrıs’ın Kuzeyi de diğer birçok ülke gibi hem bir konaklama hem de transit geçit yeri olmuştur. Bu koşulların yarattığı olumsuzlukları büyük bir acı ve çaresizlik içerisinde izliyoruz.

Kamu malları, nehirler, ormanlar, ovalar, kentler, semtler, deniz sahilleri talan edilmekte, çevre betona gömülmekte insanlarımız ise “elimdeki malı en uygun fiyata nasıl satabilirim?” derdine düşmüştür.

Bu derde sadece Kıbrıslı Rumların malına çökenler değil paranın “dayanılmaz hafifliği” altında “Türk Koçanlı” malı olanlar da en ücra köylerde dahil bu satışlardan alabildiğine faydalanmak için mallarını elden çıkarmaktadırlar.

İdare beceriksizliği yanında bir proje çerçevesinde halkın üretimden, topraktan koparılması, herkesin bir memur zihniyeti ve kolay yoldan para kazanma güdüsüyle iş arar duruma gelmesi, nüfusumuzun inanılmaz bir şekilde değiştirilmesi, Kıbrıslı Türklerin azınlık konuma getirilmesi irademizin toplumsal bilinçten yoksun kendini ve toplumunu inkâr eden kişiler tarafından dış güçlere peşkeş çekilmesi bizi yok oluşa sürüklemektedir.

Toplumumuzda Halkbilimi araştırmalarının, soyut ve somut halk kültürü ve folklor ürünlerinin kayıt altına alınması, derlenip toparlanması ve kitlelere sunulması için biz, HASDER geleneğinden gelen, toplum yararına hiçbir maddi karşılık beklemeden üretmeye çalışan bireyler olarak, Kıbrıslı Türk Toplumu için üretmeye devam edeceğiz.

Engin Anıl

İÇİNDEKİLER

4	Kıbrıs Türklerinin Kökeni: Anadolu'dan Gelenler (2. Bölüm) Ahmet Erdengiz
40	Lefkara Motiflerindeki Saklı Geometri Ahmet Karahan
56	Bir Yavaş Kent Lefke'de Yerin Ruhu: Yaşamlar, Ritüeller, Mekanlar Lerzan Aras
70	"HASDER Halkbilimi Ömür Boyu Hizmet Ödülü"ne layık görülen merhum Sn. Tuncer Bağışkan'ın Yaşam Öyküsü
71	"HASDER Halkbilimi Ömür Boyu Hizmet Ödülü" alan Sn. Mahmut İslamoğlu'nun Yaşam Öyküsü
73	Rum Halk Ozanı Girit Teralı R.M.Çapura'nın 1908 Tarihli Türküsü(Ağıtı) Şevket Öznur
91	Akdeniz ve Kıbrıs Mutfağının Özellikleri Zekai Altan
106	2023 YILI FAALİYET RAPORLARI Sonay Anıl

KIBRIS TÜRKLERİNİN KÖKENİ: ANADOLU'DAN GELENLER

(2. Bölüm)

AHMET ERDENGİZ

Giriş:

Kıbrıs Türk nüfus yapısını oluşturan yan unsurları geçen yıl sunduğumuz bildiride listelemiştik.¹ Bütünselliği sağlamak açısından bu listeye, Anadolu kökenli olmamalarına rağmen, Mora, Rodos, Halep ve Safed göçmenlerini de bu çalışmaya kısaca ekleyeceğiz.

Kıbrıs Türk toplumunu oluşturan Anadolu kökenli unsurların etnik, dini, sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarındaki farklılıklar sürgünlerin adada iskân edildiği yerleşim birimleri çerçevesinde ele alındığı takdirde daha kolay anlaşılır hale gelmektedir.

Kırsal yerleşim birimlerini oluşturan köylere, öncelikle toprağa bağlı işgücü yani çiftçiler, hayvancılar, tarım işçileri ve bir miktar da niteliksiz işçiler yerleştirilmiştir. Bu işgücünün bir kısmını yerleşik ve yarı-yerleşik Türkmen köylüler, bir kısmını da konar-göçer taifesi olarak bilinen göçebe Yörükler oluşturmuştur.

Kentsel yerleşim birimlerini oluşturan şehir ve kasabalara ise 1572 tarihli sürgün hükmü gereğince, öncelikle “erbab-ı hiref” ve “ehl-i sanayi” yani esnaf ve zanaatkârlar, bunların çalıştırabileceği işçilerin yanısıra imam, müezzin, hatip gibi din adamları da iskân edilmişti.²

Ancak başta başkent Lefkoşa olmak üzere kaza merkezlerine gönderilen beylerbeyi, sancak beyi, mütesellim, divan tezkirecisi, divan efendisi, kadı, defter emini, müftü, defterdar gibi üst düzey yöneticilerin ve merkezden tayinli diğer memurların, Kıbrıs Türk nüfus yapısına katkıda bulundukları söylenemez. Merkezden tayinli görevliler, görev sürelerinin dolması veya azledilmeleri üzerine adayı terketmişler, hatta bazıları, örneğin merkez kadıları çoğu zaman adaya gelmeyerek naibleri (temsilcileri) vasıtasıyla görevlerini yerine getirmişlerdir.³

Diğer yandan, adanın dış düşmanlardan ve korsan saldırılarından korunması ve iç düzenin sağlanması için adada bırakılan yeniçeriler, kale muhafızları, denizciler, azepler ve cebeciler, geçici statüyle adada bulundurulmaları ve ihtiyaç duyulduğunda imparatorluğun başka bölgelerine kaydırılmaları nedeniyle, Kıbrıs Türk nüfus yapısına kayda değer bir katkıda bulunmamışlardır.⁴

Kıbrıs Osmanlı hakimiyetine girdikten kısa bir süre sonra adi ve siyasi suçluların sürgün merkezi haline gelmiştir. Nefy defterleri de denen cezai sürgün defterlerinin pekçoğunda Kıbrıs'a cezirebend (ada sınırları içerisinde) veya kalebend (belli bir kalede, örneğin Mağusa şehri surları içerisinde) yaşamaya mahkum edilmiş kişilerin kayıtları vardır. Bu kayıtlara pekçok mühimme defterinde de rastlamak mümkündür.⁵ Bunlar içerisinde İstanbul tarafından, dini sapkın olarak nitelendirilenler, özellikle de Alevi veya Kızılbaşlar, isyan liderleri, soyguncular,

hırsızlar, tecavüzcüler, fahişeler hatta yolsuzluktan hüküm giymiş Hristiyan din adamları dahi vardır.⁶ Bunlardan bazıları aileleri ile birlikte sürüldüklerinden hayli kalabalık olarak Kıbrıs'a gelmekteydiler. Aileleriyle gelenlerin çoğu zaman yurtlarıyla olan bağlarının kopartılması için malları ve mülklerine el konarak satıldığı da düşünülecek olursa sürgün cezasının bitiminde bu ailelerden bazılarının adada kalarak yaşamlarını sürdürdükleri ve Kıbrıs Türk nüfusuna karıştıkları rahatlıkla söylenebilir.⁷

Diğer yandan, çeşitli cezai veya siyasi nedenlerle Kıbrıs'a sürülen çok sayıdaki kişi de Kıbrıs Türk nüfus yapısına demografik açıdan herhangi bir anlamlı katkıda bulunmamıştır. Bunların bir kısmı adadaki farklı iklim şartları ve salgın hastalıklar nedeniyle ölmüş, bir kısmı affa uğramış, bir kısmı da cezasını çekerek vatanlarına geri dönmeyi başarmıştı.⁸

1572 Tarihli Sürgün Hükümü ve Düzenli Sürgün Girişimleri:

1572 yılının Eylül ayında, Anadolu, Karaman, Rum ve Zülkadriye kadılarına ulaştırılan hüküm ile düzenli sürgünlerle ilgili prosedür başlatılmış oldu. Bahsekonu eyaletler, Doğu ve Güneydoğu hariç, Anadolu'nun çok önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Ancak sürgün ihraç defterleri ve diğer ilgili kayıtlar incelendiği zaman adaya göçürülmesi öngörülen nüfusun yaklaşık % 55'i Karaman'dan (Konya, Beyşehir, Aksaray, Ermenek, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Seydişehir) , % 15'i İç İl'den (İçel) (Selenti, Anamur, Bozyazı, Gülnar, Mut), % 13'ü Bozok'tan (Yozgat ili), % 9'u Teke'den (Kaş, Elmalı, Antalya, Akseki) ve % 8'i de Alaiye (Alanya ve çevresi) sancaklarından gelmesi öngörülmüştü.⁹

Yapılan düzenleme çerçevesinde Konya, Karaman ve Kayseri gibi şehir merkezlerinden herhangi bir nüfus aktarımı yapılmamıştır. Bu nedenle, örneğin, ailelerinin Konya şehrinden geldiğini iddia eden bazı Kıbrıslı Türklerin atalarının Konya merkezden değil, ama bu kente yakın köylerden geldiği anlaşılmalıdır. Dolayısıyla, evvel emirde göçürülmesi emrolunan nüfusun büyük çoğunluğunu köylüler ve kısmen de olsa toprağa bağlı, yeri yurdu belli ve vergi tahrir defterlerine kayıtlı yarı-göçebe Türkmenler oluşturmaktaydı.¹⁰

1572 tarihli sürgün hükmünün sonuna eklenen "Bir sureti Karaman, İç İl, Bozok, Teke ve Manavgat kadılarına, her on haneden 1 hane olarak 5720 hane olur." kaydı ile 225 numaralı rüus defterindeki 20 Ağustos 1572 tarihli bir kayıta verilen 5729 rakamı birbiriyle uyuşmaktadır. Bu da düzenli sürgünün ilk aşamasında yaklaşık 30,000 kişinin adaya göçürülmesinin öngörüldüğünü göstermektedir.¹¹

İdari Birim	İdari Birimin Hane Toplamı	Sürgün Hanesi*	Sürgün Toplamına Oranı (%)
Karaman vilayeti	31500	3150	54.98
İçel sancağı	8656	865	15.09
Bozok sancağı	7268	726	12.67
Teke sancağı	5001	500	8.72
Alaiye sancağı	4876	488	8.51
TOPLAM	57291	5729	

* “Rûûs kaydında “zıkr olunan vilâyetlerden her on hâneden bir hâne hesabı üzere cezîre-i Kıbrıs’a sürgün olmak (buyruldu)” yazılmış olup verilen hanelerin onda biri tarafımızdan hesaplanmıştır”. (Kaynak: Çelik, s. 280)

Ancak en geç 1581 yılı itibarıyla sona eren düzenli sürgün ile Kıbrıs’a gerçekten aktarılabilenler, adaya vardiktan sonra Anadolu’ya firar edenler, sürgün ihraç defterine ismi kaydedildikten sonra ölen veya kaçıp saklananların sayısı hakkında sağlıklı ve kesin bir rakam yoktur. Sürgünlerle ilgili günümüze kadar ulaşabilen belgeler, arşivlerde iki cild halinde korunmuştur. Bu cildler ayrıca adaya ulaşanların isimlerinden oluşan bir- ikişer sayfalık üç adet, çok kısa yoklama “defteri”ni de içermektedir. Sürgün ihraç defterlerinin bir bölümü ve sürgünlerin Kıbrıs’a varışlarında düzenlenmesi emrolunan yoklama defterlerinin büyük bir bölümü kayıptır. Sürgünlerin nerelere iskân edildikleri ve bu iskân işlemleri için Kıbrıs hazinesinden yapılan harcamalar ile iskâna açılan köy ve çiftliklerden beklenen gelir tahminlerinin kaydedildiği muhasebe defterlerinin tümü de bugüne kadar bulunamamıştır.¹²

Prof. Mehmet Akif Erdoğan eldeki defterlere dayanarak Aksaray, Beyşehir, Seydişehir, Anduğu Develihisar, Ürgüp, Koçhisar, Niğde, Bor, Ilgın, İshaklı, Akşehir, Bozok, Akdağ, Mamuriye, Silindi, Ermenek, Mud, Gülnar ve Silifke kasabaları ve köylerinden 2580 hanenin Kıbrıs’a sürülebildiğini ifade etmektedir. Bunlardan 1298 hane reisi kendi rızasıyla, geri kalanlar da kasaba ve köy sakinlerinin türlü suçlamalarına binaen sürgün defterlerine kaydedilmişlerdir.¹³

Adaya ilk ayak basan İçel sancağı sürgünleri olmuştur. Ancak, 1573 yılının Mart ayında adaya varan 695 hanelik İçel sürgünleri Kıbrıs Beylerbeyisinin şikâyet ve itirazına neden olmuştur. 170 hanelik eksikle Kıbrıs’a ulaşan ilk kafilenin çoğunu yaşlı ve fakir kişiler oluşturmuş, bazıları da kendileri gelmeyip para karşılığında yerlerine başkalarını göndermişlerdir.¹⁴

1573 yılı itibarıyla istenen sayı ve evsafa sürgünün adaya transferinin mümkün olamayacağını anlayan İstanbul, sürgün alanlarını genişleterek Tarsus, Sis ve Adana sancaklarını da sürgün bölgesine dahil etti. Bu sancaklardan göçürülmesi istenilen 1300 hanenin 500’ü Devlet tarafından geçmişte tam kayıd altına alınamamış göçebe ailelerden, 200 hanesi rastgele belirlenmişlerden ve 600 hanenin aile reisleri de nasihat dinlemeyen “kesret ve şirret ve şeka” yani hırsızlık, katillik, adam yaralama, tecavüz, kavga gibi suçlardan sicili olan kişilerden

seçilecekti. Diledikleri takdirde tüm aile efradını, hayvanlarını ve çift aletlerini de yanlarında götürebileceklerdi. Kıbrıs Beylerbeyisinin ilk parti sürgünlerle ilgili şikayetlerini ciddiye alan İstanbul bu kez deftere kaydedileceklerin güçlü ve fakir olmayanlardan seçilmesini istiyordu.¹⁵

Sürgün İhraç Defterleri ve Sürülenler Hakkında İçerdikleri Bilgiler:

Düzenli sürgünlerle ilgili tutulan ve sürgün ihraç defteri olarak bilinen tutanaklarda her sancak aynı detayı içermese de genelde aşağıdaki bilgilere yer verilmeye çalışılmıştır:

a-Göçürülecek hane reisinin tam ismi,

b-Varsa yetişkin (mücerred yani vergi verebilecek, 14-16 yaş arası bekâr) oğullarının sayısı, bazen isimleri nadiren kızlarının sayısı ve isimleri,

c-İkâmet ettikleri mahalle, köy veya kasaba,

d-Meslekleri,

e-Mal ve davarları, çiftleri veya mesleki aletleri,

f-Kıbrıs'a götürülmesi mümkün olmayan mal ve mülklerinin bilirkişi tarafından tesbit edilen ve satılmasını müteakib mal sahibine ödenen miktar,

g-Sürgün sırasında firar etmeleri veya yerlerinde bulunamamaları halinde yerlerine gidebilecek kefiller,

h-İhraç defterine kendi seçimleri ile mi yoksa köy halkının şikâyeti üzerine mi kaydedildikleri.¹⁶

Bu detaylar ışığında, Kıbrıs Türklerinin atalarının önemli bir bölümünü oluşturan ilk dalga, 1573 – 1578 düzenli sürgünlerine katılanlar hakkında, daha sonraki zorunlu aşiret sürgünlerine katılanlardan daha fazla bilgi sahibi olduğumuzu söylemek mümkündür. Ancak aşiret sürgünlerinin aksine düzenli sürgünlere tabi tutulan bu yerleşik veya yarı-yerleşik nüfusun dini yapısı hakkında detaylı bilgi sahibi değiliz. Onların, büyük oranda XV ve XVI. yüzyıllarda Devlet baskısı ile Sunnileşen veya görünürde Sunni inancına sahip olmakla birlikte çoğu Alevi inançlarını da yaşamlarında devam ettiren Türkmenlerden meydana geldiklerini söylemek hatalı olmayacaktır.¹⁷

Sürülen Nüfusun Sayısı:

Kıbrıs Türk toplumunun oluşmasında önemli rol oynayan düzenli sürgünlerle adımıza gelmek üzere kaydolanlar ile adaya ulaşanlar ve ulaştıktan sonra firar etmeyerek Kıbrıs'ta kalarak kök salanlar hakkında sağlıklı rakamlara ulaşmak nerdeyse imkâBütün sürgünsızdır. Elimizdeki sürgün ihraç defterleri, mühimme ve rüus defterleri arasında farklılıklar olduğu gibi günümüze ulaşabilen defterlerde bile eksiklikler vardır.

Örneğin İçel sürgünleriyle ilgili defterler üzerinde çalışma Turan Gökçe bu sancağa bağlı Ermenek, Mamuriye, Selendi, Silifke, Gülnar ve Mud kazalarından toplam 672 hanenin sürgün defterine

yazıldığını, padişaha ait vakıflarda çalışan 19 kişinin defterden çıkartılması üzerine yaklaşık 3000 kişiyi kapsayan 653 hanenin Kıbrıs'a sürüldüğünü belirtiyor.¹⁸

Diğer yandan Şenol Çelik rüus defterleri üzerinden yaptığı araştırmadan İçel sancağından 865 hanenin sürülmesinin planlandığını ancak sadece 805 hanenin deftere kaydedilebildiğini belirtmektedir.¹⁹

Aynı şekilde, 22 numaralı mühimme defteri İçel'den Kıbrıs'a "... altıyüz toksan beş nefer ekseri pir ve fakir olup yazıldığı üzere gelmeyüp çoğu bedel gönderüp kendüler kaldıkları ..." yönünde bilgi içermektedir.²⁰

Bütün sürgünlerin adaya Devlet zoruyla sürüldüğünü söylemek mümkün değildir. Pekçok kişi, özellikle de topraksız köylüler, yenile fethedilen adadaki ekonomik imkânlardan yararlanabilmek için gönüllü olarak Kıbrıs'a gitmeyi seçmiştir. Kendi rızasıyla (hüsn-i ihtiyarıyla) Kıbrıs'a göç etmek isteyenlere örnek oluşturması açısından İçel sancağı kazalarına ait köylerden derlenen ve BOA A. DVN No.793 numaralı sürgün ihraç defterinden alınan kişisel verilerden oluşturulan tablo EK 1'de sunulmaktadır.²¹

Kıbrıs Türk nüfus yapısına sayıca en fazla katkıyı yapan Karaman vilayeti sürgünlerinin sadece bir bölümünü kapsayan BOA KK Mevkûfat Defteri 2551 numaralı defter²² Beyşehir'den 262, Aksaray'dan 225 (bazı kaynaklara göre 228), Seydişehir'den 202, Develihisar'dan 197, Niğde'den 172, Anduğu'dan 145, Akşehir'den 130, Koçhisar'dan 88, İshaklı'dan 87, Bor'dan 69, Ürgüp'ten 64 ve Ilgın'dan 48 olmak üzere toplam 1689 haneyi kapsamaktadır.²³

Diğer yandan, sürgün yapıldığını çeşitli mühimme kayıtlarından bildiğimiz Karaman eyaletine bağlı Ereğli, Aladağ, Eski-il, Belviran kazaları ile Konya, Kırşehir ve Kayseri sancaklarından da elimize ulaşan herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Elimizde herhangi bir sürgün ihraç defteri verisi olmamasına rağmen sadece Larende kazasından 223 hanenin 1573 yılı ortalarında Kıbrıs'a ulaştığını mühimme kayıtlarından biliyoruz.²⁴

Adamıza nüfus aktardığı bilinen Bozok, Teke ve Alaiye (Alanya) sancaklarının sürgün defterleri de elimizde yoktur. Her hanenin ortalama 5 kişiden oluşabileceğinden hareketle Karaman Eyaleti sürgününün, sadece tesbit edilebilen kısmının dahi, Kıbrıs Türk nüfus yapısına yaklaşık 9500 kişilik bir katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.²⁵

Düzenli sürgünler neticesinde Anadolu'dan Kıbrıs'a kaç hanenin ulaştığı, kaç hanenin geldikten sonra geri Anadolu'ya firar ettiği, kaç hanenin değişik iklim şartları, salgın hastalıklar, yarı-göçebelikten veya göçebelikten yerleşik düzene geçmenin ve hiç alışık olmadıkları bir üretim tarzına yönelmenin getirdiği zorluklardan dolayı telef olduğunu da bilmiyoruz.²⁶

Mehmet A. Erdoğan, düzenli sürgünler sonunda Kıbrıs'a göçürülen kişi sayısını "en az kırk bin" olarak tahmin ediyor.²⁷ Yusuf Halaçoğlu da bu rakamı destekleyerek 12,000 kayıtlı aileden 8,000 ailenin yani yaklaşık 40,000 kişinin adaya yerleştirildiğini ifade etmek suretiyle Erdoğan'yu doğruluyor. Nitekim, Şenol Çelik de 1580 yılına ait bir mühimme kaydına atfen adaya 12,000

hanenin yerleştirildiğini belirtmektedir. Kıbrıs'a iskân edilen nüfusun hangi köy ve kasabaya yerleştirildiğine dair arşiv belgelerine dayalı detaylı bir çalışma yoktur. Elimizdeki tek liste, kaynak belirtilmeden, Haşim M. Altan tarafından düzenlenmiştir.²⁸

İçel sancağından göçürülenlerin % 70'den fazlası çiftçidir. Geriye kalanlar arasında vasıfsız işçilerin yanı sıra terzi, demirci, kalaycı, debbağ, dokumacı, pabuşçu, değirmenci, semerci, sepetçi, kaşıkcı, dülger, yapıcı, kuşakçı, yorgancı, sünnetçi gibi meslek sahipleri vardır. İçlerinde ender de olsa okur-yazar olarak niteleyebileceğimiz imam, muallim, yazıcı, ilm ehli, naib ve Kuran ehli vardır.²⁹ Mesleki açıdan bakıldığında, diğer sancaklardan sürülenlerin de durumu İçel'den pek fazla farklılık göstermemektedir.

Kıbrıs'a en fazla nüfus aktaran eyalet olarak Karaman, kendi nüfus yapısını belli ölçülerde adaya gönderdiği sürgünlerin dini ve etnik yapısına da yansıtmıştır. Aksaray kazasına mensup 228 sürgün neferden 13'ü, Koçhisar kazasından 88 neferden 7'si, Niğde kazasından 246 (kaza sınırları genişletildikten sonra) neferden 39'u (bir başka değerlendirmeye göre 41'i) Rum ve Ermenidir. Ancak bu sürgünlerin önemli bir bölümü öztürkçe isimler taşıdıkları cihetle onların Ortodokslaşmış veya Ermenileşmiş Karaman Türkü olma olasılığı hayli yüksektir.³⁰

Bu çalışmaya örnek teşkil etmesi açısından Niğde kazası sürgün ihraç defterinden derlenen ve gayri-müslimleri yansıtan tablo EK 2'de sunulmaktadır. Kıbrıs'a gönderilmek üzere sürgün defterine yazılan gayri-müslimlerin bunu kendi istekleriyle "hüsn-i ihtiyarlarıyla" yaptıkları gibi, çeşitli suçlardan dolayı da sürgüne tabi tutuldukları görülmektedir. Buna nerdeyse tamamının işsiz olmasının da katkıda bulunduğu düşünülebilir.

Suçlu Sürgünler:

Kıbrıs Türk toplumunda, Anadolu'dan gelen atalarının çoğunun suçlu sürgünlerden oluştuğuna dair yaygın bir kanı vardır. 1572 yılından itibaren pekçok suçlunun ceza amaçlı olarak Kıbrıs'a sürüldüğü bir gerçektir. Bu tip cezai sürgünler 19. Yüzyılın ilk yarısına kadar sürmüştür. Ancak bunların iskân amaçlı sürgünlerle karıştırılmaması gerekmektedir.

İskân amaçlı olarak 1572 – 1580 yılları arasında gerçekleştirilen sürgünlerin bir takım suçluları da içerdiğini yukarıda ifade etmiştik. Sürgün hükmü çerçevesinde hazırlanan ihraç defterlerinde faizcilik ve tefecilikle para kazananlara, davalı olanlara, vergi kaçakçılarına, başıbozuk gençlere öncelik verilmesi istendiğinden sürgünler arasında bu tip suçlulara sıkça raslanmaktadır. Ancak başlarına gelecekleri bildiklerinden ciddi suç işlemiş olanlar kaçarak saklanmışlardı.³¹ Buna ek olarak 1700'lü yılların başından itibaren adımıza cezalandırma amacıyla sürülen Alevi – Kızılbaş aşiretleri de bu kanının pekişmesine neden olmuştur.

Düzenli sürgünler sırasında sürgün ihraç defterlerine kendi köylülerinin ve mahallelilerinin isnad ettikleri çeşitli suçlar nedeniyle isimleri yazılanlara örnek olmak üzere Karaman vilayetinin Beyşehir, Seydişehir ve Aksaray kazalarının kaydedildiği defterlerden derlenen suçlularla ilgili tablo EK 3'de sunulmaktadır.

Düzenli Sürgünlere Dahil Edilen Bazı Aşiretler:

Düzenli sürgünlerin yapıldığı 1572 -1581 yılları arasında ilk kez bazı aşiretlerden de, ufak çaplı olsa da, bazı sürgünler yapıldı. Bu sürgünler, 18. yüzyıl başlarından itibaren yapılacak olan cezalandırma amaçlı aşiret sürgünlerinden değildi. Niğde kaza merkezi ve köylerinde ikâmet eden üç Türkmen cemaati, ceza amaçlı aşiret sürgünlerinin başladığı 1702 tarihinden yaklaşık 128 yıl önce kendi istekleriyle adamıza gelerek Kıbrıs Türklerini oluşturacak olan diğer Türkmen topluluklarının arasına karıştılar.³²

Bunlardan Bereketli cemaati Niğde merkezdeki bir mahallede yaşıyordu. Toplam 20 haneden oluşan bu cemaat sürgüne iki hane ile katkıda bulundu. Araştırmacı Orhan Sakin'e göre bu aşiretle ilgili olarak Niğde livasına ait 387 arşiv numaralı tahrir defterinin 161. sayfasında kayıd vardır.³³ Eldeki bilgiler bu aşiretin Oğuzların Üçok kolunun Kınık boyuna bağlı olduğunu göstermektedir.³⁴

40 haneden oluşan Cellalü cemaati de Niğde merkezde yaşıyordu. Sürgüne 4 hane gönderen cemaat yukarıda atıfta bulunulan 387 numaralı tahrir defterinin 169. sayfasında belirtilen Celal cemaati ile aynı cemaattir.³⁵ Bu aşiret de Oğuzların Üçok kolunun Bayındır boyuna bağlıydı.³⁶

Niğde dışında yaşayan ve 10 haneden oluşan İbrahim Beyli cemaati de sürgüne bir hane ile katıldı. Araştırmacı Sakin'e göre bu ismi taşıyan bir aşirete 438 numaralı tahrir defterinin 344. sayfasında atıfta bulunmaktadır. Deftere göre bahsekonu aşiret Ankara yakınlarındaki Haymana Ovası'nda konaklamaktadır. Büyük ihtimalle Oğuzların Kınık boyuna aittir.³⁷

Osmanlı dönemi Kıbrıs'ı üzerindeki araştırmalarıyla tanınan mütevvefa Prof. Ronald Jennings, Faruk Sümer'e atıfla, Osmanlı Ordusu'na at yetiştirmekle yükümlü olan Atçeken Yörükleri'nin de 18. yüzyılda gerçekleştirilen cezai aşiret sürgünlerden çok önce adamıza gelerek yerleştiklerini ifade etmiştir. Sümer İç İl'den (İçel'den) adamıza yapılan Yörük iskânlarıyla ilgili olarak “Kıbrıs'ın fethinden sonra, İç-İl bölgesinden vakit vakit bu adaya da göçmen gönderilmiştir. Böylece, bugünkü Kıbrıs Türkleri'nin mühim bir kısmı İç-İl Yörüklerinin torunlarıdır.” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur.³⁸ Nitekim Yusuf Halaçoğlu 636 numaralı tahrir defterinin 136. sayfasında yeralan Kasım 1591 tarihli bir kayıddan Sülemişli cemaatinin Atçeken Yörükleri taifesine bağlı Döğer boyunun Kıbrıs'a iskân edildiğini kanıtlamıştır.³⁹

Anadolu Haricinde Sürgün Yapılan Bölgeler:

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden yapılan düzenli sürgün fasıllarla devam ederken İstanbul dikkatini, Anadolu dışındaki bazı sancaklara da çevirdi. Önce Halep'ten 200 hane ve sayısı belirtilmeyen bekâr zanaat erbabı Kıbrıs'a sürüldü. En az bin kişiden oluşan bu Halepli grubun etnik yapısını bilmiyoruz. Ancak büyük çoğunluğunu Halepli Türkmenlerin oluşturduğunu varsayabiliriz. Fakat bu sürgün grubunda da, sürgün listesine sonradan eklenen Adana, Tarsus ve Sis sürgünlerinde olduğu gibi bir sorun vardı. İstanbul sürgün kotalarını doldurabilmek için bu sancaklardan da 600 kişilik eşkiyayı deftere eklemekte bir sakınca görmemişti. Merkez aynı

şekilde Halep ve çevresini titreten eşkiyayı da Kıbrıs'a sürmekte bir sorun görmedi. Sayıları belirtilmiş olmamakla birlikte Halep ve çevresini tehdit edebilecek boyuttaki haydutların sayısının az olmadığı ortadadır.⁴⁰

Haleb sürgünlerini çok geçmeden Rodos sürgünleri izledi. Antalya üzerinden Kıbrıs'a sürülen ve 1573 yılı içerisinde adımıza ulaşan Rodos sürgünlerinin sayıları ve etnik yapıları hakkında detaylı bir bilgimiz bulunmamaktadır. Rodoslu sürgünler de Kıbrıs Türk toplumunun oluşmasına şimdilik tesbit edemediğimiz bir boyutta katkıda bulunmuşlardır.⁴¹

Kıbrıs'a sürülen Türkmen ve Yörüklerin adanın yeniden kalkındırılmasında arzu edilen görevi yerine getiremeyecekleri kısa sürede anlaşılmıştı. Sıtma, veba gibi salgın hastalıklar, kuraklık, çekirge felaketi, farklı iklim şartları ile iç ve dış güvenlik ortamının oluşturulamamasının yanısıra yüzlerce yıldır alışlagelmiş yarı-göçebe veya göçebe hayat tarzına bağlı olarak yapılagelmiş hayvancılığı bir anda terketmek zorunda kalan Türkmen ve Yörük göçmenler Kıbrıs'ın gelirlerini istenilen seviyeye çıkartamıyorlardı. Devlete ait tuzla ve şekerhane gelirleri Venedik dönemine kıyasla, süratle düşüyor ve tesisler atıl hale geliyordu. Diğer yandan Kıbrıs Beylerbeyinin de şikayet ettiği gibi "fakir" Türkmen ve Yörük taifesi Lüzinyan ve Venedik dönemlerinin Kıbrıs'ını yaratan denizaşırı ticaretten ise hiç anlamıyordu. İstanbul bunun için kapital ve ticari bilgiye sahip Yahudi asıllı vatandaşlarından yararlanacağını düşünerek binlerce Yahudinin yaşadığı Safed sancağına el attı. Safed sancak beyine ve kadısına gönderilen 18 Ekim 1576 tarihli bir hükümle mal – mülk sahibi bin Yahudi aile reisinin eşleri ve çocuklarıyla birlikte Magosa Kalesi'nde ikamet etmek üzere ivedilikle Kıbrıs'a sürülmesini istedi. İki yıl süren yazışmalardan sonra Safed sancağı gelirlerinde düşüşe neden olacağı gerekçesiyle bu sürgünden vazgeçildi. Ancak daha sonra, Safed'e göç eden 100 Yahudi ailesinden oluşan bir kafiye taşıyan geminin su ve erzak almak için Mağusa limanına uğramasını fırsat bilen Kıbrıs beylerbeyi bu ailelere elkoyarak onları zorla Mağusa kalesine iskân etmişti. Bu topluluğun akibeti hakkında elimizde daha fazla bilgi yoktur.⁴²

18. Yüzyıl Öncesinde Cezalandırılmak Amacıyla Kıbrıs'a Sürülen Yörük Aşiretleri:

Rakka (Suriye) ve Kıbrıs'a yönelik aşiret sürgünlerinin yoğunluk kazandığı 1702 yılından önce de bazı aşiretlerin cezalandırılmak amacıyla adaya iskânı için çeşitli girişimler yapılmıştır. Büyük bir olasılıkla, ceza amaçlı olarak Kıbrıs'ta ikâmete zorlanan ilk Yörükler Akkeçili aşiretine mensuptur. Bu aşiretin Kütahya yöresinde yaşayanlarından 50 – 60 kişilik bir grup, başlarında Turgud, Ramazan, Hacı Bayram ve Musa isimli kişiler olduğu halde davul ve zurna çalarak Sar nahiyesindeki bir kadınlar hamamına girmiş, içerdeki kadınları zorla alıkoymuş ve yolda rastladıkları padişah ulağı Derviş Çavuşu da döğerek binek hayvanlarını gaspetmişlerdi. Bu olayları müteakip İstanbul, Anadolu beylerbeyisine ve Uşak kadısına gönderdiği 8 Temmuz 1572 tarihli bir hükümle, olaylara karışanların tümünün süratle tutuklanmasını emretmişti. Suçluların yurtları ile ilişkilerinin kesilmesini, diğer bir deyişle mal ve mülklerinin müsadere edilerek satılmasını, ev halkıyla birlikte süratle Silifke iskelesi üzerinden Kıbrıs'a göçürülmelerini ve adaya ulaştırılarak ilgili makamlara teslim edildiklerinde alınacak temessük (teslim) belgesinin

de merkeze iletilmesi talimatını vermişti.⁴³ Ev halkıyla birlikte yaklaşık 300 kişilik bir sürgün grubu oluşturan Akkeçili Yörükleri, Oğuzların Üçok koluna bağlı Peçenek boyu içerisinde yer almaktadır.⁴⁴ Ancak Kıbrıs'a varışlarında nereye iskân edildiklerine dair elimizde herhangi bir belge bulunmamaktadır.

Kıbrıs'a sürülen Yörük aşiretlerinden biri de Bozdoğanlı (Boztoğaçlı) aşiretidir. İç-İl (İçel) sancağının yanı sıra Alanya, Koçhisar, Gülnar, Silifke ve Aksaray arasındaki geniş bir bölgeye yayılan Bozdoğanlı aşireti ona katılan diğer Yörük aşiretleriyle birlikte bir teşekkül (federasyon) oluşturmuştu.⁴⁵ Yayıldıkları geniş bölgede, özellikle de Alaiye (Alanya) sancağında kışlamakta ve yaz aylarında sahip oldukları büyük keçi ve koyun sürüleri göç yolları üzerindeki köylülere ait meralardaki otları ve ekinleri yediklerinden köylülerin hayvanları aç kalıp telef olmakta, buğday ve arpa sıkıntısı baş göstermektedir. Köylülerin şikayetleri sonucunda üzerlerine gönderilen kolluk kuvvetleri ile de savaşılarak merkezi idarenin emirlerini yerine getirmemekte direniyorlardı. İstanbul, Bozdoğanlı aşiretinin ve ona katılan İrekli, Nişanlı, ve Birelû diğer Yörük aşiretlerinin süratle tutuklanıp Kıbrıs'a sürülmesini 24 Kasım 1573 tarihli Alaiye sancağı beği ile Alaiye, Tokat ve Döşine kadılarına gönderdiği hükümle emretmiş, verilen emrin takipçisi olarak hükmün yerine getirilmesini sağlamıştır. Ancak bu sürgün emri neticesinde Kıbrıs'a ulaşan Bozdoğanlı teşekkülüne ait hane sayısını bilmiyoruz.⁴⁶

Bu sürgünden yaklaşık üç yıl sonra yine Bozdoğan teşekkülüne ait Köseli cemaatinden Ramazan liderliğindeki 40-50 hanelik bir topluluk Gülüstan isimli bir bölgeye yerleşerek isyan etmişti. Ramazan ve beraberindeki ailelerin yakalanarak Kıbrıs'a sürülmeleri konusundaki 21 Ağustos 1576 tarihli hüküm İç-İl (İçel) beyine gönderilmişti.⁴⁷

Bir yıl sonra Zülkadriye beğlerbeyisine, Maraş ve Samsad kadılarına gönderilen 25 Nisan 1577 tarihli hüküm çerçevesinde eşkiyalık yapıp yol kesen, haydutluk yapan Rışvan, Baziki ve Çakallı taifesinin Kıbrıs'a sürgünü istenmiştir. Etnik yapılarının Kürt mü, yoksa Kürtleşmiş Yörük mü veya tamamen Yörük olup olmadığı tartışılan bu aşiretlerin yakalanarak Kıbrıs'a sürüldüklerine dair elde yeterli bilgi yoktur.⁴⁸

16. yüzyılda Kıbrıs'a yapılan büyük çaplı bir diğer Türkmen/Yörük sürgünü de 1577 yılında yaşandı. İstanbul, Kızılbaş ve dolayısıyla İran Safevi Devleti yanlısı olarak nitelendirilen, Eyalet-i Rum'da, yani Sivas, Amasya, Çorum, Canik, Şebinkarahisar, Bayburt, Kemah, Malatya, Divriği, Darende, Gerger, Bozok, Trabzon ve havalisinde yaşayan Türkmen/Yörükler arasındaki "sapkın inançlı" kişilerin belirlenerek, yaşadıkları yerler ile alakalarının kesilmesini müteakip Kıbrıs'a sürülmelerini ve bunlara liderlik eden halifelerinin de katledilmelerini emretmiştir. 9 Mayıs 1577 tarihli bu hükümde bahsekonu sürgünlerin mensubu oldukları aşiretlerin isimleri maalesef verilmemiştir. Ancak Rum eyaletinin büyüklüğü gözönünde bulundurulduğunda bu sürgüne dahil edilmesi emredilen yerleşik, yarı-göçebe ve konar-göçerlerin sayısının hayli yüksek olduğunu söylemek mümkündür.⁴⁹

1580'li yıllarda sona eren düzenli sürgünleri takip eden yüzyılı aşkın zaman dilimi içerisinde Osmanlı İdaresi Kıbrıs'a yönelik büyük çaplı herhangi bir iskân girişiminde bulunmadı. 17. yüzyıl boyunca pekçok suçlu yalnız başlarına veya aileleriyle birlikte adaya sürüldüler. Ceza amaçlı bu sürgünler bazen 15-20 kişilik suçlu grubundan oluşsa da bunların çoğu iskân amacı taşımadığı gibi, ceza süresinin bitiminde veya affedilmelerini müteakip mahkumların vatanlarına dönmelerine izin veriliyordu. Ancak bu durum 17. yüzyılın son çeyreğinde süratle değişti.

18. Yüzyılda Uygulamaya Konan Geniş Çaplı Aşiret Sürgünleri:

Osmanlı Devleti 1683 yılında, ikinci kez başarısız bir şekilde kuşattığı Viyana önlerindeki bozgunun şokunu atlatamadan Avusturya, Venedik, Lehistan ve bilahare onlara katılan Rusya ile 13 yıl sürecek bir savaşa tutuştu. Osmanlı Devletini siyasi, idari, ekonomik ve askeri açıdan büyük zaafiyetlere uğratan bu savaşlar dizisi 1696 yılında imzalanan Karlofça Andlaşmasıyla sona erdi. Macaristan'ın Avusturya'ya, Erdel'in Lehistan'a, Mora Yarımadası ile bazı Ege adalarının Venediğe ve Kırım'daki bazı önemli kalelerin Rusya'ya bırakılması Devleti derinden sarstı.⁵⁰ 13 yıl boyunca süren savaşın finansmanı için konan ağır vergiler, başta Anadolu olmak üzere, eyaletlerde güvenlik ve asayiş sağlama yükümlü asker ve yöneticilerin savaşa katılmaları nedeniyle doğan yönetim boşluğu düzensizliğin, eşkiyalığın ve isyanların başlamasına neden oldu.

Diğer yandan imparatorluk için önemli gıda üretim merkezlerinden olan Macaristan ve Erdel'in elden çıkması, Mora ile bazı Ege adalarının Venediğe bırakılması sonucunda başkent İstanbul'a deniz yoluyla yapılan gıda ve diğer malların ulaşımının aksaması, hatta zaman zaman durması Anadolu'daki tahıl üretim alanlarının korunmasını ve iç ticaret güzergâhlarının güvenliğinin sağlanması Devlet için yaşamsal önem arz ediyordu.

Anadolu'da güvenliğin zaafiyete uğraması, eşkiyalığın ve isyanların artması, devlet otoritesini dinlemeyen göçebe Yöröklere ait hayvan sürülerinin tahıl üretim alanlarını talan etmesi karşısında çaresiz kalan İstanbul bunların sorumlusu olarak gördüğü göçebe aşiretleri belirli merkezlere iskân için çeşitli tedbirler aldı. 1691 yılının Ocak ayında alınan bir kararla aşiretlerin başta Rakka olmak üzere Hama, Humus, Denizli, Afyon ve Çukurova'da gerekirse zor kullanarak iskânı için girişimler başlatıldı. Bu girişimler göçebe aşiretler arasında büyük bir tepkiyle karşılandı ve isyanların daha da artmasına neden oldu. Sorunun daha da büyümesi üzerine İstanbul dikkatlerini Kıbrıs'a çevirdi. İstanbul'un dikkatlerini çevirdiği Kıbrıs ise önemli sosyo-ekonomik sıkıntılarla boğuşuyordu ve bu sıkıntılar 1685 yılında Boyacıoğlu Mehmed Ağa'nın isyanı ile doruk noktasına ulaştı. Boyacıoğlu isyanı ancak beş yılda bastırılabilirdi; ancak isyanlar aralıklarla uzun yıllar devam etti.⁵¹

1700'lü yılların başından itibaren Yörök cemaatlerinin, özellikle de Güney ve Güney Doğu Anadolu'da, artan isyan ve eşkiyalıkları karşısında yetersiz kalan Devlet, çareyi bu aşiretleri Rakka ve Kıbrıs gibi sürgün merkezlerine sürmekte bulduğunu düşünerek girişimlere başlamıştı. Aslında 1690'lı yıllardan beri uygulanmaya çalışılan bu yöntem 1710 yılından

itibaren daha bir yoğunlukla ve daha sert tedbirlerle uygulanmaya çalışılmış ancak 1750'li yıllara gelindiğinde kayda değer bir başarı sağlanamadığı görülmüştü. 1578'den itibaren artan sıklıkla İran ile yapılan ve ancak 1746 yılında duran savaşlar ile aynı zaman dilimi içerisinde Batı devletleri ile yapılan ve tümü büyük yenilgilerle sonuçlanan savaşlar neticesinde Devlet oldukça zayıflamış bulunmaktaydı. 1750'li yıllara gelindiğinde Anadolu'da asayiş korumakla görevli asker sayısı azalmış, timar sisteminin bozulmasından dolayı orduya gereken sayıda asker ve güvenlik gücü yetiştirilememiş, merkezi hazinenin boşalmasıyla ödeneklerini alamayan Osmanlı taşra yöneticileri aşiretlerden aldıkları rüşvetlerden dolayı onların eşkiyalıklarına gözyumarak Devletin çabalarının sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. Bu çerçevede Kıbrıs'a yapılmak istenen Yörük sürgünlerinin pekçoğu başarısız olmakla birlikte adaya ulaşarak iskân edilen Türkmen/Yörük cemaatleri de vardır. Bunlardan bazıları Kıbrıs'a uyum sağlayıp Kıbrıs Türk toplumunun yapısına katkıda bulunurken, bir kısmı da değişik yaşam şartları, salgın hastalıklar ve kuraklık gibi nedenlerle telef olmuş veya Anadolu'ya firar etmiştir.⁵²

Aşiretlerin Kıbrıs'a Sürülmesi:

İlk sürgünler 1702 yılında adaya vasil oldu. Bu ve bundan sonra Kıbrıs'a ulaşan aşiret sürgünleri hakkındaki bilgiler düzenli sürgünlere kıyasla daha sınırlıdır. Düzenli sürgünlerde olduğu gibi ceza amaçlı sürgüne tabi tutulan aşiretler için sürgün ihraç defterleri tutulmamıştır. Yusuf Halaçoğlu 1702 sürgünlerinin Güngördü, Kırıntılı, ve Delili cemaatlerine mensup graplardan oluştuğunu ve bunların Ayas İskelesi'nden Kıbrıs'a geçirilmesi için tedbir alındığını belirtmektedir.⁵³ Süavi Aydın ve Erdal Çiftçi ise Kiseliolu, Bahşiş, Deliler, Güngörler (Güngördü) ve Kırıntılı cemaatlerinin bu zorunlu iskândan kaçmayı başardıklarını söylemektedirler.⁵⁴

Bunlardan Güngörler (Güngördü) cemaati hakkında fazlaca bilgi yoktur. Gökçe Y. Peler'e göre bu Yörük cemaati büyük bir olasılıkla Lekvanik Ekradı'na dahildir. İsmail Uçakcı ise bu cemaatin Türkmen taifesinden olduğunu ve Develi nahiyesi ile Zamantı Ovası'nda ikâmet ettiğini söylemektedir.⁵⁵ Aydın ve Çiftçi ise sürgünden kaçmayı başaran Güngördü, Kırıntılı ve Delili cemaatlerinin Aydın Vilayeti'ne bağlı Menteşe livasına göç ettiklerini belirtmektedirler.⁵⁶

Kırıntılı (Kırıntıl Ekradı, Kırıntılı) cemaatinin etnik kökeni hakkında iki görüş vardır. Cevdet Türkay bu cemaati "Konar-Göçer Türkmân Ekradı Taifesinden" saymakta ve Kayseri, Rakka, Maraş, Sis, Niğde, Karaman, Adana, İçel, Aydın, Saruhan ve Kıbrıs'ta yaşadıklarını kaydetmektedir. Türkay bazı kaynaklarda bu cemaatin Kırıntılı Kürdü diye anıldığını ifade etmektedir. Nitekim Fihristü'l Aşâir de onları Kürt olarak nitelendirmektedir. Diğer yandan Ali Rıza Özdemir ise bu cemaatin bağlı bulunduğu Lekvanik aşiretinin Osmanlı makamlarınca Bozulus Türkmenleri arasında sayıldığını, bazı Osmanlı kaynaklarında sadece Ekrad ve Yörük olarak kayda geçirildiklerini Kürtleşen Türkmen aşiretleri ile ilgili kitabında belirtmektedir. Peler, Halaçoğlu ve Türkay'ın yaptığı bazı tesbitlere dayanarak Kırıntılı cemaatinin Oğuzların Döğer boyuna bağlı Maraş Yörüklerinden olma olasılığının yüksek olduğunu belirtmektedir.⁵⁷

Türkay'a göre Delili (Delilü, Delüler) cemaati “Türkman Taifesinden” olup Boynuinceli aşiretine mensuptur. Bu saptama çerçevesinde Delili cemaati Oğuzların Bozok koluna bağlı Varsak boyundan gelmiş olmaktadır. Halaçoğlu ise yaptığı araştırmalarda hem Oğuzların Üçok kolunun Yüreğir boyundan gelen İçel Yörükleri, hem de aynı kolun Yiva boyuna mensup Atçıken Yörükleri arasında Delili cemaatleri tesbit etmiştir.⁵⁸

Uçakçı, Delili, Güngördü ve Kırıntılı cemaatlerine mensup 400 kadar asinin Niğde, Bor, Ürgüp, Ulukışla, Anduğu, Kayı ve Ereğli kazalarında yol keserek ve harman yerlerini yağmalayarak haydutluk yaptıklarını, bu nedenle de bu cemaat mensuplarının Kıbrıs ve Rakka'ya sürüldüklerini, ancak bazı aşiret mensuplarının iskân edildikleri bölgelerden kaçarak Anadolu'ya geri döndüklerini saptamıştır.⁵⁹

Aslında Delili, Güngördü ve Kırıntılı cemaatleri adaya ulaşmadan önce de bu Yörüklerin Kıbrıs ile bağlantıları vardı. Bu aşiretler de diğer Çukurova aşiretleri gibi Kıbrıs seferine nakliyeciler, deveci, kürekçi ve asker olarak katkıda bulunmuşlardı. Örneğin, Ahmet Refik'in yayınladığı 15 Şubat 1571 tarihli bir hükme göre Adana livasının Kınık kazasında yaşayan Kocacık Yörüklerinin Mağusa kuşatmasına 135 neferle katkıda bulunması emrolunmuş, sefer emrine uymayanların idamla cezalandırılacakları hatırlatılmıştı.⁶⁰

1710 yılı başlarından itibaren gerçekleştirilmeye çalışılan ancak kayda değer bir başarı elde edilemeyen Kıbrıs'a yönelik sürgünler, Devletin eşkiyalık yapan Yörük cemaatlerine karşı tutumunun daha da sertleşmesine neden olmuştu. Gelişen bu olaylarda Kacar cemaati önemli bir rol oynamıştı. Önceleri Adana'nın Dünderli nahiyesinde ikâmet eden, bilahare Aydın'a ve 18. yüzyılda da İçel bölgesine yerleşen bu Yörük cemaati ona katılan diğer cemaatlerle birlikte sürdürdükleri eşkiyalık faaliyetlerinden dolayı 1710 yılında Kıbrıs'a sürülmeleri emrolunmuş ancak yerel yöneticiler bu talimatı yerine getirememişlerdi. Başlarına geçen Halil isimli liderlerinden dolayı Kacar Halil cemaati diye anılmaya başlanan bu cemaat ve aralarına karışan diğer Yörük oluşumları İçel ve Alanya yöresinde terör estirmeye başlamışlardı.⁶¹ Bölgedeki eşkiyaları durduramayan Devlet sürgün emrine uymak yerine savaşarak mukavemet eden eşkiyaların yakalanması halinde katledilmelerinin dinen uygun olduğuna dair dönemin şeyhülislamı Ebezade Abdullah Efendi'den (öl. 1714) aşağıdaki fetvayı almıştı:

“Yürükân taifesinden bir tayife kat'ı taryık idüp müslüminin ırz ve mallarına taaruz ve ekinlerini itlâf ve bu makule zulmü fesad âdet-i müstemireleri olub sai bilfesad olmalarile taife-i mezbureyi ahiz ve şerlerini def ve Kıbrıs ceziresine iskâna me'mur olan Zeyd vali taife-i mezbureyi ahiz ve Kıbrıs ceziresine iskân murad itidikde mezburlar şer'i şerife ve emr-i sultaniye itaat itmeyüb muharebe sadedinde olsalar emr-i veliyyül ile taife-i mezbure ile mukatele idüp şerlerini def için katletmek cayiz olur mu ?

Elcevab

Allahü'l a'lem

Olur

Ketebühül hakir Abdullah” ⁶²

Kıbrıs'a yapılmak istenen en geniş kapsamlı Yörük sürgününe 1714 yılında teşebbüs edildi. Bu girişimle ilgili olaylar zincirinin başlangıcını 17. yüzyıl sonlarına kadar götürmek mümkündür. Yörük aşiretlerinin 1690'lı yıllarda Alanya ile çevresindeki eşkiyalıklarını ve ekili tarım alanlarına verdikleri büyük zararı engelleyemeyen Devlet, çareyi bu aşiretleri İçel bölgesine sürmekte bulmuş, ancak bu tedbirler de yetersiz kalmıştı. Aşiretler çok geçmeden Konya, Beğşehir, Hamid (Isparta-Burdur), Menteşe (Aydın) ve Alanya'ya kadar geniş bir bölgede eşkiyalıklarına yeniden başlamışlardı.⁶³

1708 yılı Ocak ayı başlarında Karaman valisi Vezir Ali Paşa ile Alanya, Teke, Hamid ve Beğşehir mutasarrıflarına hitaben yazılan bir hükme göre eşkiyalıkla uğraşan cemaat reislerinin tutuklanarak Magosa kalesine kal'a bend (kale hapsi) ettirilmesi ve Yörüklerin ise İçel'e geri gönderilerek iskâna tabi tutulması isteniyordu. Bu eşkiya reislerinden Türkmanoğlu İbrahim, Sakatoğlu Ahmed, Solak Receboğlu Abdülkadir, Aybek ve Karaman'ın emrinde yaklaşık 500 tüfek taşıyan eşkiya bulunduğu düşünülecek olursa Devletin karşı karşıya bulunduğu sorunun boyutları da daha iyi anlaşılacaktır.⁶⁴

Aşiretlerin gücü karşısında Devletin aldığı askeri tedbirler yetersiz kalıyor, reisleri sürülen aşiretler bir müddet eşkiyalıklarına son veriyor, sebep oldukları zarara karşılık ceza ödüyor, hatta eşkiyalığa son vereceklerinin teminatı olarak Devlete rehineler dahi bırakıyorlar, ancak çok geçmeden haydutluğa ve yağmacılığa yeniden başlıyorlardı.

Artan olaylar karşısında, İstanbul çareyi, İçel, Teke, Alanya mutasarrıfı Abdülgafur Paşayı tam yetkili olarak görevlendirmede buldu.⁶⁵ Aşiretlerin tenkili (cezalandırılması) ve Kıbrıs'a sürgünü için atanan Abdülgafur Paşa bölgedeki Türkmen ve Yörük cemaatleri konusunda oldukça tecrübeli bir devlet adamı idi. Bu görevinden önce de Adana beylerbeyiliği yapmış, ayrıca önemli sayıda Yörük aşiretinin yaşadığı İfraz-ı Zülkadriye (Maraş) eyaleti mukattasını yönetmiş, buralardaki Türkmen ve Yörük eşkiyası ile mücadele etmişti.⁶⁶ İstanbul, eşkiyalıkla uğraşan aşiretlerin süratle Kıbrıs'a sürgününe verdiği önemi Teke, Alanya ve İçel sancaklarındaki tüm yeniçerilerin yanısıra gerektiği zaman kullanılmak üzere bu sancaklardaki eli silah tutan bütün erkekleri de Abdülgafur Paşa'nın emrine vermişti.⁶⁷

Abdülgafur Paşanın çabaları 1713 yılı Martında Püselioğlu cemaatine mensup eşkiyanın ele geçirilmesiyle ilk başarılı sonuçlarını vermiş oldu. Ancak resmi devlet kayıtlarına göre Menteşe sancağı Mire iskelesinden gemiye bindirilen sürgünler Kıbrıs'a ulaştırılamadı. İlgili mühimme kaydına göre 70 gün süreyle yeterli rüzgâr çıkmadığından limandan ayrılamayan teknedeki mürettebatı etkisiz hale getiren sürgünler kaçıp bölgeye dağıldılar. İstanbul, Menteşe sancağı yetkililerine gönderdiği hükümle firarilerin süratle yakalanarak adaya sevkini emretmişse de kaçakların akibetinin ne olduğunu bilemiyoruz.⁶⁸

Türkay, Püselioğlu aşiretinin isim varyantlarını Piselioğlu, Kiselioğlu, Püselüoğlu gibi vermekte ve iskân edilmiş oldukları bölgeler içerisinde Kıbrıs'ı da saymaktadır. Yılmazçelik ve Tatar bu ismi Buselüoğlu olarak okumaktadırlar. Halaçoğlu, Uçakçı ve Şahin'in bu konuda herhangi

bir tesbiti yoktur. Peler ise Batralı cemaatini de Püselioğlu içerisinde değerlendirmektedir.⁶⁹ Ancak Kiselioğlu ve Püselioğlu cemaatlerinin aynı cemaatler olması halinde Batralı (Patralı) cemaatinin de aynı cemaat olması mümkün değildir çünkü resmi kayıtlarda Kiselioğlu ve Batralı cemaatleri ayrı cemaatler olarak zikredilmiştir.⁷⁰

Abdülgafur Paşa çok geçmeden bir talihsizlik daha yaşamıştır. Çukurova ve çevresine büyük zararlar veren Şeyhlü cemaatine bağlı eşkiyalar yakalanarak aileleriyle birlikte Kıbrıs'a sürülmek üzere Antalya iskelesinden gemilere bindirilmiş, ancak yolda isyan eden Yörükler gemi kaptanları ile onları Kıbrıs'taki makamlara teslim etmek üzere görevlendirilmiş mübaşirleri öldürüp geriye dönmüşler, Alanya ve İçel sahillerine çıkıp kaçmışlardı.⁷¹

Resmi belgelere göre Kıbrıs'a çıkmadan Anadolu'ya firar eden Şeyhlü taifesi Türkay tarafından Kıbrıs'a sürülen aşiretler arasında sayılmıştır. Araştırmacı, Türkman Yörükani göçebe taifesi olarak nitelendirdiği Şeyhlü cemaatini Bozulus aşiretinden saymıştır.⁷² Peler, Kıbrıs'a iskan edildiğini ileri sürdüğü bu cemaatin Hacı Bahaddinli olarak da bilindiğini ve Oğuzların Yıva boyuna ve İçel Yörükleri taifesine mensup olduklarını ifade etmektedir.⁷³ Sümer ise onları Çukurova'da ikâmet eden Boz Ulus aşiretine bağlı "Eski Ak-Koyunlu eli'nin kalıntısı olan Diyarbekir Türkmenleri'nin" başlıca oymaklarından biri saymaktadır. Ayrıca Gedük yöresinde yaşayan ve 18. yüzyılda artık Suriye ile bağlantıları kalmayan Şam Bayatları arasında da bir Şeyhlü obasının bulunduğunu da kaydetmektedir.⁷⁴

Kıbrıs'a yapılan veya daha doğru bir deyişle yapıldığı öne sürülen aşiret sürgünleriyle ilgili olarak dikkatli olunması gereken en önemli husus çoğu araştırmacının aşiretlerin adaya sürülmesi hakkındaki hükümleri okuduktan sonra müteakip belgeleri dikkate almayarak bu aşiretlerin Kıbrıs'a vardığını ve iskân edilerek adadaki Kıbrıs Türk toplumunun arasına karıştığını varsaymalarıdır. Bu da Kıbrıs'a iskân edilen aşiretler listesinin uzayıp kalabalıklaşmasına neden olmaktadır. Bazı zaman da belli bir aşiretten münferit olarak bir takım elebaşlarının adaya sürülmesini, bir aşiret sürgünü olarak değerlendirmişlerdir. Halbuki bizzat Osmanlı sürgün hükümleri dahi bu konuda dikkatli olunması gerektiğini göstermektedir. Örneğin 120 numaralı mühimme defterindeki 731 numaralı hükümde "Kıbrıs ceziresine vusullerinden sonra bir taryikle cezire-i mezbureden çıkanların", "sefinelere süvar olub cezire-i mezbureye giderler iken firar edenlerin" ve "cezire-i mezbureye gitmeyüp henüz yerlerinde ve yurdlarında kalanların" olduğunu açıkca belirtilmektedir. Buna ceza ödeyerek veya rüşvet vererek Anadolu'da kalmayı başaranların, iyi halden dolayı affa uğrayanların ve başka bir sürgün yerine gitmeyi seçenlerin de bulunduğu eklenecek olursa adaya ulaşan aşiret sayısının zannedildiği kadar yüksek olmadığı görülecektir. İstanbul ayrıca Kıbrıs'a ulaşan bazı aşiret mensublarının ada yöneticilerine rüşvet vererek adadan firar etmeyi başardıklarını da tesbit etmiştir. Bahsekonu 731 numaralı hüküme göre firariler Kıbrıs mütesellimi "Abdi'nin habasetinden (kötülüğünden, alçaklığından) naşi (ötürü) ruhsat veresile cezire-i mezbureden çıkub hala ekseri Kacar Halil nam şakîynin (eşkiyanın) yanında tecemmü (toplanarak) ve eyyam-ı şitada (haydutlukta)" bulunmaktadır.⁷⁵

1714 Yılında Gerçekleştirilen Başarılı Bir İskân:

Merkezin ısrarlı takipleri ve bazı aşiretlerin de yardımlarıyla eşkiyalarla mücadele için görevlendirelen Abdülgafur Paşa Kıbrıs'a yapılması emredilen aşiret sürgünlerinin belki de en kapsamlısını 1714 yılında gerçekleştirmeyi başardı. 120 numaralı mühimme defterindeki 731 numaralı hükümde ifade edildiği üzere emir gereğince eşkiyalıkla uğraşan Yörük taifesi ev halklarıyla birlikte Kıbrıs'a başarıyla aktarıldı; hükümdeki: "... yürükân cemaatlerinin şerr ü mazarratları bilâd-ı ibad üzerinden izale ve azade için ehl-ü ayallerile Kıbrıs ceziresine nakl-ü iskân olunmaları babında bin yüz yirmi dört senesinde hatt-ı hümayun-u calâlet makrunum mucibince sadr olunan emr-i şerifimle Abdülgafur Paşa saliff'iz zikir elviye ve havalilerinde bulunan yürükân tayifesinden bazılarının cezire-i mezbureye irsal eyledikte sonra..." ibaresi sayıları ve cemaat isimleri verilmese de kayda geçecek sayıda Yörükün Kıbrıs'a sürülebildiğini göstermektedir.⁷⁶

Ancak diğer aşiret sürgünlerinden farklı olarak bu kez Kıbrıs'a başarıyla "irsal eylenen" (gönderilen) Yörüklerin mensup oldukları cemaatlerin isimlerini ve sayılarını biliyoruz. Kıbrıs (Lefkoşa) Şer'iyye Mahkemesi'nin 8 numaralı sicil defterinin 154. varağının arka yüzünde yeralan 10 Ramazan 1126 (19 Eylül 1714) tarihli bir kayda göre Kıbrıs'a iskân edilmek üzere sürülen Yörük taifesi şunlardan oluşmaktadır:⁷⁷

-Karahacılı 608 kişi

-Eski Yörükân 381 kişi

-Burhan 73 kişi

-Cerid 63 kişi

-Batalı 62 kişi

-Toslaklı 58 kişi

- Toplam: 1245 kişi

Toplam 1245 Yörük taifesinin yani erkeğin yanısıra emir gereğince beraberlerinde sürülen ev halkı da düşünüldüğünde bu rakam yaklaşık 6000 kişiye ulaşmaktadır. 16. yüzyılda gerçekleştirilen düzenli sürgünlerden sonra Kıbrıs Türk toplumunun etnik yapısına en büyük katkıyı yapan Anadolu kökenli Türkmen/Yörük sürgünü bu olsa gerektir. Cengiz Orhonlu 1741 yılına kadar devam eden Yörük sürgünleri çerçevesinde Kıbrıs'a 2468 kişinin (aileleriyle birlikte yaklaşık 12,000 kişinin) gönderilmesinin öngörüldüğünü ancak bunun "...oymakların ya kaçması ya da İstanbul'da araya bazı devlet adamlarını koymaları yüzünden sürüncemede" kaldığını ifade etmektedir.⁷⁸

Yukarıda zikredilen şeri mahkeme kaydı sayesinde Kıbrıs'a ulaşan ve iskân edilen en büyük Yörük topluluğunun, ev halkıyla birlikte, sayıları 3000'ni aşan Karahacılı cemaati olduğunu

söyleyebiliriz. Türkây, resmi kayıtlarda Karahacılı, Karahaculu, Karahacılar, Karahacılı Perâkendesı olarak anıldığını belirttiğı bu cemaati “konar-göçer Türkman Yörükânı” taifesinden saymış, Mamalu aşiretinden olduklarını ve 1140 (1727/28) yılında şekâvetleri sebebiyle Kıbrıs ceziresine sürgün edildiklerini belirtmiştir. Türkây’ın verdiği Hicri 1140 yılı bir yanlış okumadan kaynaklanmıyorsa 1727/28 yıllarında adaya ikinci bir Karahacılı sürgünü yapıldığını veya en azından böyle bir teşebbüste bulunulduğunu varsayabiliriz.⁷⁹ Kaynaklar onların Maraş, Alanya, Tarsus, Adana, İçel, Beğşehir, Sivas, Saruhan, Kayseri, Niğde, Çorum, Kütahya, Vize ve Konya gibi çok geniş bir bölgeye yayıldıklarını göstermektedir.⁸⁰

Aydın ve Çiftçi, Karahacılı cemaatinin Çukurova’ya yerleşmiş en eski Yörük aşireti olarak kabul edilebileceğini ve Bozdoğan ulusu Türkmenlerinden sayılmaları gerektiğinin altını çizmektedirler. Mehmet Ak’ın yayınladığı bir resmi belgedeki “Cemaat-i Karahacılı Kethüda-i Hamza an Yörükân-ı Bozdoğan” ifadesi Aydın ve Çiftçiye doğrulamaktadır. Kıbrıs’a sürgünleriyle ilgili hükmün verilmesi üzerine Konya, Hamid, Beyşehir ve Teke sancaklarına firar etmişlerdi. Ak’ın tesbitlerine göre 19. yüzyıl ortalarına kadar göçebe yaşam tarzlarını sürdürmüşlerdir.⁸¹

Kıbrıs’a ulaşan ikinci en kalabalık cemaat ise Eski Yörük’tür. Türkây’a göre konar-göçer Yörükân taifesinden olup Karahacılı aşiretinin bir koludur. İçel sancağında

ikâmetleri için ferman yazılmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti’nin son aşiret sayım raporu olan Fihristü’l Aşâir’de, onların Antalya’nın yanı sıra, İçel’in Gülnar kazasında ikâmet ettikleri, kışlamak için Konya’ya bağlı Serik nahiyesine geldikleri ve “nim-seyyar” yani yarı-göçebe oldukları kaydedilmiştir. Peler de, Yusuf Halaçoğlu’nun tesbitlerine dayanarak bu cemaatin Varsak boyundan olabileceğini belirtiyor.⁸²

Ancak Türkây’ın Eski Yörük’lerin Karahacılı aşiretinden olduklarıyla ilgili iddiasını doğrulayacak hiçbir resmi belge yoktur. Mehmet Ak, Eski Yörüklerin Bozdoğan Yörüklerine tabi Burhanlı, nam-ı diğer Abdulahadoğlu cemaatine bağlı olduklarını, bu nedenle diğer isimlerinin Abdulhay olduğunu resmi belgelerdeki “Eskiyörük nam-ı diğer Abdulhay” ifadesine dayanarak kanıtlamaktadır.⁸³

Burhan (Burhanlu, Burhanlar, Burhanlı) aşiretinin ayrıca Borcanlı ve Bozhanlı adıyla da bilindiğini kaydeden Uçakcı, bu aşiretin Türkmen taifesinden olup son dönemde Bozdoğanlar teşekkülü içerisinde hareket ettiğini kaydeder. İçel ve Adana yörelerini terkederek Tarsus, Niğde, Kayseri, Aksaray, Kırşehir ve Akdağ yöresine yerleşmişlerdir. Uçakcı, Burhanlı aşiretinin başlangıçta İmanlı Avşarlarına bağlı olduğunu, 18. yüzyılda Nevşehir’e iskân edildiklerini ve bu dönemde Boynuinceli teşekkülü ile birlikte hareket ettiklerini ifade etmektedir. Büyük olasılıkla kısmi Kıbrıs sürgünü de bu dönemde gerçekleşmiştir. Sürgünden kurtulmak için aşiretin bir kısmı da Maraş taraflarına göç etmeyi kabul etmişti. 1918’li yıllarda halen göçebe olan aşiret, 1935 yılından sonra yerleşik düzene geçmiştir.⁸⁴

Kıbrıs’a iskânı gerçekleştirilen cemaatlerden bir de Cerid cemaatidir. Türkây, konar-göçer Türkman Yörükânı taifesinden saydığı aşiret için Ceridî, Ceridler, Cerid Perâkendesı, Uçakcı ise

Cirit, Ciritci, Ceritoğlu gibi alternatif isimler vermektedirler. Türkây'ın Cerid cemaatinin Bozulus aşiretinden olup İfraz-ı Zülkadriye mukataasını yurt bildikleri yönünde aktarmış olduğu bilgileri Gündüz de teyid etmektedir. 17. yüzyıl başlarına kadar İran – Safevi Devleti'nin koruması altında olan cemaat 1613 yılında Anadolu'ya dönerek eşkiyalık yapmaya başladı. Eşkiyalık yapan diğer Bozulus Türkmenleriyle Rakka'ya sürülen Ceridler oradan kaçarak Çiçekdağı, Bozok, Haymana, Kırşehir ve Maraş dolaylarına yerleştiler. Önceleri buna göz yuman Devlet, eşkiyalıklarının artması üzerine onları Adana ve Kıbrıs'a sürgün etti.⁸⁵ Anadolu'da kalanlar 1860'lı yıllarda yerleşik düzene geçtiler.⁸⁶

Kıbrıs'a 62 aile yani yaklaşık 300 kişilik bir grup olarak sürülen Batralı (Patralı) cemaati ile ilgili olarak Türkây, bunların İçel, Teke, Alanya (Manavgat), Aydın ve Saruhan sancaklarında yaşayan Türkman Yörükânı tairesinden olduklarını belirtmektedir. Alternatif olarak Badralar, Badralu gibi isimleri verdikten sonra bu cemaatin bir diğer isminin de (nam-ı diğer) Püseli olduğunu söylemektedir. Türkây eserinin bir başka bölümünde de alternatif ismi Püselioğlu olan bir Kiselioğlu cemaatine atıfta bulunarak bu cemaatin konar-göçer Yörükân tairesinden olduğunu ve Batralı cemaati gibi İçel, Teke ve Alanya sancaklarında yaşadığını belirtmektedir. Türkây bununla da kalmayarak kitabının bir başka bölümünde de alternatif isimlerini Piselioğlu, Piselioğulları ve Kiselioğlu olarak verdiği bir başka Püselioğlu cemaatinden bahsetmektedir. Bu Yörükân tairesi de İçel, Alanya, Teke, Menteşe ve Hamideli sancaklarında yaşamaktadır.⁸⁷

Büyük bir olasılıkla Türkây üç farklı cemaati, yani Püselioğlu, Kiselioğlu ve Batralı cemaatlerini karıştırmıştır. Nitekim Anadolu beylerbeyisi Şehsüvaroğlu Mehmed Paşa'ya muhatab yazılan aşiret sürgünü ile ilgili hüküm açıklıkla Kiselioğlu ve Batralı cemaatlerinin farklı cemaatler olduğunu göstermektedir. Refik, Kiselioğlu cemaatinin alternatif ismini Ketişoğlu olarak vermektedir. Diğer taraftan Buselioğlu cemaati de aynı hükümde ayrıca belirtilmektedir. Hükme göre Mire iskelesinde gemilere bindirilen Buselioğlu cemaati gemicileri esir alıp gerisin geriye Menteşe sahillerine firar etmişlerdi. ⁸⁸ Türkây'ı takib eden Peler de Kıbrıs'a sürülen Batralı cemaatin Varsak olabileceğini ifade etmiştir.⁸⁹

Püselioğlu cemaatinin ismi ile ilgili en doyurucu bilgiyi Mehmet Ak vermektedir. Ak'a göre bu Yörükler “muhtemelen adlarını çıranın yakılması ile elde edilen ve hayvanların yaralarının tedavisinde kullanılan püseyi üretmeleri ya da yaygın olarak kullanmalarından “ dolayı almışlardır. Teke sancağı dışında Alanya, Isparta, Menteşe, İçel ve Denizli'de ve sürüldükleri Kıbrıs'ta yaşamaktadırlar.⁹⁰

Elimizdeki 1714 yılı içerisinde yazılıp gönderilen Kıbrıs'a yönelik sürgün hükmü, bu sürgün hükmü ile adaya sevkedilmek istenen ancak bazı aşiretlerin affedilerek sürgünden muaf tutulduğuna dair ikinci bir emir ve en nihayet Kıbrıs'a ulaşarak iskân edilen aşiretlerin isim ve mensuplarının sayısını içeren şeri mahkeme sicil kaydı vardır. Bu üç resmi belge tablolastırılarak aşağıda sunulmaktadır:

120 numaralı mühimme defteri, hüküm no 731, evasıt-ı Rebiülâhîr 1126 Nisan sonu-Mayıs başları 1714 Sürgün hükmü	122 numaralı mühimme defteri, hüküm no 1, evahir-i Cemâziyela-hîr 1126 Temmuz başları 1714 Kısımî af ve sürgün	Kıbrıs (Lefkoşa) Şer'îye Sicili Nu 8, 1713 – 1714 Kıbrıs'a ulaşan cemaatler
Şamlu	Şamlu	-
Kara Hacılu	Kara Hacılu	Karahacılu (608 kişi)
Eski Yürük	Eski Yürük	Eski Yörükân (381 kişi)
Kiseoğlu (Ketişoğlu)	Kiselüoğlu	-
Şeyhlü	Şeyhlü (sürgünden af)	-
Senedlü	Senedlü	-
Batralı	Patralu	Batralı (62 kişi)
Çıblaklu	-	-
Kediklü	Gediklü	-
Toslaklu	Toslaklu	Toslaklı (58 kişi)
Cirid	Cirid	Cerid (63 kişi)
Saçı Kara	Saçı Kara	-
-	Çaylaklu	-
-	Dirimlü (sürgünden af)	-
-	Kacar Halil (sürgünden af)	-
		Burhan (73 kişi)

Toplam ulaşan kişi sayısı (erkek) 1245 olup her hanenin ortalama büyüklüğünün beş kişiden oluştuğu düşünülecek olursa yaklaşık 6225 Yörügün 1714 yılı içerisinde Kıbrıs'ta iskan edilmiş olabileceği ortaya çıkmaktadır. Ancak ilerleyen zaman içerisinde bunlardan geriye kaçanların veya farklı iklim şartlarından ve salgın hastalıklardan ölenlerin sayısını bilmiyoruz.

Kısmen de olsa, Kıbrıs'a iskânı sağlanan cemaatlerden biri de Kılıçlı'dır. 1690'lı yıllardan itibaren Anadolu'daki eşkiyalık hadiselerinde ismi sıkça rastlanan ve defalarca Anadolu ve Suriye'nin değişik bölgelerinde sürgüne tabi tutulan ancak eşkiyalıkları bir türlü önlenemeyen bu cemaat, eşkiyalığa karışan yetişkin erkeklerinin çoğu idam edildikten sonra, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere geriye kalan erkekler Kıbrıs'a sürülmüştü. Ancak sürgünden bir müddet sonra, 1733 yılında, eli silah tutacak yaşa gelen genç erkekler adadan firar ederek Anadolu'ya geçmişler ve babalarının bıraktığı yerden eşkiyalığa devam etmişlerdi.⁹¹ Cemaatin adada kalanları ise Kıbrıs Türk toplumunun oluşmasına katkıda bulunmuştu.

Kılıçlı cemaatinin etnik yapısı tartışmalıdır. Bu tartışmalı durum Osmanlı makamlarının değişik zamanlarda cemaatle ilgili olarak resmi belgelerde kullandığı isim ve nitelemelerden kaynaklanmaktadır. Türkay, birini "Türkmân Ekrâdı Yörükânı" taifesi, diğerini de "Türkmân Ekrâdı" taifesi olarak nitelendirdiği iki Kılıçlı cemaati tesbit etmiştir. Türkây bunlardan "Türkmân Ekrâdı" taifesi olarak nitelendirdiğinin Kıbrıs'a iskân edildiğini söylemektedir.⁹²

1519 yılı ve sonrasında resmi belgelerde Oğuzların Beydili boyundan olduğu belirtilen Kılıçlı'nın

bazı cemaatleri 1573 yılından sonra Ekrâd taifesi, yani Kürd olarak anılmaya başlanmıştır. Osmanlı makamlarının 1689/90 tarihli bir belgede Kılıçlı cemaatı için açıkca “Cemaat-ı Kılıçlı Kürdü” demesi ancak onları “Türkman aşayiri” (aşiretleri) içerisinde sayması bu cemaatin etnik yapısı hakkında tartışmalara yol açmıştır.⁹³ Fakat bir yıl sonra hazırlanan ve aralarında Kılıçlı cemaatinin de bulunduğu sekiz Türkmen cemaatinin Rakka’ya sürülmesi ile ilgili bir başka hükümde bu cemaat “Türkman” taifesinden sayılmıştır.⁹⁴ Diğer yandan, “Haleb hasları ve Türkman reayasından” olan cemaatlerin ve kethüdalarının listelendiği 1692/93 tarihli bir diğer resmi belgede ise “Assaf kethüdaya tabi Ekrad Kılıçlı” cemaatine de yer verilerek onların Kürt bağlantılarının olabileceği kanısı uyandırılmaktadır.⁹⁵

Elimizdeki veriler çok büyük bir olasılıkla Türkmen taifesinden olan Kılıçlı cemaatinin bazı gruplarının zaman içerisinde kısmen Kürtleşmiş olabileceklerini göstermektedir. Bazı kaynaklar kültürel açıdan tamamen Türk kaldıklarını ancak yaygın olarak Kürtçe konuştuklarını belirtmektedir. Nitekim günümüzde de Maraş bölgesinde yaşayan Kılıçlı cemaatinin bir kısmının Kürtçe, bir kısmının da Türkçe konuştuğu ve tümünün de Alevi olduğu tesbit edilmiştir.⁹⁶

Kıbrıs’a Sürülen Aşiretler Listesinin Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar:

Eşkiyalık, İstanbul’a göre dini sapkınlık, vergi vermeme, yerleşik düzene geçmeyi reddetme, orduya asker göndermeme gibi nedenlerden dolayı pekçok Yörük/Türkmen cemaatinin Kıbrıs’a sürülmesi için hüküm verilmiştir. Yukarıda da izah edildiği üzere bunlardan önemli bir kısmı Kıbrıs sürgününden kurtulmayı başarmıştır. Bazı durumlarda da, örneğin Sarıkeçili ve Honamlı cematlerinde olduğu gibi, İstanbul, sadece cemaat önde gelenlerini veya eşkiya liderlerini Kıbrıs’a sürmekle yetinmiştir. Dolayısıyla, bazı aşiretlerin adadaki varlığı sadece beş – on sürgünle temsil edilmesine rağmen genel sürgün listelerine dahil edilmiştir. Gerçekte, adaya sürülen aşiretlerin listeleri hazırlanırken çoğu zaman sadece sürgün hükümleri kaale alınmış, bu hükümlerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin takibi yapılmamış böylelikle adaya ulaşip iskân edilen aşiret sayısı hayli kabarmıştır.⁹⁷

Şenol Çelik’in, 16. yüzyılda Kıbrıs’a yönelik düzenli sürgünlerle ilgili yapmış olduğu bazı saptamalar aşiret sürgünleri için de geçerlidir. Çelik, adaya yapılan iskânlarla ilgili araştırmalardaki “eksiklikler ve tekrarlana gelen metodolojik yanlışlıklara” dikkat çektikten sonra “mevcut çalışmaların önemli bir kısmında, iskân konusu tek yönüyle ele alınmış, iskânın bütün aşamaları ve sonucu ayrıntılı olarak ortaya” konulmadığının altını çizmiştir.⁹⁸ Çeliğin bu saptama ve uyarıları Kıbrıs’a yapılan aşiret sürgünleri ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmalara da yön çizmelidir.

Örneğin, yukarıda tablolastırarak verdiğimiz 120 numaralı mühimme defterindeki 731 numaralı hükümde, 12 Yörük cemaatinin Kıbrıs’a sürülmesi emredilmiş, bu hükmü müteakiben iki ay sonra verilen ve 122 numaralı mühimme defterine kaydedilen 1 numaralı hükümde ise, bir önceki hükümde sürülmesi emredilen Çıblaklu cemaati listeden tamamen çıkartılmış, yeni listeye Kacar Halil, Çaylaklu ve Dirimlü cemaatleri eklenmiş, ancak orijinal listeden Şeyhlü

ve sonradan eklenen Kacar Halil ve Dirimlü cemaatleri sürgünden muaf tutulmuşlardır. Belge takibini sürdürdüğümüzde gerçek tablo ortaya çıkmaktadır. Kıbrıs (Lefkoşa) 8 numaralı Şeri'ye Sicili'ndeki kayda göre orijinal sürgün hükmünde (120 Nu. Müh. Deft. Hk no 731) belirtilen 12 cemaatten sadece 5 tanesi (Karahacılı, Eski Yörükân, Batralı, Toslaklı, Cerid) ve sonradan eklenen Burhan cemaati Kıbrıs'a ulaşabilmişti. Ancak bu grubun yarattığı sorunlar 1713 iskânı ile de sona ermemiştir. Arşiv belgelerinin dikkatlice takibinin önemini yansıtmaları açısından bu aşiretlerle ilgili 1746 yılına ait bir yazışmaya göz atmakta yarar vardır. Bu belgeye göre adaya iskân edilmelerinden 33 yıl sonra Şeyhli, Tartar (Tatar) ve Sendil cemaatleri Kıbrıs'tan firar ederek Anadolu'ya geri dönüp eşkiyalığa başlamışlardı. Bu cemaatlerin yakalanarak İçel'e veya yeniden Kıbrıs'a iskân edilmeleri hususunda Anadolu beylerbeyisi Vezir Ali Paşa görevlendirilmişti. İstanbul, ayrıca Yörük eşkiyasının Hamid (Isparta) ve Menteşe (Muğla) taraflarında faaliyet gösterenlerinin yakalanarak idam edilmelerini, geriye kalan çocuk ve eşlerin de sürüleriyle birlikte yeniden Kıbrıs'a sürülmesini emretmişti.⁹⁹

Nitekim, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türkmen ve Yörük cemaatleri hakkındaki en önemli temel başvuru eserlerinden birini hazırlayan Cevdet Türkay, kitabında otuza yakın cemaatin Kıbrıs'a sürüldüğünü ifade etmektedir. Bu sayının belge takibi yapılarak gözden geçirilmesinde büyük yarar vardır. Başlangıçta verilen sürgün hükümlerine göre oluşturulan bu liste Türkay'dan sonra pekçok araştırmacı tarafından aynen kullanılmıştır. Yılmazçelik ve Tatar'ın, pekçok başarısız sürgün teşebbüsü ile ilgili bilgi veren araştırmaları bu açıdan büyük önem arz etmektedir.¹⁰⁰

Son Sürgünler:

Osmanlı Devleti 1878 yılında adayı antlaşmalı olarak İngiltere'ye devretmeden önce 1816 ve 1840 yıllarında Kıbrıs'a iki aşiret sürgünü daha gerçekleştirmiştir. 1816 yılında Küçük Alioğluları oluşumuna bağlı yaklaşık 200 kişilik bir grup adaya sürüldü. Küçük Alioğluları aslında bir cemaat değil, 1770'li yıllarda Payas ve yöresini ele geçirip Halep-İstanbul yolunu kontrolleri altına alan bir Türkmen ailesiydi.¹⁰¹ 1785'li yıllarda Kılıçlı ve Bektaşlı cemaatlerinden yüzlerce eşkiyanın katılımıyla daha da güçlenmişlerdi. Sürgünlerin önceleri Lefkoşa'ya iskân edilmesi düşünülmüşse de sonraları bundan vazgeçilerek Magosa kalesine gönderilmişler, ancak kalede iskânları için yeterli konut olmadığı gerekçesiyle çevre çiftliklere ve köylere yerleştirilmişlerdi.¹⁰²

İstanbul, 1840 yılında Okçu İzzeddinli, Kılıçlı, Tacirli ve Bektaşlı cemaatlerine mensup eşkiyalardan oluşan büyük bir grubu daha Kıbrıs'a sürdü. Bu eşkiya grubu Antep kazasındaki köylere ve hac kervanlarına saldırıp soygunlar yapıyorlardı. Bunlardan Bektaşlı eşkiyası geçmişte de Kılıçlı eşkiyası ile işbirliği yaptığından bu cemaatin de erkekleri katledilerek, kadın ve çocukları, 1734 yılında Kıbrıs'a sürülmüştü. Tacirli cemaati de Kılıçlı ve Doğanlı cemaatleri ile geçmişte Çukurova havalisinde eşkiyalık yaptıkları için Kıbrıs'a sürgün edilmişti.¹⁰³ Türkây'a göre konar-göçer Türkmân Yörükânı taifesinden olan Tacirli cemaati Bozulus aşiretindendir.¹⁰⁴

Diğer yandan Uçakçı'ya göre Okçu İzzeddinli cemaatinin Türkistan ile bağları olup, Dulkadirli Türkmen aşiretlerindendir. Cemaatin İzzettin Hacılı aşireti olarak da bilindiğini ifade eden

Uçakçı, bu cemaatin Bozulus Türkmenlerinden olduğunu, geçmişte Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletleri içerisinde yer aldıklarını belirtmektedir. Aşiret 1922 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne başvurarak "ırkları bir, dinleri bir, örfleri ve adetleri bir, sancakları bir olarak" Suriye'de yaşadıkları bölgenin de Misak-ı Milli sınırları içerisine alınmasını talep etmişlerdi.¹⁰⁵

İÇ İL (İÇEL) SANCAĞINDAN KENDİ İSTEĞİYLE (hüsn-i ihtiyarıyle) SÜRGÜN İHRAÇ DEFTERİNE YAZILANLAR

EK:1

İSİM	MESLEK	ÇOCUKLARI	HAYVANLARI	ALAT-I ÇİFT & DİĞER MES-LEK ALETLERİ	GERİDE KALAN MALININ DEĞERİ	KEFİLLER
Hıdır Bali veled-i Ali Beşe	Çiftçi	Yusuf, Mehmed, Bekir	Öküzler	Mükemmel	Onbeş bin akça	6 kişi
Mahmud bin Yusuf	Çiftçi	Ahmed, Rabiye	Çift öküzleri, merkeb	Mükemmel	Dörtbin beşyüz akçe	5 kişi
Abdurrahman bin Süleyman	Terzi	-	-	Mükemmel	Beşbin akçe	10 kişi
İskender veled-i Abdullah	Debbağ	-	-	Mükemmel	Beşbin dörtyüz akçe	6 kişi
Mustafa bin Mahmud	Terzi ve çiftçi	Mahmud	İki öküz	Mükemmel	Beşbin akça	4 kişi
Veli bin Bali	Kalaycı	Mustafa, Ali	-	Mükemmel	Beşbin akçe	4 kişi
Mehmed bin Elvan	Kazzaz, çiftçi	-	İki öküz	Mükemmel	Üçbin beşyüz akçe	5 kişi
Safer veled-i Abdi	Çiftçi	Fatma	İki öküz, bir merkeb	Mükemmel	Dörtbin beşyüz akçe	5 kişi
Veli veled-i Hasan	Dülger	Hasan	-	Mükemmel	Dörtbin akçe	5 kişi
Musa veled-i Mehmed	Çiftçi ve inşaat ustası	İsa	Bir öküz	Mükemmel	Üçbin akça	2 kişi ve tüm köy halkı
Mahmud veled-i Osman	Dokumacı	Üç kızı var	-	Mükemmel	Üçbin akçe	2 kişi ve tüm köy halkı
İsa veled-i İbrahim	Ayakkabıcı	Mehmed, Ramazan, İbrahim	Öküzler	Mükemmel	Dörtbin akçe	2 kişi ve tüm köy halkı

NİĞDE KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN BAZI GAYRİ-MÜSLİMLER

EK:2

İSİM	MAHALLE	MESLEK	KEFİL	AÇIKLAMA
Nikola bin Ayvad	Mahalle-i Rumiyan	Kürkçü	2 Ortodoks	Hüsn-i ihtiyârıyla
Sarı bin Ayvad	Mahalle-i Rumiyan	İşsiz	1 Müslüman 1 Ortodoks	Hüsn-i rızasıyle
Bahtiyar bin Hüdaverdi	Mahalle-i Ermeniyan	İşsiz	1 Ermeni	Hüsn-i rızasıyle
Hüdaverdi bin Fesik	Mahalle-i Ermeniyan	İşsiz	2 Ortodoks	Hüsn-i rızasıyle
Tuman bin Todoris	Karye-i Fertik	İşsiz	2 Ortodoks	Yaramazlığına köy halkı şahadet ettiler
Hırsa Gök bin Yağmur	Karye-i Fertik	İşsiz	2 Ortodoks	Yaramazlığına köy halkı şahadet ettiler
Ketek bin Köstendil	Karye-i Fertik	İşsiz	2 Ortodoks	Rızasıyle
Ayvad bin Yorgi	Karye-i Fertik	İşsiz	Bütün köy halkı	Rızasıyle
Ayvad bin Histafor	Karye-i Valisa	İşsiz	1 Ortodoks	Tavuk ve inek çalmış
Kara bin Altulı	Karye-i Valisa	İşsiz	2 Ortodoks	Hırsızlık ve kadın kaçıрма
Vasil bin Koçi	Karye-i Revati	İşsiz	2 Ortodoks	Hüsn-i rızasıyle
Nikola bin Storki	Karye-i Revati	İşsiz	2 Ortodoks	Kız kandırdı, yalancı
Tursun bin Nikişfor	Karye-i Zanpa	İşsiz	1 Müslüman 1 Ortodoks	Kilisenin haçını çaldı
Hüdaverdi bin Kara	Karye- Giçi Ağaç	İşsiz	2 Ermeni	Rızasıyle
Badık bin Köstendil	Karye-i Melköy	İşsiz	1 Müslüman 1 Ortodoks	Müzevir ve kötülük yapar
Pavlos bin Keşiş	Karye-i Melköy	İşsiz	2 Ortodoks	Eşkiyalık yapar

AKSARAY VE BEYŞEHİR KAZALARI SÜRGÜNLERİ ARASINDAKİ ÇEŞİTLİ SUÇLULAR

EK:3

İSİM	MAHALLE VEYA KÖY	İSNAD EDİLEN SUÇLAR
Ahmed bin Salih	Mahalle-i Meydan	Kötü, zararlı, hilekâr, faizle para veriyor, annesini defalarca dövmüştür, fesatçı
Seydi Gazi bin İbrahim	Mahalle-i Çardüğün	Karısını ve oğlunu devecilerle fuhuşa zorlar
Mehmed bin Seyne	Mahalle-i Pir Hacı	Karısının fuhuş yapmasına göz yumar, ayrıca gön ve yağ çaldı
Gayib Eri bin Yunus	Yılanlı köyü	Hırsız, gizlice eve girmiştir, iki kişinin karılarını boşamasına neden olmuştur, iftiracı, işe yaramaz
İsmail bin Kademgeldi	İmaret köyü	Eşkiya, oğlu da hırsız
Mahmud bin Bayramlı	Çoğun köyü	İki üç defa kadınlarla basıldığına dair sicili vardır
Yusuf bin Çakır İsmail	Yassıviran köyü	İftiracı, zulmeder, köy halkına hakaret eder
Mahmud bin Çakır Mehmed	Karataş köyü	İftiracı, mahkemedeki davası için yalancı şahid tuttu, hilekârdır, işe yaramaz
Ali bin Yusuf	İlisu köyü	İnek çaldı, halı parçaladı, tavuk çaldı, işe yaramaz
Krikor veled-i Eyvad	Sarıatlı köyü	Vergilerden şikayet eder, önde gelenlere söver
Cafer veled-i Çalabverdi	Tepesiyamalı köyü	Daima halkımızı rencide eder, yetişkin oğlu fesatçıdır ve müslüman kadınlara saldırır
Himmet bin Veli	Çoralı Balıklı	Katil, eskiden beri şirretlik ve saldırganlık yapar, köyde bundan kötü adam yoktur
Mir veled-i Seyyid Ahmed	Felek köyü	Katil, şiddet yanlısı ve yol kesen
Hüseyin bin Çomaklı	İhlara köyü	Koyun hırsızı
Musa bin Hacı İvaz	Çiftlik-i Hoca Cihan köyü	Yalan şahitlik, kayda geçmiş katil
Musa bin Hacı İvaz	Çiftlik-i Hoca Cihan köyü	Yalan şahitlik, kayda geçmiş katil

Mustafa veled-i Durdu	İstevan köyü	Gizlice eve girmiştir, çeşitli kabahatleri vardır
Bayram bin Amil Abdi	İstevan Köyü	Faizle para verir, haram yer, müzevvirdir, kabadayılık eder
Arslan veled-i Şah Veli	Üyük köyü	Kız kaçırmış, suç kaydı var
Mahmud bin Yusuf	Yatağan köyü	Karısının ahlaksızlığına göz yummuştur
Yusuf veled-i İlyas	Enükler köyü	Yalancı, iftiracı, faizle para verir
Mustafa bin Mehmed	Hüssün köyü	Sahtekârlıkla vakıf arazisini satmış, ev soymuş, işe yaramaz,
Ali bin Hasan	Köşk köyü	Müzevvir ve işe yaramaz
Piri veled-i İskender	Bayafşar köyü	Hırsızlık ve adam yaralama
Gazi bin İbrahim	Abadancık köyü	Tescilli eşkiyadandır
Hamza bin Ahmed	Bayad köyü	Kalpazan (sahte para basan)
Minnet bin İsmail	Yaylacık köyü	Kötülük ve yalancı şahidlik eder
Veli bin Hamza	Çetni köyü	Zina eder ve kötülük yapar
Sefer bin Ali	Çigil-i Ulvi köyü	Çok kötülük eder, işe yaramaz
Mehmed bin Mahmud	Bektemür köyü	Oğlan kaçırdı, müzevvir
Hamza veled-i Murad	Akburun köyü	İşe yaramaz, müzevvir

DİPNOTLAR:

1-Halkbilimi Dergisi, yıl:37, sayı: 61, 2023, Lefkoşa, s.8-9.

2-Sürgün emrinin tam ve orijinal metni için bkz. BOA Müh. Deft. Nu. 19, hk. no: 669, (13 Cemazeyilevvel 980), 21 Eylül 1572. Sürgün emrinin latin harfleriyle yayınlanmış metni için bkz. Kıbrıs Seferi (1570-1571), TC Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Başkanlığı, Ankara, 1971, s. 174-176. İskân edileceklerden gerekenlerin köylere, diğerlerinin de kalelere yani şehirlere yerleştirilmesi hakkında Kıbrıs beylerbeyisine muhatap BOA Muh. Deft. Nu. 22, hk. no: 287, 15 Temmuz 1573 tarihli hüküm ile ticaret erbabının kalelere (şehirlere) iskân edilmesini emreden BOA Müh. Deft. Nu. 24, hk. no: 592, 12 Mayıs, 1574, tarihli "... bazısı dahi şehirde sakin olmağla ticaretten gayri birdirlü (başka) sanata kadir olmayup ... vardukta anın gibi ticaret itmek isteyenleri kal'alara temekkün itdirüp..." şeklindeki hüküm Devletin bu yaklaşımını açıkça yansıtmaktadır.

3-Adanın zaptını müteakip oluşturulan yönetim ve yapılan atamalarla ilgili olarak bkz. Halil İnalçık, "Ottoman Policy and Administration in Cyprus After the Conquest", Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, Türk Heyeti Tebliğleri, Ankara, 1971, s. 59-77.

4-Adada görevlendirilen 1000 kişilik kapıkulu askerine ek olarak Kıbrıs kalelerini dıştan gelebilecek tehditlere karşı korumakla görevli, çoğu geçici olarak bulundurulan, 2779 kale muhafızları ile ilgili olarak bkz. Halil Sahillioğlu, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi", TTK Belgeler Dergisi, cilt: IV, sayı:7/8, Ankara, s. 17.

5-Örneğin 1572 yılına ait 19 numaralı mühimme defteri, Kıbrıs'ın iskân edilmesiyle ilgili 154, 669, 670 ve 671 numaralı hükümlerin yanı sıra adi suçluların da adaya sürülmesi hakkında 21 adet hüküm içermektedir, (bkz. 144, 164, 193, 208, 209, 221, 223, 228, 229, 252, 273, 309, 329, 353, 372, 461, 540, 558, 670, 696 numaralı hükümler).

6-Kıbrıs'a fahişelikten ve tecavüzcülükten hüküm giymiş suçluların sürgünü hakkında bkz. Engin Kırılı, "Tanzimat Sonrası Fuhuş Hadisesine Yaklaşımda Yaşanan Değişim", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:2, sayı:12, 2010, Isparta, s. 45, 45, dn. 27: Esra Yakut, "Tanzimat Döneminden Önce Osmanlı Hukuku'nda Evlilik Dışı İlişkilere Verilen Cezalar", Kebikeç, sayı:31, 2011, İstanbul, s. 266; Belkis Konan, "Osmanlı Hukukunda Tecavüz Suçu", OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, sayı:29, 2011, Ankara, s. 166-167 dn. 79.

7-Örneğin, BOA Müh. Deft. Nu. 23, hk. no: 321. 1573-1574 yıllarını kapsayan bu defterdeki 10 Kasım 1573 tarihli bu hükmeye göre adam yaralama ve cinayetle suçlanan ve hale firari olan Hacı Mehmed ve iki oğlunun tutuklanarak yargılanmalarını ve suçlu bulunmaları halinde aileleriyle birlikte Kıbrıs'a sürülmeleri emrolunmaktadır. Aynı şekilde isyancı medrese talebelerine (suhtelere) yardım ederek onlarla birlikte ev basıp, hırsızlık yapan, kadın ve çocukları yaralayan Memi ve Mehmed ile amcasının karısına hakaret ederek amcasını da yaralayan Mehmed ile

medrese talebesi oğlun Şakir'in yakalanarak yargılanmalarını ve suçlu bulunmaları halinde aileleriyle birlikte adaya sürülmeleri hükmolunmaktadır (bknz. BOA Müh. Def. Nu. 26, hk. no. 544, 6 Eylül 1574). Özellikle adi suçluların ev halkıyla birlikte sürülmesi hususunda pekçok hüküm vardır. Bu tip sürgün emirlerinde "...evi ve barkı ile Kıbrıs'a sürgün eylesin..." şeklinde ikâzlar vardır: (başka bir örnek için bknz. BOA Müh. Def. Nu. 28, hk. no: 406, 14 Ağustos 1575).

8-Bu sürgünlerden biri de 28. Yeniçeri ortası mensubu olmasından dolayı 28 Çelebi lakabıyla bilinen Mehmed Efendidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşm hamlesinin başlamasında önemli rol oynayan Mehmed Efendi önce Lefkoşa'ya sonra da Mağusa'ya aktarılmıştır. Oradaki kötü şartlardan dolayı hastalanarak 1733 yılında vefat etmiştir. Mezarı Gazimağusa'daki Buğday Camii heziresindedir. (bknz. Türkân Polatçı, "Osmanlı Batılılaşmasında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris Sefaratnamesi'nin Önemi", Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt: 2, sayı:2, 2011, Çankırı, s. 249-263. Buna karşın 1873 yılında Mağusa'ya sürülen vatan şairi Namık Kemal, 38 aylık sürgünden sonra 2 Haziran 1876'da çıkarılan af ile İstanbul'a geri dönebilmişti. Bknz. Mithat Cemal Kuntay, Namık Kemal, Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında, İstanbul, 2019, s. 635-1043.

9-Şenol Çelik, "Türk Fethi Sonrasında Kıbrıs Adasına Yönelik İskân Çalışmaları", Journal of Turkish Studies, Festschrift in Honor of Günay Kut, Part 1, vol: 27/1, 2003, Boston, s. 280.

10-M. A. Erdoğan, Kıbrıs Adası'nın Fethinde Konya ve Çevresinin Rolü", Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, Konya Özel Sayısı, sayı: 5/Kış, 2008, Konya, s.131-140.

11-Sürgün fermanının tam metni ve sonundaki ilaveler için bknz. Kıbrıs Seferi, s. 176; orijinal metin için Ömer Lütfi Barkan, İstila Devirlerinin Kolonizatör Dervişleri Nüfus ve İskân Meselelerine Dair Toplu Çalışmalar), İstanbul, 2021, s. 437-440; bahsekonu rüus kaydı için bknz. BOA Kâmil Kepeci tasnifi, Rüus Def., nr. 225, s. 72, 20 Ağustos 1572; Çelik, a.g.m., s. 279.

12-Çelik, a.g.m., s. 287-290.

13-M. A. Erdoğan, Kıbrıs'ta Osmanlılar, Lefkoşa, 2008, s. 34.

14-Adaya ulaşan ilk kabile hakkındaki rüus kaydı 7 Mart 1573 tarihini taşımaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs'a vasil olan ilk kafilenin bu tarihten hemen önce adaya ulaştığını varsaymak hatalı olmayacaktır. Bu konuda bilgi içeren BOA Kâmil Kepeci tasnifi, Rüus Def., nr. 225, s. 204, 7 Mart 1573 ve BOA Kâmil Kepeci tasnifi, Ahkâm Def., nr. 67, s. 1335, 30 Nisan 1573, Çelik tarafından tesbit edilmiştir, bknz a.g.m., s. 290.

Kıbrıs beylerbeyisinin şikâyeti üzerine İçel beğine gönderilen 12 Eylül 1573 tarih ve 676 sayılı hüküm 22 numaralı mühimme defterinde bulunmaktadır: "İçil beğine hüküm ki hâl^Kıbrıs beylerbeğisi mektub gönderib cezire-i mezbureye İçil sancağından sürülen altı yüz toksan beş nefer ekseri pir (yaşlı) ve fakir olub ve yazıldığı üzre gelmeyup çoğu bedel gönderüp kendüler kaldıkların bildirmiş imdi emrim üzere yazılmış iken bedel gönderenler dahi bizzat cezire-i

mezbureye sürülmesin emir idüp...”.

15-Bu konuda Adana beğine ve kadısına hitaben gönderilen hüküm: “... vilayet-i Karaman’ın ve bazı vilayetlerin her on hanesinden bir hane yazılıp vilayet-i mezbureye (Kıbrıs’a) gönderilmeğin Adana, Sis,- Tarsus sancaklarında dahi ... hane ihraç olunmak ve ol vilayeti müceddeden tahrir eyleyen kâtibler hâric-i ez-defter bulup defter-i cedid kayd itdükleri reaye beş yüz mikdar-ı hane ... ve ol elviyede altı yüz hane dahi kesret ve şirret ve şekâ ile maruf olub ... ve andan maada iki yüz haneye dek defter idüp ... kuvvet ve kudretleri olanlardan yazub ... itmamına erişdüresin”. BOA Müh. Deft., Nu. 23, hk. no: 361, 23 Kasım 1573.

16-BOA Müh. Deft., Nu. 19, hk no: 372, 8 Eylül 1572: “... ol makûli eşirra (eşkiyalar) Kıbrıs’a sürülüb fitne vü fesadlarından ahali-i vilayet emin ola ve ol diyardan iki yüz hane Kıbrıs’a yazılıp gönderilmek lazım olmışdur ol bâbda mukayyed olup tâyife-i mezbureden şol evdeki iki karındaşı ola yâhud iki evlü oğlu ola eyy-i hâl ikisinden birisin eviyle barkıyla Kıbrıs’a yazup gönderesin ve bazı bikâr ehl-i sanayiden kimesneler olur anlardan dahi her ne asıl sanâtlı olursa olsun barkı var ise anları dahi yazup gönderesiz ve ehl-i sanayiden ve gayrıdan kangı kasabadan kangı karyeden yazılırsa ve defterün bir sûretin beğlerbeyisine ve bir s^retin Dergâh-ı muallâma gönderesiz ...”.

17-Rodos beyine gönderilen hüküm: “Rodos beyine hüküm ki: Dergah-ı muallam çavuşlarından Süleyman zide kadruhû ile Kıbrıs’a bazı sürgün adem irsal olunmuştur. Buyurdum ki, varup vusul buldukda mezburları ol Kıbrıs’a sürgün olanlar ile Antalya’dan Kıbrıs’a ulaştırasın.” BOA Müh. Deft., Nu. 28, hk. nr. 96, 23 Kasım 1573.

18-Joseph Hacker, “The Sürgün System and Jewish Society in the Ottoman Empire During the Fifteenth to Seventeenth Century”, Aron Rodrigue (ed.), Ottoman and Turkish Jewry: Community and Leadership, Indiana, 1992, s. 31-33; Bernard Lewis, Çatışkan Kùltürler: Keşif Çağında Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler, İstanbul, 2020, s. 52-55.

Kıbrıs’a Safed sancağından Yahudi sürülmesi ile ilgili yazışmalar BOA Müh. Deft. Nu. 28, hk. nr. 99, 18 Ekim 1576 tarihli emir ile başlamıştı: “Safed sancağı beyine ve Safed kadısına hüküm ki: Hâlâ nefsi Safed’den ve nevahiyesinden bin nefer Yahudi defter olunub dâhi Kıbrıs’ta Magosa kal’asına gönderilmesini emir idüp buyurdum ki ... ferman-ı şerifim mûcibince bin nefer maldar ve münim Yahudileri defter eyleyüp dâhi mal ve esbâbları ve ehl ü iyalleri ile ... kal’a-i mezbureye gönderesin ...”

Yazışmalar yaklaşık iki yıl sürmüştür. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bu konuda beş adet belge tesbit edilebilmiştir: BOA Müh. Deft., Nu. 22, hk. no: 556; Müh. Deft., Nu. 28, hk. no: 99; Müh. Deft., Nu. 34, hk. no: 581; Müh. Deft., Nu. 36, hk. no: 40 ve 801.) Bu girişim 23 Mayıs 1578 tarihinde yazılan hükümle son bulmuştur, bkzn. BOA Müh. Deft. Nu. 34, hk. no: 581.

Venedik idaresi’nin son günlerinde ve Osmanlı yönetiminin ilk yıllarında Mağusa’da yaşayan Yahudiler hakkında bkzn. Benjamin Arbel, Studies on Venetian Cyprus, Nicosia, 2017, s. 331-

342.

19-Turan Gökçe, “1572 Yılında İç-İl Sancağından Sürülüp Kıbrıs’ta İskân Edilen Aileler”, Türk Dünyası Dergisi, sayı: 2, 1998, İzmir, s. 4.

20-Sadullah Gülten, Bozok’tan Yozgat’a Köy ve Köylüler, Erzurum, 2023, s. 15-44; Recep Önal, “Osmanlı Coğrafyasında Sünni Düşüncenin Resmi İdeoloji Olarak Benimsenmesi Üzerine Sosyo-Jeopo-Teolojik Analizler”, Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, cilt: 10, sayı: 4(22), 2018, Diyarbakır, 1258-1275.

21-Gökçe, a.g.m., s. 5-10. Ömer Lütfi Barkan “hane” halkının sayısını hesaplamada her hane için ortalama 5 kişiyi esas almıştır. Nejat Göyünç de farklı araştırmacıların 4.5 ile 7 kişi arasında tercih yaptıklarını ifade etmektedir, bkz. Gökçe, a.g.m., s. 5-10, dipnot 22.

22-Çelik, a.g.m., s. 290, dipnot 186.

23-BOA Müh. Deft. Nu. 22, hk. no: 676, 12 Eylül 1573.

24-İç-İl (İçel) sancağına ait sürgün ihraç defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki (BOA) Bâb-ı Âsafi Divan Beylikçi Kalemi (A.DVN) evrağı arasında bulunan 793 sayılı defterdir. Defterde sancağa bağlı Karataş kazası bölümü eksiktir. Bu, Gökçe ile Çelik’in saptadıkları göçe tabi hane sayıları arasındaki farklılıkların nedeni olabilir.

25-2 Kasım 1573 tarihini taşıyan 793 sayılı defterde Silifke, Mud, Gülnar, Silindi, Ermenek ve Mamuriye kazalarının köy ve kasabalarına ait toplam 672 hanenin sürülmek üzere kaydı yapılmıştır, bkz. Erdoğan, s.33.

26-BOA Kâmil Kepeci tasnifi içerisinde yer alan 2551 numaralı ve 22 Eylül 1572 tarihli mevkufat defteri oldukça detaylı bilgiler vermekte olup Aksaray, Beyşehir, Ürgüp, Seydişehir, Andıç, Niğde, Bor, Ilgın, Koçhisar, İshaklı, Akşehir, Bozok ve Akdağ’dan toplam 1908 hanenin kaydını içermektedir. Orhonlu Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi’nde, 14 Nisan 1969 tarihinde sunduğu “Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi” başlıklı bildirisinde bu deftere genişçe atıfta bulunmuştur, bkz. Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 36, Seri I, Sayı: A2, Ankara, 1971, s. 91-97.

27-Alaaddin Aköz – Doğan Yörük, “Aksaray Sancağı’ndan Kıbrıs Adasına Sürgün Edilen Aileler”, Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi, cilt: II, sayı: 1, 2004, Elazığ, s. 88; Orhonlu, a.g.t., s. 102 ve Çelik, a.g.m., s. 289 bu rakamı 1689 olarak verirken Erdoğan, a.g.e., s. 33, bu rakamı 1908 olarak vermektedir. Bu fazlalığın Bozok sancağı yoklama defterinden alındığı görülmektedir. (Sürgün yoklama defterleri için bkz. Turan Gökçe, “1572-73 Yıllarında Kıbrıs’ta İskân Edilmek Üzere Karaman ve Rum Vilayetlerinden Sürülen Aileler”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Sayı: III, 1999, İzmir, s. 61-72). Ancak yukarıda zikredilen 1689 rakamı gitmek için yazılanları, Bozok yoklama defteri ise gerçekten Kıbrıs’a ulaşan aileleri göstermekte

olduğundan iki veriyi toplayarak bir yekün rakam elde etmek hatalıdır. Bunun yanısıra sürgün ihraç defterlerinde olmayıp 21 numaralı mühimme defterinde kayıtlı 56 hanelik Antalya sürgünü de bu hesaplara dahil edilmelidir. (bknz. BOA Müh. Def., Nu. 23, hk. no: 710, 15 Mart 1574).

Bu rakamlara, arşivlerde bulunabildiği takdirde, Adana, Tarsus ve Sis sancaklarından sürülmesi emrolunan toplam 1300 haneden Kıbrıs'a ulaşabilenlerinin sayısını da eklemek gerekecektir (bknz. dipnot 15). Aynı şekilde Bozok sancağının Budaközü ve Sorgun nahiyelerinden gecikmeli olarak adaya ulaştırılabilen, fakat hane sayısını bilmediğimiz sürgünlerle ilgili bilgilerin de saptanması halinde bu yeküne dahil edilmesi gerekmektedir. (BOA Müh. Def., Nu. 24, hk. no: 748, 25 Mayıs 1574). Diğer yandan sürgün ihraç defterinde bulunmamasına rağmen Rum eyaletine bağlı Akdağ kazasından da 84 hanenin Kıbrıs'a ulaştığını da yoklama defterindeki bir kayıta görüyoruz.

28-Orhonlu, a.g.t., s. 102 ve Çelik, a.g.m., s. 289 bu rakamı 172 olarak verirken, Gökçe (1999), a.g.m., s. 14 ve Recep Dünder – Mesut Aydın, “Karaman Eyaleti Niğde Kazasından Kıbrıs'a Göçürülen Aileler”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), sayı: 47, 2012, Erzurum, s. 225, bu rakamı 246 olarak vermektedir.

29-Bu ortalama rakama Ömer L. Barkan'ın yaptığı çalışmalara dayanarak 1 hanenin 5 kişiden oluştuğu varsayılarak ulaşılmaktadır. Bazı araştırmacılar hane halkı sayısının 7 olması gerektiğini ifade etmektedirler, konu hakkında daha detaylı bilgi için bknz. Dursun Ayan – Leyla Aksu Kılıç, “Osmanlı Tahrirlerinden Modern Aile Araştırmalarına “Hane” Kavramı Üzerine Notlar”, T:C. Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi, cilt: 22, sayı: 57, Ekim-Aralık 2023, Ankara, s. 689-711.

30-Ortodoks Türkler için bknz. Yonca Anzerlioğlu, Karamanlı Ortodoks Türkler, Ankara, 2003. Ermenileşmiş Türkler konusunda bknz. İsmail Yakıt, “Mimar Sinan'ın Milliyeti Hakkında Yapılan Tartışmalar”, Türk Dünyası Araştırmaları, cilt 128, sayı: 252, Mayıs-Haziran 2021, İstanbul, s. 93-110.

31-Sürgün defterine yazılmaktan kurtulmak için pekçok eşkiya yazımdan önce yaşadıkları bölgelerden kaçıp saklanmışlar, yazım tamamlandıktan sonra geriye dönerek eşkiyalıklarını sürdürmüşlerdir. İçel kazası beyinin İstanbul'a durumu bildirmesi üzerine yazılan bir hükümde bu husus dikkate getirilmektedir: “Mektub gönderüp liva-i İç İl'de telbis ve eşirra gayet kesret üzere olub cezire-i Kıbrıs'a hane sürülmek için kadı ve çavuş geldükte eşirranın (eşkiyaların) ekseri gaybubet idüp hala her birü yerlü yerine gelüp şirretten hali değillerdür ... Vusul buldukta kable't-teftiş girüp hâlâ gelenlere asla müte'arız olmayup amma hîn-i teftişde emirle Kıbrıs'a yazılmış iken gaybet idenlerün hâlâ gelenlerün girü Kıbrıs'a gönderesün ... “ (BOA Müh. Def. Nu. 21, hk. no: 627, 20 Nisan 1573).

32-Adadan Anadolu'ya geri kaçanlar konusunda Kıbrıs beylerbeyisine yazılan bir hükümde Kıbrıs'ın korunaklı bir yer olduğu, izinsiz kimsenin adayı terkedemeyeceği, kaçanların güvenlik zaafiyetinden yararlandığı ikâzı yapılmaktadır: “ Bundan akdem bazı nevahiden emir ile

cezire-i Kıbrıs'a sürgün olanlar cezire-i Kıbrıs'ın havasıyla imtizac ve fakr ü fâkasından halâs olmayup cezirenin etrafından yakalara yanaşan gemiler ile vatanlarına firar idüp ... niçe âdem ve mektublar gönderilüp getirmek ikdam olındukda kuzzat mani oldukların arz eylemişsin. Ol babda her ne dimiş isek malumum oldu. İmdi cezire-i mezbure bir mahafaza yer olub icazetsiz kimesne harice gitmek mümkün değildir. Ne vechile firar iderlerse ihmalinden olmuşdur, buyurdum ki: vardukta bu husûsda daima mukayyed olup min-bad firar ettirmeyesin." (BOA Müh. Deft. Nu. 39, hk no: 128, 17 Aralık 1579)

33-Erdoğan, a.g.e., s. 39-40; 1580 yılı itibarıyla 12,000 hanenin göçürüldüğünü belirten Çelik, BOA Müh. Deft. Nu: 43, hk. no: 241, 14 Temmuz 1580 tarihli mühimme kaydına atıfta bulunmaktadır, bkznz. Çelik, a.g.m., s. 293, dipnot 204.

34-Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân Politikası", Ali Ahmetbeyoğlu – Erhan Afyoncu (ed.), Düünden Bugüne Kıbrıs Meselesi, İstanbul, 2001, p. 44 (orijinal yayın Y. Halaçoğlu, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân Politikası, Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü (1570-1571), Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu, Gazimağusa, 1991, s. 60); Çelik, a.g.m., s. 293, dipnot 204. Haşim M. Altan'ın listesi için bkznz. Ahmet C. Gazioğlu, Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878) 308 Yıllık Türk Dönemine Yeni Bir Bakış, Lefkoşa, 2. Baskı, 2000, s.112.

35-Dündar – Aydın, a.g.m., s. 244-246.

36-Orhan Sakin, Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler, İstanbul, 2006, s. 109.

37-İsmail Uçakçı, Oğuz Boyları, Aşiret, Oymak, Cemaatler (Şecere Kitabı), İstanbul, 2020, s. 794. Buna karşın Faruk Sümer Bereketli cemaatini Atçeken Yörükleri arasında sayıyor, bkznz. Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatları-Destanları, Ankara, 2. Baskı, 1972, s. 179.

38-Sakin, a.g.e., s. 122.

39-Uçakçı, a.g.e., s. 578, ayrıca bkznz. dipnot 5496. Bu cemaat Tarsus yöresindeki Kosun Aşireti'nin bir teşekkülü olarak sayılmıştır, s. 743.

40-Sakin, a.g.e., s. 193; Sümer (1972), a.g.e., s.283.

41-Ronald C. Jennings, Christians and Muslims in Cyprus and the Mediterranean World 1571-1640, New York, 1993, s. 222; Sümer (1972), a.g.e., s.283.

42-Yusuf Halaçoğlu, Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650), cilt: V, Ankara, 2009, s. 2062.

43-Sakin, a.g.e., s. 115; Suavi Aydın – Erdal Çiftçi, İmparatorluğun Son Aşiret Sayımı Fihristü'l Aşâir Yorumlar ve Çevriyazım, İstanbul, 2021, s. 80; Alpaslan Demir, "18. Yüzyılın İlk Yarısında Bozdoğan Cemaatlerinin Demografik ve Ekonomik Durumu Üzerine Bir Araştırma (1722 Tarihli

TK. KKA. TD 130'a Göre), Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, sayı: 15, yıl: 2004, s. 89-137.

44-24 Kasım 1573 tarihli hüküm için bkznz. BOA Müh. Deft. Nu. 23, hk. no: 389; olayı takip etmek üzere gönderilen hükümler için bkznz. BOA Müh. Deft. Nu. 24, hk. no: 394 ve 417.

45-BOA Müh. Deft. Nu. 28, hk. no: 185, 21 Ağustos 1576. Hüküm, diğer cemaat mensuplarının eşkiyalıklarına devam etmesi halinde Kıbrıs'a sürgünle değil idamla cezalandırılacaklarını da belirtmektedir.

46-BOA Müh. Deft., Nu. 30, hk no: 317, 27 Nisan 1577. İlgili hükümde aşiretler için kullanılan "Ektrad" sözcüğünün sözlük anlamı "Kürtler" olmakla birlikte Osmanlı resmi belgelerinde çok nadir olarak bu anlamda kullanılmıştır, bkznz. Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Belgelerine Göre Türk-Etrak, Kürt-Ektrad Kelimeleri Üzerine Bir Değerlendirme", Belleten, cilt: 60, sayı:227, 1996, Ankara, s. 139-146; Bayram Kodaman, "Osmanlı Devrinde Doğu Anadolu'nun İdari Durumu", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 1, 1988, Samsun, s. 6-7.

47-Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devri III. cilt, 4. Kısım Eki – İkinci Viyana Kuşatması 1683, TC Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 1983, s. 71-109; Mustafa Turan, "II.Viyana Muharasası: Osmanlı Devleti'nde Siyasi, İdari ve Askeri Çözüm", Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, sayı: 9, 1998, Ankara, s. 389-429; Yaşar Uğurlu, "II. Viyana Kuşatması Sonrası Buhran Yıllarında Anadolu'daki Eşkiyalık Hareketleri (1683-1699)", Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 26, 2023, Bingöl, s. 55-77.

48-Özcan Tatar, "1691 Büyük İskân Faaliyeti Sonrasında Alınan Tedbirler", Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi, cilt: VI, sayı: 2, 2010, Elazığ, s. 85-101. Kıbrıs'taki Boyacıoğlu isyanı için bkznz. Marios Hadjianastasis, "Crossing the line in the sand: regional officials, monopolisation of the state power and 'rebellion' The case of Mehmed Ağa Boyacıoğlu in Cyprus, 1685-1690", Turkish Historical Review, 2(2011), Leiden, s. 155-176.

49-Halaçoğlu (1991), a.g.m., s. 45; Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı, İstanbul, 1987, s. 112; Çelik, a.g.m., s. 302. Türkiye'deki Avşarlarla ilgili bilgiler içeren "Avşar Obası" isimli websitesi de Halaçoğlu'nu teyiden "... 1699'da Rakka'ya iskânları emredildiği halde gitmeyip Develi'de yaşayan cemaat (Deliler), Güngördü, ve Kırıntılı cemaatleriyle birlikte Niğde, Bor, Ürgüp, Ulukışla, Anduğu (Kaymaklı) ve Ereğli kazalarında harman vakti yağma yapıp adam öldürüyorlardı. Bölge yöneticilerinin isteği üzerine Maraş beylerbeyi Rişvanoğlu Halil'e gönderilen emirle 1702'de, bu cemaatler Kıbrıs'a sürgüne gönderilmiştir." (avsarobasi.com/avsar-obalari/item/deliler-avsari) (son müracaat tarihi 5 Ocak 2024). Aşiretlerin şekavetleriyle ilgili olarak bkznz. İbrahim Yılmazçelik – Özcan Tatar, "Osmanlı Döneminde Çukurova Bölgesinden Kıbrıs'a Aşiretlerin İskânı (1700-1750)", Osman Köse (ed.), Tarihte Kıbrıs cilt 1, İstanbul, 2017, s. 339-380.

50-Aydın – Çiftçi, a.g.e., s.189-190.

51-Gökçe Yükselen Peler, “Kıbrıs’a Hangi Oğuz Boyları Yerleşti ?”, Erhan Çapraz (hz.), Halk ve Bilim Arasında Bir Ömür Prof. Dr. İsmail Görkem Armağanı, Konya, 2020, s.363; Uçakçı, a.g.e., s. 885, Develi İlçesi’ne ait websitesinde Güngördü oymağının Develi Ovası’nı yurt tutan bir Türkmen aşireti olduğu ve Kırıntılı ile Delili cemaatlerinin de dahil olduğu 400 kadar eşkiyanın, herhangi bir kaynak gösterilmeden, Osmanlı Devleti tarafından Kıbrıs’a sürüldüğü ifade edilmektedir, (sindelhoyuk.free.fr/eskisiteler/ikinci/develi.htm) (son giriş tarihi 15 Aralık 2023).

52-Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 189-190.

53-Cevdet Türkay, Başbakanlık Arşivi Belgeleri’ne Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemâatlar, İstanbul, 2. baskı , 2005, s. 445; Peler, a.g.m., s. 364, Uçakçı da “400 eşkiya” konusunu (bknz. dipnot 51) teyid etmektedir, s. 303. Kürt asıllı olabilecekleri hususunda bknz. Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 71, 248; Lekvanik aşireti ile ilgili olarak Ali Rıza Özdemir, Kayıp Türkler Etnik Coğrafya Bakımından Kürtleşen Türkmen Aşiretleri, Ankara, 12. Baskı , 2022, s. 248-249.

54-Türkay, a.g.e., s. 271; Peler, a.g.m., s. 364; Sakin, a.g.e., s. 140-141. Ayrıca bknz. (avsarobasi.com/avsar-obalari/item/deliler-avsari.html) (son giriş tarihi 15 Aralık 2023).

55-Uçakçı, a.g.e., s. 303.

56-Ahmet Refik, Anadolu’da Türk Aşiretleri, (H.966-1200), İstanbul, 1930 (Tıpkıbasım 2017), s. 13. İstanbul, Kocacık Yörükleri’nin görevlerini kaytarmaları üzerine gönderdiği 20 Mayıs 1572 tarihli yeni bir hüküm ile görev yerine gitmeyenlerin idamla cezalandırılacaklarını bildirmişti, a.g.e., s. 15.

57-Refik, a.g.e., s. 15-17; bahsekonu hükmün tam metni için bknz. BOA Müh. Deft, Nu. 19, hk. no: 353, 8 Temmuz 1572.

58-Uçakçı, a.g.e., s. 597. Uçakçı, bazı araştırmacıların Akkeçililerin, Milli aşiretine bağlı olduklarını ve bunlardan Urfa ve Diyarbakır arasında bulunan Karacadağ yöresinde yaşayan uzantılarının Kirmançi ağzı konuştuklarını iddia ettiklerini belirtmektedir, s. 89, dipnot 565.

59-Cemal canpolat, Osmanlı Belgelerinde Kızılbaşlar Hakkında İdam ve Sürgün Fermanları, İstanbul, 2008, s. 78-79. Hükümde sözü edilen Kızılbaşların Kıbrıs’a sürgünü ve halifelerinin (liderlerinin) idamlarının İran seferi nedeniyle aksadığı, bu nedenle gereğinin süratle yerine getirilmesi istenmektedir. Hükümün metni için bknz. BOA Müh. Deft., Nu. 35, hk. no: 931, 9 Mayıs 1577. Anadolu’daki Türkmen/Yörük aşiretlerinin İran’daki Safevi Devleti ile yakın ilişkileri konusunda bknz. Faruk Sümer, Safevi Devleti’nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü; Ankara, 3. Baskı, 2018; Devletin Kızılbaş Türkmenlerine uyguladığı ve bazen katliam boyutuna ulaşan sert tedbirlerle ilgili olarak bknz. Saim Savaş, XVI. Asırda Anadolu’da Alevilik, Ankara, 2013.

60-Yakub Yılmaz – Ayhan Sertkaya, “Son Kışlak: Yörüklerin Kıbrıs Sürgünleri”, Osman Köse (ed.), Tarihte Kıbrıs, cilt 1, İstanbul, 2017, s. 381-392; Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 327-380.

61-Yörüklerin eşkiyalığının artması ve Kıbrıs’a sürülme girişimleri hakkında bkzn. Refik, a.g.e., s. 143-144; Kacar Halil cemaati ile ilgili olarak bkzn. Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s.330.

62-Bahsekonu fetvanın alınması için Şeyhülislam Ebezade Abdullah Efendi’ye başvurulmuş, şeyhülislam da eşkiyanın katlinin dinen uygun olduğuna dair fetvayı vermiştir, bkzn. Refik, a.g.e., s. 154; ayrıca Yılmaz – Sertkaya, a.g.m., s. 385.

63-Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 363-364; Mehmet Taş, “Osmanlı Döneminde İçil Sancağı’nda Yaşanan Eşkiyalık Olaylarına bakış” International Social Sciences Studies Journal, vol. 5, issue: 30, 2019, s. 1018-1036 (sssjournal.com/files/sssjournal/944805907-56-5-30.ID1287-Tas) (son giriş tarihi 5 Şubat 2024).

64-Refik, a.g.e., s. 140-141. Refik’in yayınladığı 191 numaralı hüküm, Ocak sonları, 1708.

65-BOA Müh. Deft. Nu. 119, hk. no: 845, Haziran sonları 1712.

66-İlhan Şahin, “Kenzü’l Vekâyi, Mustafa Sâkıb Efendi ve Eseri”, İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, sayı: 7-8, yıl: 1976-1977, İstanbul, 1977, s. 104-115.

67-BOA Müh. Deft., Nu. 119, hk. no: 845, Haziran sonları, 1712: “... siz ki zikrolunan Teke, Alaiyye ve İç İl sancaklarında vaki yeniçeri serdarısız umumen neferatınız ile ve siz ki ayan-ı vilayet ve işerlerisiz siz dahi elviye-i mezburenin harb ü darbe kadiril erleriyle bu husus için mir-i miran-ımumaileyhin re’yi savabdidi ile hareket eylemek üzere memur ve tayin olunmuşsuzdur ...”

68-BOA Müh. Deft., Nu. 117, hk. no: 1, Mart sonları 1713; Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 364; Refik, a.g.e., s.148-149.

69-Türkay, a.g.e., s. 440; Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 364; Peler, a.g.m., s. 364-365. Refik, Kiselioğlu’nun varyantı olarak Ketişoğlu’nu da vermektedir, bkzn. s. 148.

70-Peler, a.g.m., s. 364-365; Refik ile karşılaştırınız, s. 148; ayrıca ayrımı BOA Müh. Deft., Nu. 122, hk no: 1, Temmuz başları 1714 tarihli hükümde de “Kiselioğlu” ve “Patralı” olarak da yapılmaktadır.

71-BOA Müh. Deft., Nu. 120, hk. no: 731, Nisan sonları-Mayıs başları 1714; Refik, a.g.e., s. 148.

72-Türkay, a.g.e., s. 597-598; Tufan Gündüz, Anadolu’da Türkmen Aşiretleri, İstanbul, 6. Baskı, 2019, s. 198-199.

73-Peler, a.g.m., s. 368-369.

74-Faruk Sümer, Safevi Devleti’nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türkmenlerinin Rolü

(Şah İsmail ile Halefleri ve Anadolu Türkmenleri), Ankara, 2. Baskı, 1999, s. 177, 230-231.

75-BOA MÜH. Deft., Nu. 120, hk no: 731, Nisan sonları-Mayıs başları, 1714. Refik, İstanbul'un Kıbrıs'taki makamlar nezdinde yaptığı soruşturmada Abdî'nin, Anadolu'ya geçmek için "fırarilere" izin verdiğini ancak bunu para karşılığında yapmadığını Kıbrıs valisi Mehmed Paşa ve Lefkoşa monlasının teyid ettiğini tesbit ettiğini ortaya koymaktadır, bknz. s. 149. Büyük bir olasılıkla kendilerinin de sorumlu tutulacağından korkan vali ve Lefkoşa monlası böyle bir yalana başvurmuşlardır.

76-BOA, Müh. Deft., Nu. 120, hk. no: 731.

77-Ali Efdal Özkul, "Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs Adasına Yaptığı Sürgünler ve Sonuçları", Osmanlı Döneminde Kıbrıs Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, 2016, s. 22-23. Hükümde bahsekonu sürgünün kimin tarafından gerçekleştirildiğine dair yeterli bilgi yoktur. Sürgünü Abdülgafur Paşa yerine Anadolu beğlerbeyisi Şehsuvaroğlu Mehmed Paşa'nın da gerçekleştirmesi mümkündür, çünkü ilgili sürgün hükmü Mehmed Paşa'ya hitaben yazılmıştır.

78-Orhonlu, a.g.e., s. 112.

79-Türkay, a.g.e., s. 404.

80-Sakin, a.g.e., s. 210, 421, 478, 535; Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 79, 91-92; Uçakcı, a.g.e., s. 580-581.

81-Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 79-80; Mehmet Ak, Teke Yörükleri (1800 - 1900), Ankara, 2015, s. 42-46,

82-Türkay, a.g.e., s. 306; Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 80-81, 166, 168; Peler, a.g.m., s. 372.

83-Ak, a.g.e., s. 28-31.

84-Uçakcı, a.g.e., s. 508-509; Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 79-80, 83.

85-Türkay, a.g.e., s. 234-235; Gündüz, a.g.e., s. 149-150; Sakin, a.g.e., s. 123. Uçakcı Ceridlere bağlı Nevşehir, Aksaray, Sivas, Kayseri ve Niğde yörelerine dağılmış 15 aşiret daha tesbit etmiştir, bknz. Uçakcı, a.g.e., s. 526-529.

86-Aydın – Çiftçi, a.g.e., s. 71.

87-Türkay, a.g.e., s. 197, 460, 538.

88-BOA Müh Deft. Nu. 120, hk. no: 731, Nisan sonları - Mayıs başları 1714 ve BOA Müh. Deft., Nu. 122, hk. no: 1, Temmuz başları 1714, Refik a.g.e., s. 148, 151.

89-Peler, a.g.m., s. 365.

90-Ak, a.g.e., s. 65.

91-Kılıçlı cemaatinin eşkiyalığı ile ilgili olarak bkznz: BOA Müh. Deft. Nu. 114-1, hk. no: 1, (evahir-i Şevval 1115) Şubat sonları – Mart başları 1704 ve hk. no: 2, (evasıt-ı Şevval 1116) Şubat başları - Mart ortaları 1705; erkeklerin katledilmesi ve Kıbrıs'a getirilen Kılıçlı erkek çocuklarının büyüdükten sonra Anadolu'ya geçerek eşkiyalığa başlaması hakkında bkznz. BOA Müh. Deft., Nu. 139, hk. no: 1, Ekim ortaları 1733; ayrıca bkznz. Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 343-348, dipnot 159.

92-Türkay, a.g.e., s. 441-442.

93-Refik, a.g.e., s. 86.

94-A.g.e., s. 96.

95- A.g.e., s. 107.

96-Özdemir, a.g.e., s. 239; Mehmet Eröz, "Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi", İstanbul Üniversitesi, İstanbul Journal of Sociological Studies, No: 28, (Sept. 2011), İstanbul, s. 105-120.

97- Kıbrıs'a sürülecek aşiretlerin eşkiyalıktan vazgeçmeleri durumunda af edilip yurtlarında bırakılacaklarına dair hüküm örneği için bkznz. Refik, a.g.e., s. 151-153; sürgün listelerindeki Honamlı ve Sarıkeçili aşiretlerinden sadece münferit sürgünler yapıldığı ile ilgili olarak bkznz. Yılmaz – Sertkaya, s. 387 ve dipnotlar 39 ve 40. Devletin aşiret sürgünlerindeki genel başarısızlığı ile ilgili olarak: Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 327-380, özellikle s. 378-379; ayrıca Yılmaz – Sertkaya, a.g.m., s. 386-387.

98-Çelik, a.g.m., s. 263.

99-Türkay, a.g.e., s. 690.

100-Çeşitli araştırmacılar tarafından Kıbrıs'a sürüldükleri ve iskân edilerek adada kaldıkları iddia edilen Yörük aşiret ve cemaatlerinin isimlerinden oluşan liste aşağıda verilmektedir. Bu listenin Şenol Çelik, İbrahim Yılmazçelik, Özcan Tatar, Yakup Yılmaz ve Ayhan Sertkaya gibi araştırmacıların haklı ikâzları ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir:

Güzelbeyli, Karahacılı, Tacirli, Alcı Yörüğü, Patralı, Ceridler, Derimli, Eski Yörük, Gedikli, Hacılı, Karahacılı, Kiselioğlu, Karalar, Kırıntılı ekrâdı, Püselioğlu, Saçıkara, Sakallı Yörüğü, Şendilli, Şamlı, Şeyhli, Tecerli, Tartaroğlu, Toslaklar, Sülemişli, Honamlı, Sarıkeçili, Akkeçili, Kurutlu, Recepli Avşarı, Köseli, Sendil, Solaklı, Hardal, Paşmaklı, Güngördü, Elciler, Delili, Bulhadoğlu Hüseyin, Çaylak, Kılıçlı, Lekvanik, Yazıcı, Hacı İsalı, Tırtar, Horzum, Kaçı, Kılıçlı ekrâdı, Avşar (Koroğlu ve Bentoğlu oymakları), Kacar, Çıplaklı, Köseli, Burhan.

101-Sümer, Oğuzlar, s. 195; Mahmut H. Şakiroğlu, "Çukurova Tarihinden Sayfalar 1. Payas Ayanı Küçük Alioğulları", Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi, cilt. 15, sayı: 26, Ocak 1991, s. 103-139.

102-Aydın Efe, Antalya ve Çevresi Türkmenleri: Küçük Alioğulları ve Reyhanlı Aşireti (XIX . Yüzyıl), TC Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum, 2012, s. 52.

103-Yılmazçelik – Tatar, a.g.m., s. 342-347.

104-Türkay, a.g.e., s.601-602.

105-Uçakcı, a.g.e., s. 283, 556; Okçu İzzeddinli cemaatine bağlı bazı grupların bir takım Kürt aşiretleriyle yakın ilişki içerisinde olması bu cemaatin Kürt asıllı olabileceğini düşündürmüştür, nitekim Sümer (Oğuzlar) onları Kürt saymıştır, bkznz. s. 195.

Ahmet Erdengiz:

1982 yılında, Amerikan Beyrut Üniversitesi'nde Siyasal Bilimler ve Kamu Yönetimi dallarından mezun oldu. Aynı üniversitede Tarih ve Arkeoloji Bölümünde master çalışmaları yürüttü.KKTC Dışişleri Bakanlığı'nda müdürlük, genelmüdürlük ve müsteşarlık yaptı. Büyükelçi olarak Washington ve Brüksel'de hizmet verdi. Annan Planı sürecinde federal yasaların hazırlanmasında ve Kayıp Şahıslar Komitesi'nde görev yaptı. Uzun zamandan beri HASDER'in düzenlemekte olduğu sempozyumlarda çeşitli konularda bildiriler sunmaya devam etmektedir.

LEFKARA MOTİFLERİNDEKİ SAKLI GEOMETRİ

AHMET KARAHAN

ÖZ

Nakış el emeği ile yapılıyor ve büyük bir sabır gerektiriyor. Her şekli oluştururken tüm şekillerin ağırlık merkezinden başlanılıyor . Lefkara nakışı Kıbrıs kültürü açısından önemli bir yere sahiptir. Ninelerimiz, annelerimiz farkında olmadan geometrik işlemler yaparak harika desenler ortaya çıkarmışlardır. Genelde çember, üçgen ve dörtgenler ile güzel bir kombinasyon oluşturarak koordinat eksenini kurup nakış işlemeye başlıyorlar . 17 yy.'da yaşayan Rene Descartes tarafından bulunan koordinat eksenlerine paralel olarak, 15 yy.'dan itibaren nakışlarda da koordinat düzlemi kullanılıyordu. Bu motifler büyük bir ustalığı, zevki ve estetiği yansıtmaktadır. 14 yy. 'da adayı ziyaret eden Leonardo Da Vinci bu nakışı keşfetmiş ve “Son Akşam Yemeği” adlı tablosunda dere motifini kullanmıştır.

Yaptığımız araştırmanın sonucunda lefkara işinde tam anlamıyla geometrik şekiller içeren kar topu, gofti (üçgen) ve kare desenleri günümüzde hâlâ yaşatılmaya çalışılıyor.Bu büyük mirasa sahip çıkılmalı ve sonraki kuşaklara aktarılmalıdır.

Anahtar kelimeler : Lefkara işi , Geometrik motifler , Nakış , Etnomatematik

1.GİRİŞ

Dünya kültürlerinde sunulan bütün örneklerde , matematiksel düşüncelerle kültür arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu görülür.Bunlar birbirlerinden ayrılmaz bir bütündürler.(Marcia Ascher ,2005) . Kültürler üzerinden matematiksel düşüncelere odaklanmak önemlidir. Oluşan eserler, insan zihninin birer ürünüdür.

Kültürümüze ışık tutan el sanatları, yaşadığı dönemin özelliklerini geçmişten günümüze yansıtmaktadır. El sanatlarında geometriksel bilgiler kullanmak ait olduğu kültürü ve diğer kültürleri de etkilemiştir. Örnek verecek olursak Leanordo Da Vinci , lefkara işlerinden etkilenip yaptığı “İsanın Son Yemeği ” tablosunda bulunan masanın örtüsü üzerinde, lefkara motifi olan dere motifini kullanmıştır.

Altun (2005), “Matematik bir düşünme yoludur, bir sanattır, yapıların ve ilişkilerin bir çalışmasıdır.” şeklinde matematiği tanımlamıştır. İnfomal geometri, kişinin çevresindeki objeler hakkındaki uzamsal düşüncesinin gelişmesini amaçlar (NCTM, 1989, s.49) NCTM (2000). The Principles and Standards for School Mathematics. Reston, VA: Author.)

Matematik ve sanat; malzemeleri, teknikleri, yöntemleri ve doğal olarak ürünleri farklı iki alandır. İlk bakışta hemen göze çarpan ve rahatsızlık veren bu ayrılık, matematik ve sanatın ortaklıklarının varlığına engel değildir. Matematik de sanat da, diğer bilimler gibi, insanın içinde doğduğu ortamı ve bu ortam içinde kendine ne olup bitmekte olduğunu anlama çabası sonucu doğmuştur. Zaman zaman doğaya aykırı görünseler de iki alan da doğanın soyutlaması, yorumu hatta yeniden sunumudur. Sayılar, denklemler bu halleriyle doğada yoktur ama resimler ve heykeller gibi doğayı betimler ve düşüncemize yeniden sunarlar.(İpek ve Diğerleri, 2010)

Çalışmamız lefkara işlerindeki motiflerle sınırlandırılmıştır. Kıbrıs'a ait olan lefkara işlerini işlerken kullanılan geometik motifler, koordinat eksenini , şekillerin ağırlık merkezi gibi konular bizi etkilemiştir. Lefkara işlerine karşı büyük bir ilgi oluşturmuştur. Motifler yapılırken yapanların geometri bilgisine sahip olmaması , çıkardıkları işlerde matematiksel açıda hatasız bir eser ortaya çıkarması, bizim bu alanda çalışmamıza etken olmuştur. Lefkara işlerindeki geometrik yorumlar bugüne kadar çalışılmamıştır?

Çizgi sistemlerinin çeşitli kurallar dâhilinde bir arada kullanılmasıyla oluşan kompozisyonlar, geometrik süsleme olarak tanımlanabilir. Bu bilgiler doğrultusunda geometrik kompozisyonlar temel olarak fon-figür ilişkisine göre, sınırlarına göre ve oluşumuna göre sınıflandırılmalıdır.

Geometrik kompozisyonlar fon-figür ilişkisine göre dört şekilde oluşmaktadır: Bunlar:

1. Çizgi sistemlerinin figür olduğu kompozisyonlar
2. Geometrik şekillerin figür olduğu kompozisyonlar
3. Geometrik şekillerin hem figür hem fon olduğu kompozisyonlar
4. Zemini olmayan ve yüzeysel işlenen kompozisyonlar

Her dört şekilde de kompozisyonlar çizgi sistemlerinden yapılmıştır. Çizgi sistemlerinin figür olduğu geometrik kompozisyonlar Selçuklu geometrik süslemesinin büyük bölümünü oluşturmaktadır ve çizgi sistemlerinin yüzeydeki hareketlerinde, arada kalan boşluklar oyularak elde edilmiştir. (Mustafa BULUT <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/298266>)

Simetri : Simetri kelimesi Yunancadan gelmekte olup ‘birlikte ölçmek ‘anlamı taşır. Geometrik olarak bir şekli çevirmek , kaydırmak ya da döndürmek gibi hareketlerle cismin görüntüsü üzerindeki değişiklik yaparak ilk halinin aynısını elde etme işlemine simetri almak denir (Aysun Nüket Elçi , Esra Bukova Güzel , Berna Cantürk Günhan , Emre Ev Çimen , 2016)

Süsleme:Süsleme, bir geometrik şeklin aralarında boşluklar bırakmadan ve üst üste de bindirmeden tekrar tekrar kullanılarak iki boyutlu bir yüzey oluşturma sürecidir. Daha çok boyutlu genellemeleri de mümkündür. Genel olarak nesnelerin veya şekillerin birbirleri ile mükemmel bir uyum içerisinde bulunduğu örüntüye süsleme adı verilir. Geometri terminolojisinde ise süsleme , aralarında boşluk bırakmadan ve üst üste de bindirmeden düzgün çokgensel yüzeylerin belli bir düzene veya kurala göre düzenli bir şekilde bir araya getirilmesi ile oluşan ve genel olarak , istenildiği kadar genişletilebilen bir örüntüdür. Süslemenin iç bölgesinde çokgenlerin köşelerinin birleştiği noktada iç açılarının ölçüleri toplamının 360 derece olmasını sağlayan çokgenlerin kenar sayılarının oluşturduğu n-lilere de süslemelerin kodu adı verilir.

Bir şeklin bir doğru boyunca yansımasından sonra ötelenmesi veya ötelenmesinden sonra yansıması işlemine “ötelemeli yansıma” denir. (Yeliz ÇELEN Mehmet Evren DEVİRENİsmail Sabri GÜMÜŞEL 2012)

Paralel iki doğruya göre yansımanın bileşkesi, bir öteleme dönüşümüdür.

Öteleme		
Ötelemeli yansıma		
Yatay yansıma		
Dikey yansıma		
180° lik dönme (yarı dönme)		

(İsmail Sabri Gümüş el 2012)

Ötelemeli Dönme:Bir öteleme ve bir dönmenin bileşkesinden oluşan dönüşüme ötelemeli dönme denir. .(<http://w3.gazi.edu.tr/~karliaga/Sitem/B1son1.pdf>)

Noktanın Ötelenmesi :Düzlemde verilen herhangi bir noktanın, başka bir noktaya taşınmasına, noktanın ötelenmesi denir. Düzlemde bir $P(x, y)$ noktasını, $P_0(x + a, y + b)$ noktasına taşımak, P noktasını x ekseninde a birim, y ekseninde de b birim ötelemek demektir.

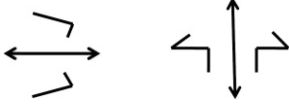
Noktanın Döndürülmesi :Düzlemde verilen bir $P(x, y)$ noktasının, orjin etrafında saat yönünün tersine θ açısı kadar döndürülmesine, P noktasının dönme hareketi (dönüşümü) denir(Mustafa Özdemir , 2016)

Simetri, bir geometrik şeklin veya matematiksel cismin esasını ve özelliklerini muhafaza ederek yansıma, döndürme ve öteleme hareketleri altında aynı/farklı, düzlemde/uzayda yeniden konumlandırılması eylemidir.

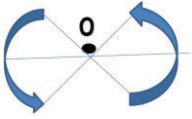
Geometri kapsamında ele alındığı şekliyle dört tür simetri vardır: Yansıma simetrisi, Merkezi simetri, Dönme simetrisi, Öteleme simetrisi.

Yansıma simetrisi: Doğruya göre simetri veya ayna simetrisi olarak da adlandırılır. Şekil ile simetriği eş büyüklüktedir ve temel özellikleri itibariyle birbirinin aynısıdır. Her ikisi de simetri ekseninden eşit uzaklıktadır. Şekil ile simetriği arasında konum farkı vardır. Yansıma simetrisini diğer simetri türlerinden ayıran en temel özellik yansımanın bir simetri eksenine göre yapılıyor olmasıdır.

Aşağıdaki şekilde dikey, yatay ve eğik düzlemler içerisinde yansıma simetrisi örnekleri görülmektedir. Yansıma simetrisi dönme ve öteleme simetrilerinin mantığını içerir.

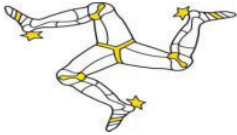

Merkezi Simetri Noktaya göre simetri olarak ta adlandırılır. Bir noktaya göre yansıma yapılarak veya alınan noktanın etrafında şekli 180 derece döndürerek simetriği elde edilir.

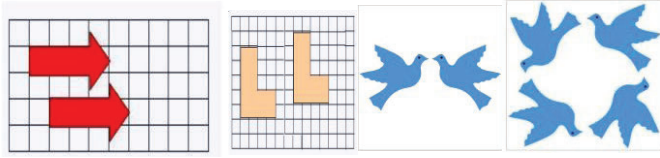
Dönme Simetrisi: Dönme hareketi bir çember hareketidir. Bir şekil kendi merkezi etrafında döndürüldüğünde 360°'den küçük açılı dönmelerde en az bir defa kendisi ile çakışıyorsa, bu şekil dönme simetrisine sahiptir.

Aşağıdaki şekilde dönme simetrisi örnekleri görülmektedir. Şekil saat yelkovanı yönünde veya tersi yönde 120 derece döndürüldüğünde başlangıçtaki konumunu almaktadır.

Öteleme Simetrisi : Bir geometrik şeklin veya cismin bir yerden başka bir yere belirli bir doğrultu ve yönde kaydırılması hareketine öteleme simetrisi denir. Bir şeklin kendisiyle öteleme altındaki görüntüsü eş büyüklüktedir. Ötelenen şekil esas ve temel özellikleri itibariyle herhangi bir değişime uğramamaktadır.

Aşağıdaki şekilde bir öteleme simetrisi örneği görülmektedir:

(<https://matematikhayat.files.wordpress.com/2013/02/simetri.pdf>)

LEFKARA İŞİNİN TARİHÇESİ

Lefkara işi Kıbrıs'ta işlenen önemli nakışlardan biridir. 1489-1571 tarihleri arasında Venedikliler döneminde iğne işi olarak üreilmeye başlandı. Bu dantel türü , yaşatılarak ve geliştirilerek günümüze kadar orijinalliğini korumuştur. Dünyaca ünlü tanınmış Lefkara işinin özel bir iplikle ve tek renk olarak işlenmekte olduğu bilinir. Leonardo Da Vinci , Lefkaralı kadınların ürettiği motiflerlerden çok etkilenmiştir. Milan Katedrali'ne konmak üzere “dere” isminde motifi olan lefkara nakışlı örtüyü aldığı söylenmektedir. O günden sonra bu desenin adı Leonardo da vinci olmuştur. (Dervişe Çeliker “Geçmişten Günümüze Kıbrıs Türk İşlemeleri” “ marka ajans matbacılık Nisan 2011. Son Aksam Yemeği (Last Supper) diye bilinen yağlı boya tablosunda resmetmiştir. Şenay Ekingen ,2016)

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı Kıbrıs nakış kültüründe geometrinin kullanımını ortaya çıkarmaktır. Nakış işlerken görsel güzellik amacıyla geometri kullanılıyor. Geometri dersinin pek fazla sevilmediği bir ortamda , nakışlarda oluşan geometrik desenlerin güzelliği bir çelişki oluşturuluyor. Arkadaşlarımızla yaptığımız sohbette “geometrinin günlük hayatta nerelerde kullanıldığını bilirsek, geometriye karşı ilgimiz artar” diyorlar. Lefkara motiflerinde oluşan geometrik desenler , bizde büyük bir ilgi uyandırdı. Sınıfta öğrendiğimiz simetri , ağırlık merkezi , yansıma , öteleme , homoteti ve bir çok konuyu bu motiflerde görmek mümkündür. Bu araştırma sonucunda annelerimizin ve ninelerimizin yüzyıllardır işledikleri lefkara işlerinde kullandıkları geometri sayesinde ,geometrinin nakış kültürüne olan etkisi halk tarafından ilgi uyandıracaktır. Birçok çalışmaya da yön vereceğine inanıyoruz.

1.2. PROBLEM VE ALT PROBLEMLER

Lefkara nakışlarındaki geometrik desenler nelerdir?

ALT PROBLEM 1.

Nakışlarda kullanılan üçgensel motifler nelerdir?

ALT PROBLEM 2.

Nakışlarda kullanılan dörtgenler motifler nelerdir?

1.3. SINIRLILIKLAR

Kıbrıs'ta halk tarafından işlenen bir çok nakış türü olmasına rağmen konumuzu yalnızca lefkara nakışı ile sınırlandırdık.

1.4. TANIMLAR

Nakış: Genellikle kumaş üzerine renkli iplerle ya da sırma kullanılarak elle yapılan , günümüzde makinelerlede yapılabilen işlemdir.

Motif: Kendi başlarına bir bütün , bir birlik olan ve yan yana gelince bir bezek , süs oluşturulan süsleme öğelerinden biridir.

Lefkara: Kıbrıs'a özgü yerel el sanatlarının en önemlerinden biridir. Keten üzerine bej ya da beyaz tek renk iplik kullanılarak yapılan Kıbrıs'a özgü dokumadır. Keten ve iplikler Kıbrıs'ta üretilmektedir.

2.YÖNTEM**2.1. Araştırma Deseni**

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yönteminin amacı nesnelerin, toplumların, kurumların, olayların doğasını ve özelliklerini tanımlamaktır. (<https://sedatsen.files.wordpress.com/2015/02/bilim4.pdf>)

2.2. Evren ve Örneklem

Üzerinde araştırma yapılan, belirli bir tanıma uyan aynı cinsten birimlerin meydana getirdiği topluluğa evren (ana kütle) denir.Evrenin özelliklerini yansıtmayı düşüncesiyle evrenden belirli yöntemlerle seçilmiş birimlerin oluşturduğu topluluğa örneklem adı verilir. Matematiksel ifadeyle örneklem, evrenin bir alt kümesidir. Örneklemdeki birimlerin sayısına örneklem hacmi denir ve n simgesiyle gösterilir. ($n < N$ dir.(sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri Ali Atıf BİR) Araştırmamızı Kıbrıs'a ait olan lefkara işlemeleri ile sınırlandırdık.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya karar verdiğimizde , her yapılacak işimiz için bir takvimlendirme yaptık. Yaptığımız takvimlendirme aşağıdaki gibidir.

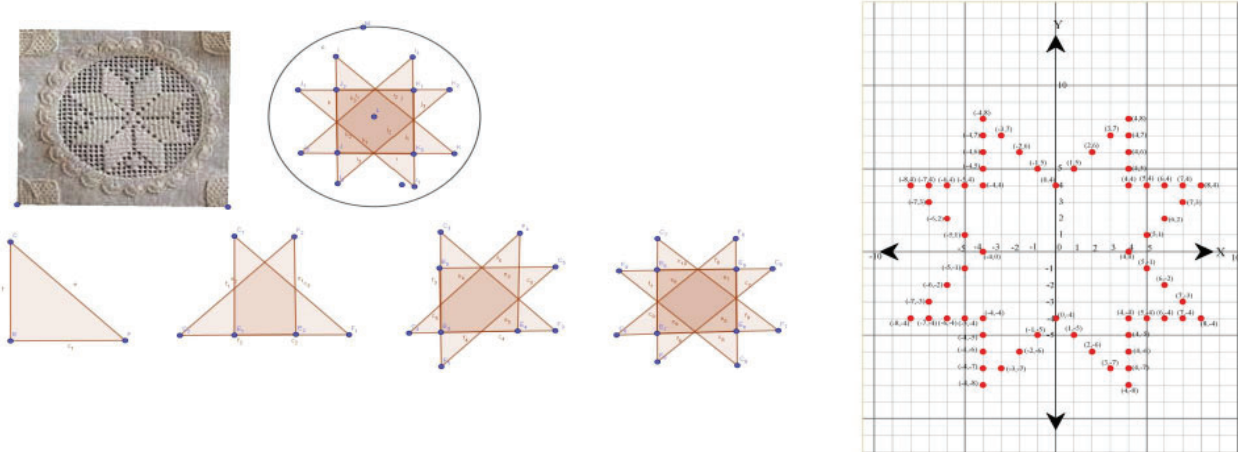
Yapılan çalışmalar	Tarih
1. Litaratür çalışması (lefkara işi ile ilgili).	10 Ocak 2019
2. Lefkara işlerinin motiflerini toplama.	13 Haziran 2019
3. Lefkara motiflerini nasıl işlendiğine dair görüşme .	28 Temmuz 2019
4. Lefkara işlerinde bulunun geometrik motifleri analizi	15 Ağustos – 28 Eylül 2019

2.4. Verilerin Analizi

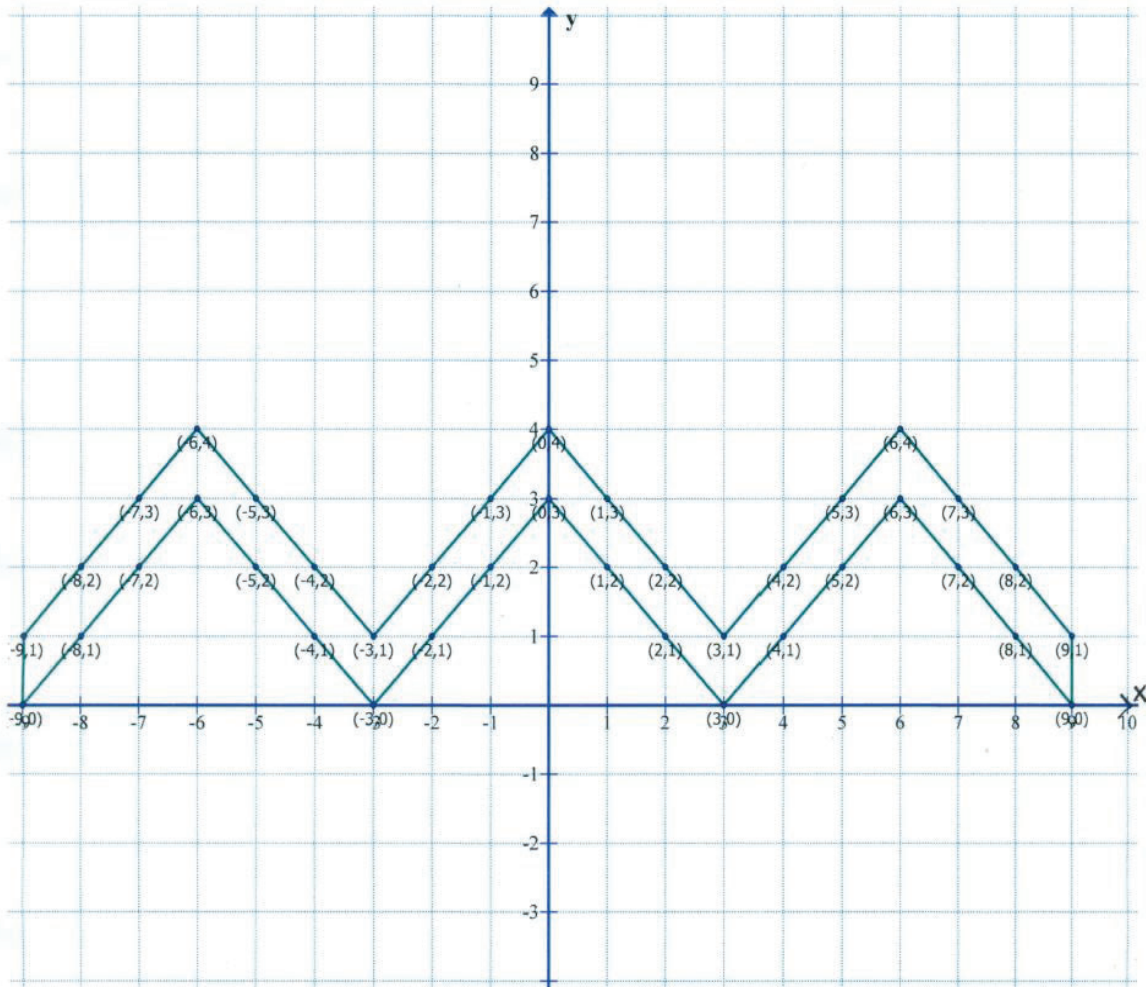
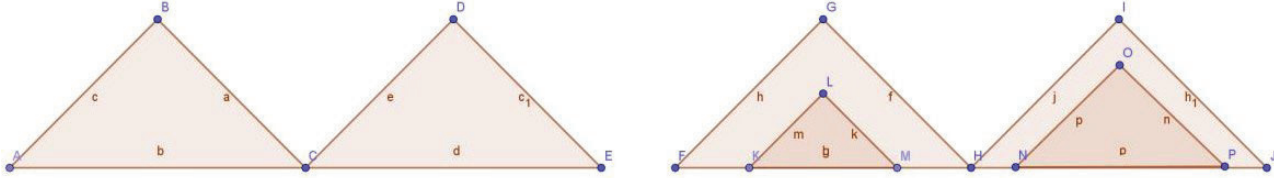
Topladığımız lefkara motifleri üzerindeki geometrik çizimlerin analizini yaptık. Analiz yaparken autocad programı, geogabra programı kullandık.

3. BULGULAR

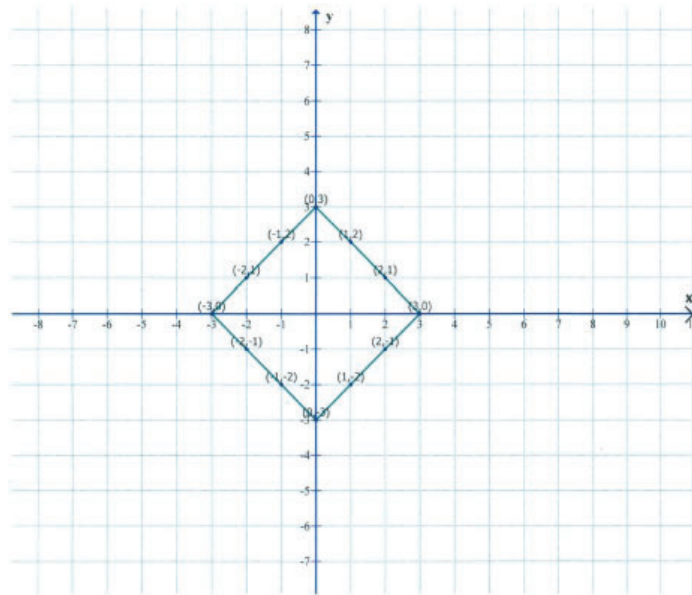
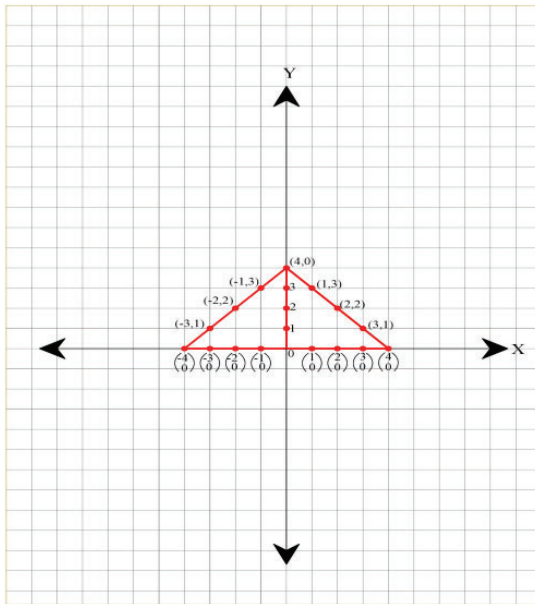
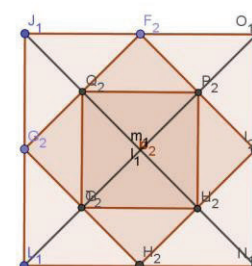
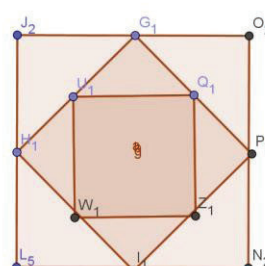
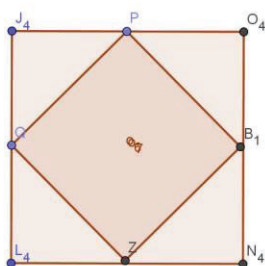
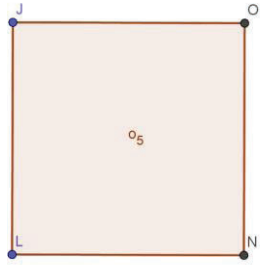
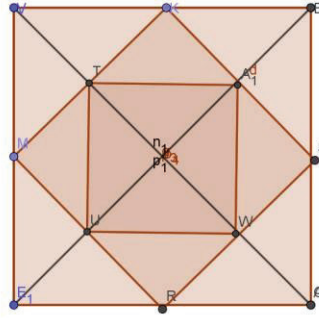
YILDIZ MOTİFİ (1. Alt probleme ait veriler)

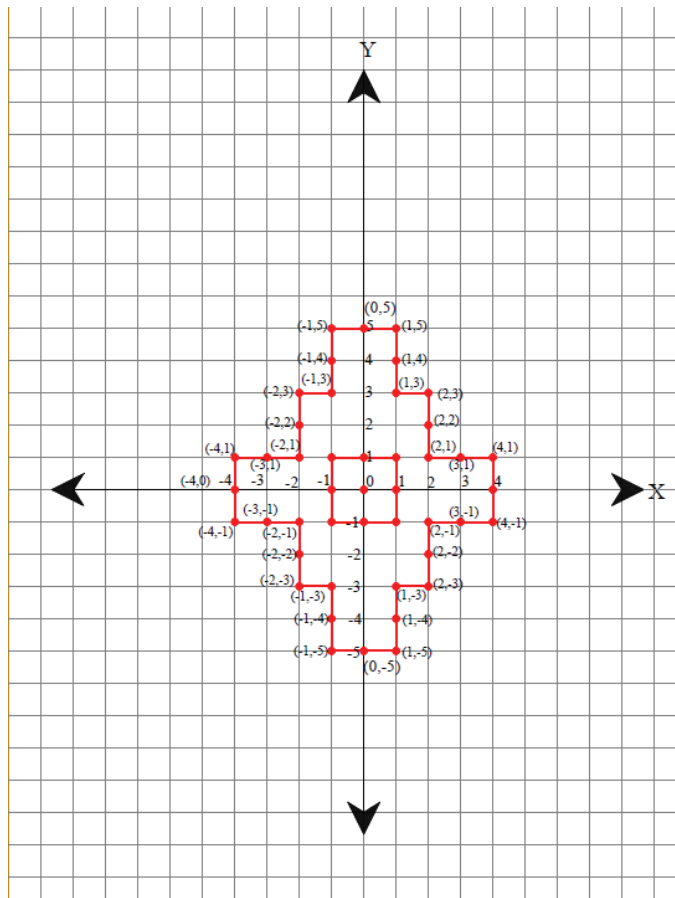
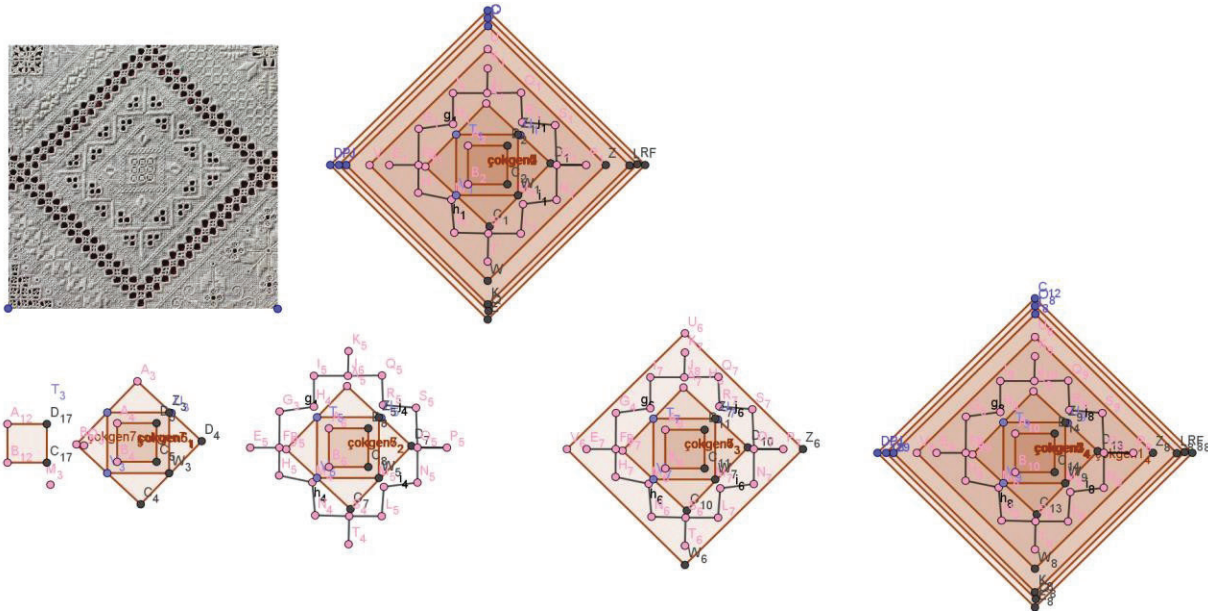
DERE MOTİFİ(1. Alt probleme ait veri)

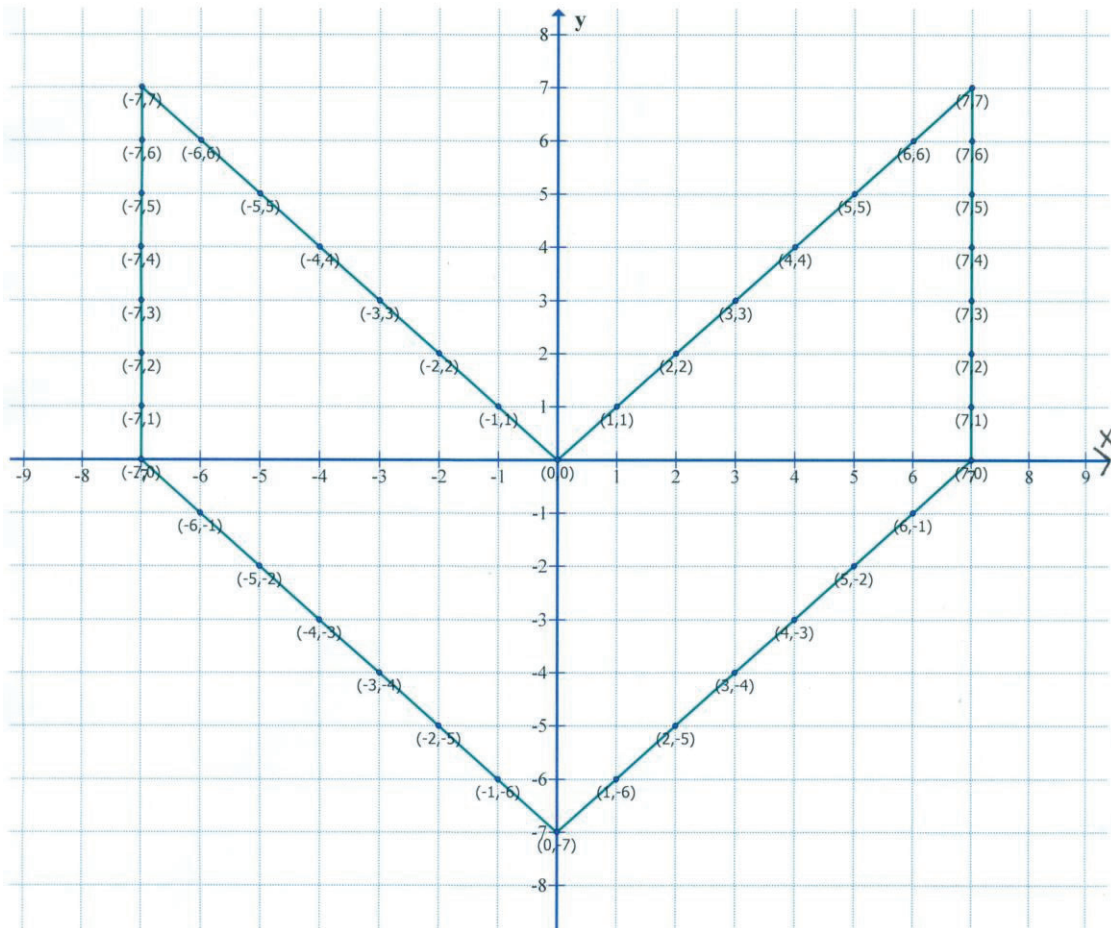
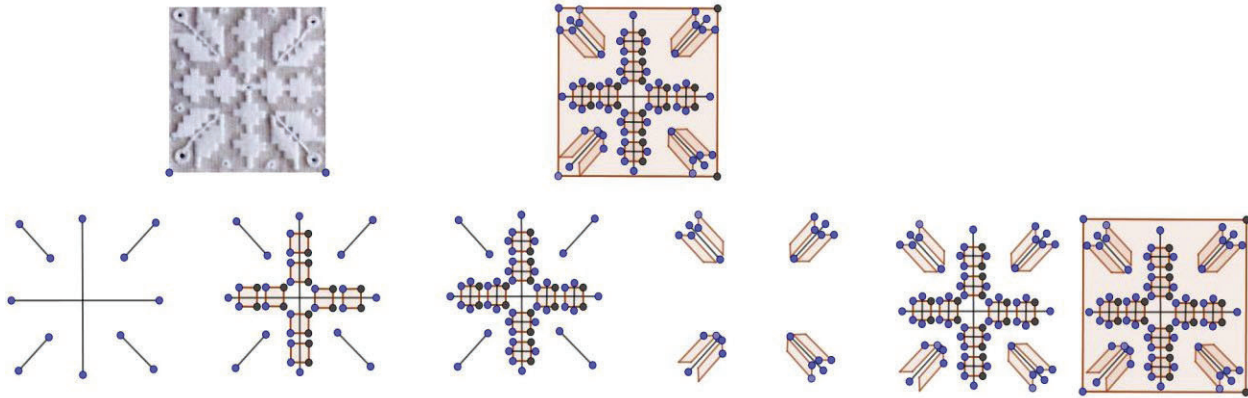
KARE MOTİFİ (GARO) (2. Alt probleme ait veriler)

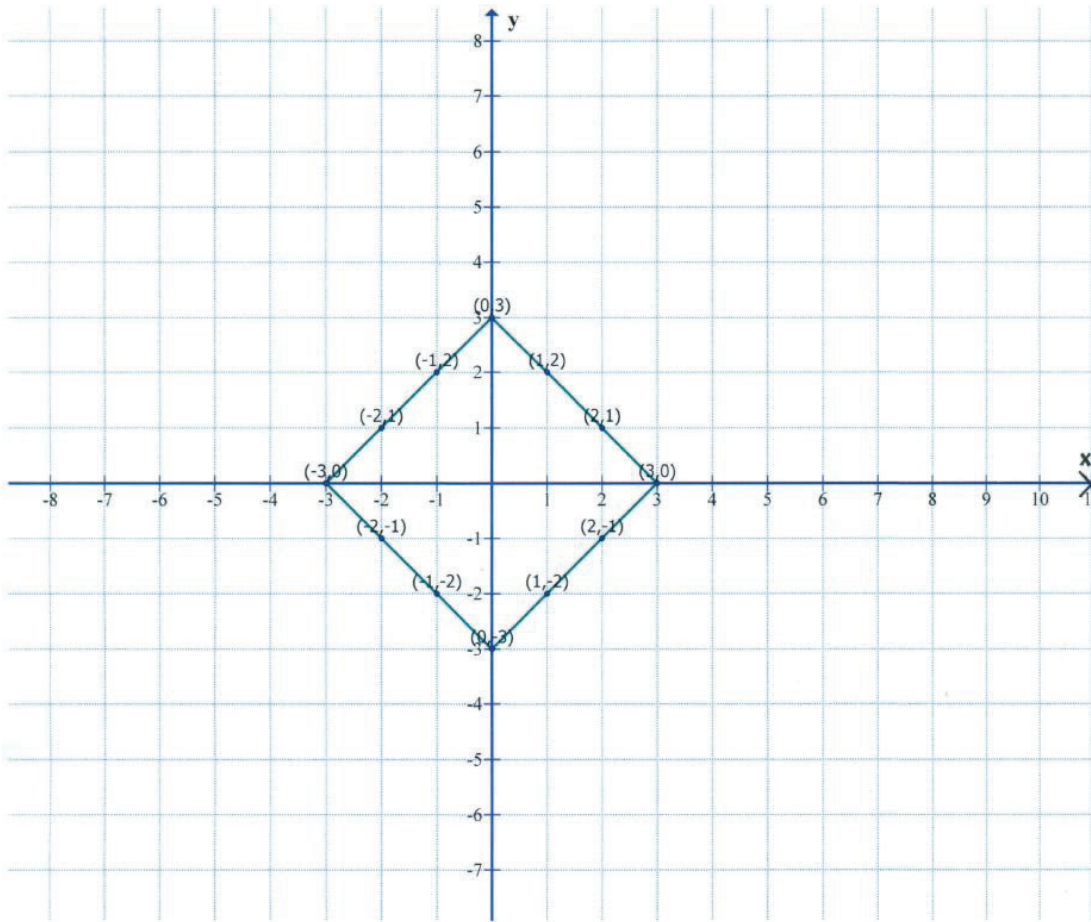
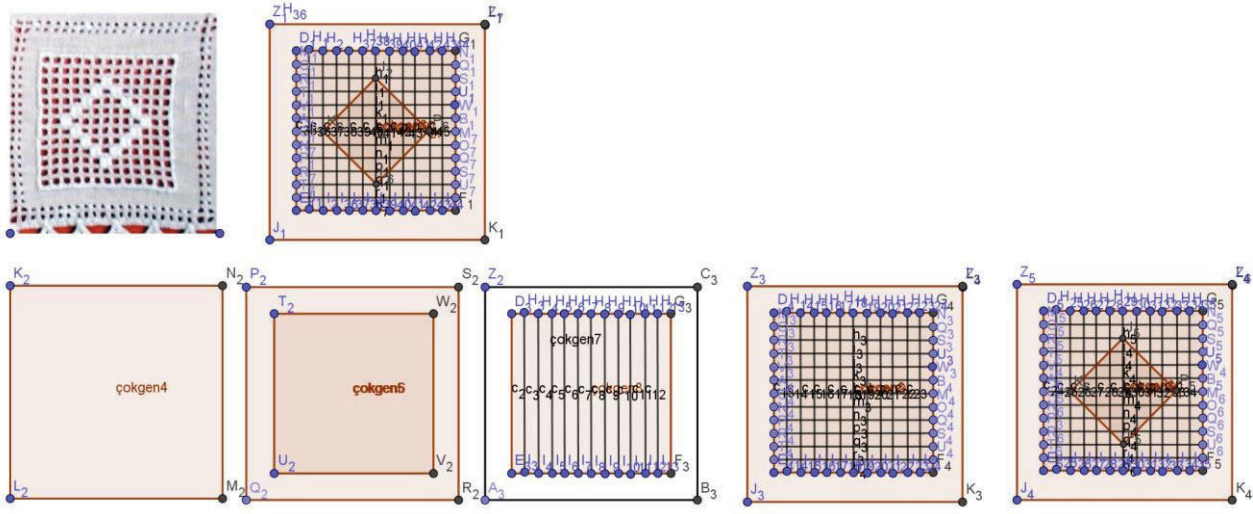
GOFDİLİ DERE (2. Alt probleme ait veriler)

KARTOPU YILDIZ (2. Alt probleme ait veriler)

TRİPEZ MOTİFİ (2. Alp probleme ait veriler)

4. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın sonucunda ;

1.Alt probleme ait verilerde , Lefkara nakışı işleyenler , üçgen motiflerini kullanıyorlar. Yalnız üçgen motifleri işlemekle kalmayıp işlenen motiflerin simetri , yansıma, öteleme ve homotetik dönüşümleri de yapabiliyorlar .

2.Alt probleme ait verilerde , kare , dikdörtgen , paralelkenar kullanarak oluşturmak istedikleri çiçek motiflerini yapmada kullanıyorlar.

Bütün nakışlarında geometri verilere sadık kalarak , istedikleri motifleri geometrik çizimlerle yapıyorlar. İşlemeye başlamadan önce kapalı bir şekil oluşturuluyor. Oluşturulan şeklin ağırlık merkezini bulup ordan işleme başlıyorlar. İşeyenlerin görüşüne göre bu nakış “Kıbrıs halkının yaşayanlar kapalı bir toplum modeli olmasından dolayı” böyle işliyor..

5.Öneriler

Geometrinin günlük hayattaki kullanımının okullarda gösterilmesi , geometri derslerine karşı ilgi de artacaktır.

Ders kitaplarında yaşadığımız bölgeye ait olan el sanatlarını göstersek daha etkili ve verimli bir ders olacaktır. Bölgeye ait dememizin nedeni dışarıya çıktığımızda derste gördüğümüz motiflere temas edebilecek olmamızdır .Geometriye ilgi duymayan birinin nakış işleterek ilgisini artırabiliriz.Bizler Lefkara işlerini incelemeye başladığımızda , her motifte geometri ile karşılaştık . Bize bu kadar yakın olan motifleri nasıl olupda bugüne kadar göreneyişimize hayret ettik.

KAYNAK

Nctm, 1989, s.49) nctm (2000). the principles and standards for school mathematics. reston, va: author

İpek ve diğerleri, 2010). ege eğitim dergisi 2014 (15) 2: 521-537 “Anadolu süslemelerindeki geometri” . ege eğitim dergisi 2014 (15) 2: 521-537

İsmail Sabri Gümüüş El “Ortaöğretim geometri 10 ders kitabı” tuna matbaacılık 2012 Ankara

Marcia ascher ; “Etnomatematik” ; okyanus yayıncılık ve yapımcılık ltd .şti. 2005

Mustafa Bulut “Geometrik sistemin çözümlenmesi”

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/298266> (Son Erişim Tarihi 20-10-2017)

Mustafa Özdemir “Analitik geometri” altın nokta yayınevi izmir – 2016

<http://w3.gazi.edu.tr/~karliaga/sitem/b1son1.pdf> (Son Erişim Tarihi 24-10-2017)

<https://matematikhayat.files.wordpress.com/2013/02/simetri.pdf> (Son Erişim Tarihi 1-11- 2017)

Şenay Ekingen “Kıbrıs işlemelerinden lefkara nakışı” şubat 2016 okman printing ltd lefkoşa

<https://sedatsen.files.wordpress.com/2015/02/bilim4.pdf>(Son erişim tarihi 25-11-2017)

“Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 1081AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 601

Editör:Prof.Dr. Ali Atıf BİR)

“Temel matematiksel kavramlar ve uygulamaları” editörler aysun nüket elçi , esra bukova güzel , berna cantürk günhan , emre ev çimen , pegem akademi 2016 , ankara)

Yeliz Çelenmehmet Evren Devirenismail Sabri Gümüüşel “Ortaöğretim geometri 9 ders kitabı” tunamatbaacilik baskı yeri ve yılı ankara, 2012

Düzeltilmelerde Sevim Eylen (Edebiyat Öğretmeni)Outcat çiziminde Oya Gürel Usam ve Geogebra da Ahmet Karahan teşekkür ederiz.

Ahmet Karahan:

Ahmet Karahan ,1963 yılında Limasol'da doğdu.1981 yılında Kurtuluş Lisesi'nden mezun oldu. 1981-1985 yılında Ege Üniversitesi Matematik bölümünden 3. ile mezun oldu. 1987 yılında Erenköy Lisesi'nde başladı 1988-2018 yılları arasında 20 Temmuz Fen Lisesinde devam etti. 2018 -2019 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığında MDYYK başkanlığını yaptı.2000 yılında Girne Amerikan Üniversitesinde Matematik Eğitiminde yüksek lisans yaptı. Lefke Avrupa Üniveristesinde 2020 yılında Eğitim Yönetimi ve Denetimi doktorasını tamamladı.

Meslek yaşamında matematik alanında birçok ilklerin yaşanmasına öncelik etti.

Ulusal ve Uluslararası indeksli dergilerde makelesi ; kongre ve sempozyumlarında ve sunumlarında bulunan Dr. Ahmet Karahan, Yüksek Lisans Tezi 'Matematik Olimpiyatlarında Program Geliştirme' doktora tezi ise ' Matematikde Değerlendirme' dir. Etnomatematik , Eğitimde Denetim , Eğitim Politikası , Matematik Eğitimi konusunda çalışmaları devam etmektedir. Bir çocuğu bulunmaktadır.

BİR YAVAŞ KENT LEFKE'DE YERİN RUHU: YAŞAMLAR, RİTÜELLER, MEKANLAR

Prof. Dr. Lerzan Aras

Özet

Sessiz kent'lerden biridir Lefke; insana, doğaya saygılı, yaşamı onurlandıran, anı biriktirebileceğiniz... başka bir dünyanın kapılarını açar size. Yüzyıllara uzanan tarihini her yerde görebilirsiniz. Her kadim yerleşim yerinde olduğu gibi Lefke'nin de gündelik yaşamı ve mekanları bu tarihin ve geleneklerin içinde harmanlanır. Yerin ruhu (genius loci) olarak tarif edebileceğimiz bir düzenin mükemmelliği ile hayat akar ve nesillerden nesillere aktarılır. Mekanın ve gündelik yaşamın birlikteliği bize anılar, ritüeller, gelenekler sunar ve kendilerini ve yaşam alanlarını şekillendirir. Bu sayede kendimizi o 'yer'e ait hissederiz. Bu çalışmada yerin ruhu kavramının Lefke'de nasıl oluştuğu ve mekanlar ile gündelik yaşam ilişkisi arasında kurulan ilişki anlatılmaktadır.

Abstract

Lefke is one of the silent cities...It opens the doors to another world that respects people and nature, honors life, and where you can collect memories. You can see its centuries-old history everywhere. As in every ancient settlement, Lefke's daily life and spaces are blended with this history and traditions. Life flows and is passed on from generation to generation with the perfection of an order that we can describe as the spirit of place (genius loci). The unity of space and daily life offers us memories, rituals, traditions and shapes themselves and living spaces. In this way, we feel like we belong to that 'place'. In this study, how the concept of the spirit of place was formed in Lefke and the relationship established between spaces and daily life is explained.

Genius Loci (yerin ruhu) ve Yaşam

Üstüste yaslanmış sıra tepeler
Bu renkler, güzellik Tanrı vergisi
Bir yeşil fırçayla boyandı her yer
Bahçeler portakal limon sergisi.
Bekler nasibini altın meyvalar
Boşaltır suyunu gönlüme dere.
İlahi seslerle coşar ovalar
Gökten bir yeşil nur dökülür yere
Mevsim tomruk, tomruk açar dallarda
Huzur geziniyor gölgeliklerde.
Limon çiçekleri kokar yollarda
Cennetten melekler gezer bu yerde

Urkiye Mine Balman (1)

Balman'ın şiirinden kısa bir giriş ile başlayalım bu yolculuğa. Doğanın içinde, yaşamın sakın ama coşku ile aktığı, dört mevsimin kendine göre ritüellerle ilerlediği ve bir kere adım attığınızda kendinizi dünyanın gündelik sıkıntılarından soyutlayabildiğiniz bir köşeden Lefke'den konuşalım... kentin sessizliğinden, yerin ruhundan, yaşamın nesilden nesile aktardığı ritüellerin sindiği mekanlardan ve bir yabancıнын bile bu diyarlara adım attığında kendini nasıl **'evinde'** hissettiğinden... Balman'ın dizelerinde ifade ettiği gibi yıldızlardan gönlümüze düşen izin peşinde Lefke sokaklarında bir yolculuğa çıkalım.

Hikayemiz kendimizi mutlu ve güvende hissettiğimiz bu mistik diyarda, en güzel hayallerimizi yaşadığımız evlerde, en unutulmaz anılarımızı yaşadığımız yerlerde, doğanın cömertliğiyle inşa edilen hayatlarda, paylaşılan dert ve mutluluklarda, unutulmayacak acılarda, nesilden nesile aktarılan sessiz ritüellerde, aydınlık gecelerde, sisli günlerde ve belki de hep sessiz kalan birçok anıda başlıyor... hepsi de nasıl **'evimizde hissettiğimize'** dair bir hikayenin eşsiz parçalarını bir araya getiriyor.

‘Kendini evinde hissetmek’ dünyanın en güzel ve tatmin edici duygularından biridir. Hiçbir şey bizi daha güvende ve muhtemelen daha mutlu hissettiremez. Aidiyet getirir, zamanı yok edebilir; geriye dönüşler arasında sadece an’ı değil, geçmiş de yaşamaya başlayabilirsiniz ve anılar her yerden kendini hatırlatmaya başlar. ‘Kendini evinde hissetmek’ günlük yaşam düzeninin mükemmelliği ile kozmik akışın değişmez kurallarını dengeye getirir; böylece doğa ve insan, kendi varoluşlarını tek ve eşsiz kılar.

Bazen daha önce hiç gitmediğiniz bir yere girdiğinizde bu duyguyu yaşarsınız. İlk bakışta hiçbir şey tanıdık değildir ama aslında içindeki milyonlarca anının harekete geçtiğini hissedersiniz. Her şeyin güzel olacağına dair inanç ruhunuza yerleşir ve asla gitmez. Gerçekte öyle olmadığını bildiğiniz halde, sanki buraya aitmişsiniz ve aslında yıllardır orada yaşıyormuşsunuz gibi hissedersiniz. Kendinizi o yere ait hissetmeniz ve onun sizinle bir nevi bağlantısının olması o toprağın enerjisinin sizinle aynı frekansta olduğunu gösterir. Ne kadar iyi ve güvende hissettiğinizi kelimelere dökemezsiniz ama sizi koruyan ve kollayan bir şeyin varlığını hissedersiniz. Buna ‘genius loci’ (yerin ruhu) denir ve bu garip ama güzel duygu kalıcıdır. Çevreyi sarar ve her yere sizinle birlikte akar. Her ne kadar batı toplumlarında bu terime pek aşina olmasak da içeriğini anlayabiliriz ve kelime bize oldukça tuhaf gelse de, varlığını takdir edebilir ve huzur dolu bir yer tanımlı olarak kabul edebiliriz.

Kaynaklar, genius loci’yi mitolojiye kadar götürür. ‘Genius loci’ veya Latince’den ‘yerin ruhu’ olarak tercüme edilen, antik Roma’nın belirli yerlerle olan çağrışımlarına ilişkin bir terimdir. Her ev, kasaba, kuru ve dağ veya diğer peyzaj özelliği, o yere mevcudiyet ve eylemlerle kimlik kazandıran kendi ruhuna sahiptir (2). Kökeni Antik Roma’ya dayanan bu kavram, koruyucu bir varlığı anlatmaktadır. Bu varlık sadece yapıları çevreyi ve kutsal mekanları değil, doğada var olan her şeyi ve onunla yaşayan insanları da korur ve onlara belli bir karakter kazandırır. Bu, duyularla hissedilebilen ve kişinin kendi algısıyla anlamlandırabildiği bir varoluştur. ‘Genius loci’nin anlamı birçok farklı kaynaktan anlatılmaktadır; ancak bu kavramı tam olarak anlamak için yine de duygularımıza ve sezgilerimize güvenmeliyiz. Schulz, bu konuya batılı bir bakış açısıyla yaklaşırken, mimarlığın da artık yeni bir bakış açısına sahip olması gerektiğini ve mekanların karakterlerinin oluşumunda bu kavramın iyi anlaşılması gerektiğini söyler. Ona göre yerin ruhu insanlara ve mekanlara hayat verir, onlara doğumdan ölüme kadar eşlik eder ve onların karakterini veya özünü belirler. Bu ruh bir şeyin ne olduğunu belirtir; örneğin. manzara, tarihsel bağlam, gündelik yaşam, yönelim, özdeşleşme vb. (3). Doğu’nun bu konuda sürdürdüğü gelenekleri ve bunlara bağlı olarak yarattığı mekansal oluşumları unutmamak gerekir. Sonuçta her şey insan, onun yaşamı, doğa ile birlikteliği ve kurduğu düzen ve aktardığı gelenekler ile ilgilidir.

18. yüzyılda İngiliz şair Alexander Pope çok ünlü şiiriyle yerin gücünden bahsettiğinde, belki de yerin ruhunu nasıl uyandıracağını biliyordu (4), ya da belki sadece bahçelerin güzelliğinden bahsediyordu. Şiirlerini yazarken yer'in ruhunu ne ölçüde gördüğünü elbette bilemeyiz; ancak doğanın bize fısıldadıklarını her zaman dinlemenin iyi bir tavsiye olabileceği konusunda hemfikir olabiliriz. Doğanın ve insanın uzun yıllardır birlikte yarattığı bir yaşam, birlikte verdikleri mücadeleler ve dayanışmalar var. Doğayla bir ve barışık olduğumuzda varlığımızın farkına varırız ve bu 'yer' bizim için 'yuva' olur; anılar birikir, ritüellere dönüşür.

'Genius loci' kendisini 'yer' kavramıyla ilişkilendirir. Yer ve mekan birbirinden ayrılamaz, birbirini tamamlayan ama farklı kavramlardır ve onları bu mitolojik antik terimle birçok yönden bağlayabiliriz. Bu nedenle yer kavramının da üzerinden geçip onun doğasını anlamaya çalışmamız gerekiyor. İnsanın, mekanın ve doğanın birbirine karşı konulmaz bağlılığını anladığımızda yaşamımız üzerindeki büyük gücün farkına varabiliriz.

Yer kavramı coğrafi bir konumdan çok daha fazlasıdır. Yer aslında bir varoluşu, birey olarak hayatın akışı içinde kendimizi nasıl konumlandığımızı simgelemektedir. İçinde yaşadığımız mekanlar bize yaşam faaliyetlerimiz için gerekli donanımı sağlasa da aslında bizimle birlikte yaşayan ve sürekli hareket halinde olan 'yer' kavramıdır. Yani inşa ettiğimiz her yapı bizim çevre ve doğayla ilişki kurmamızı sağlar ve günlük yaşamımızı oluşturur. Farkında olmadan kurduğumuz bu bağ, bizi fiziksel varlığımızın ötesinde, duygu, algı, ritim, rutin, ritüel, bağlılık, korunma gibi soyut olgulara götürür. Aslında 'genius loci'nin günümüz koşullarındaki temel anlamı da budur: Hayatı canlı tutmak, zamanın taşıyabileceği görünmez ve soyut her olguyu korumak.

Peki 'yer' nedir? Zamanın sürekli akmasını sağlayan, tüm anıların güvenle saklandığı bir tür sığınak mı? Yer kavramı üzerine pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu konuda en çok başvuru olan Relph'in eserindeki 'yer' kavramı, onu dünyaya dair anlık deneyimlerimizin önemli merkezleri olarak tanımlamaktadır (5). Benzer bir tanımlı Seamon'un çalışmalarında da mekanı birbiriyle ilişkili üç açıdan kategorize ettiğinde görüyoruz: 1. çevresel topluluk; 2. o yerde yaşayan insanlar ve 3. ortak mevcudiyet. Çevresel bütün, yerin fiziksel ortamıdır; topografya, jeoloji, hava durumu, manzara, yollar, sokaklar, parklar, binalar, mobilyalar vb. dahil olmak üzere çevresel, mekansal ve coğrafi temelleridir. İkinci unsur, o yerdeki insanlardır— İster sakinler, ister yoldan geçenler olsun, bir yerle ilişkili bireyleri ve grupları simgeler. Yerin üçüncü yönü ise bir yerin atmosferini, karakterini ve yer duygusunun belki de daha az somut ifadesini temellendiren ve çağrıştıran "birlikteliğidir" (6). Relph'in burada bahsettiği tüm tanımlar aslında 'genius loci'den yani rehin ruhundan başka bir şey değildir.

Mekan, insan yaşamıyla bütünleşmeden kendini ifade edemez ve mekan ile insan arasındaki bu görünmez bağ aslında hayatımızı şekillendirir. Hayat bir deneyimler bütünü olduğuna göre,

yaşadığımız her şey, yaptığımız her aktivite, bizimle var olan ‘yer’de gerçekleşir. Hiçbir zaman tesadüfen bir ‘yer’de değiliz. Hayatın çoğunlukla tesadüflerden oluştuğuna dair yaygın inanış bir yana, aslında her ilişkinin bir nedeni vardır. Bu birliktelikler hayatımızı şekillendirir ve kendimize bir düzen kurarız. Bu düzen bizde anılar yaratır. Anılar birikir ve hayatı anlamlı görmemizi sağlar. Bu yüzden ‘yer’ önemlidir. Çevre ve doğa bunu fiziksel olarak tanımlamamıza olanak tanırken, yaşam aslında bu fizikselliğin içinde yazılan anlatıda başlar, devam eder ve aslında nesilden nesile aktarılır. ‘Genius loci’ bize bu aktarımı anlatır, bilinçsizce geçmişin anılarına sarılmış hissettiğimiz için kendimizi güvende ve korunmuş hissederiz.

Her ‘yerin’ bir hikayesi vardır; ve konuya yerin ruhu perspektifinden bakarsak, her bir mekanda geçmiş ve bugünün sadece binaların görünümüyle birbirine karışmadığını, bazen o mekanın fısıltıyla konuştuğunu ve tüm deneyimlerini bizimle paylaştığını hissederiz. Bu kadar mantıksız gibi görünen duygu aslında bir o kadar da doğrudur. Yani belki bir ‘yer’ bize kendimizi iyi hissettiriyorsa ya da tarif edemediğimiz bir şey hissediyorsak, onu dinleyip o yerin ruhunun bizimle konuştuğunu düşünmek iyi gelebilir. Hayat sonsuz bir şekilde akıyor ve biz de ondan en iyi şekilde yararlanmaya çalışıyoruz. Kendimizi iyi hissettiğimiz yerlerde geçirilen zamanın her şeyden daha değerli olduğunu bilmek güzel bir duygudur.

Lefke’de Yer ve Mekan Duygusu

Hayatımızda olup bitenlerin her zaman mantık çerçevesinde ilerlediğini varsaymak istesek de duygularımızın bize anlattıklarını dinlemeyi tercih ederiz. Aslında bu duygular geçmişteki deneyimlerimizden oluşur. Tanımlanması ve rasyonelleştirilmesi kolay olmadığında bu deneyime rüya deriz. Bu rüya bizi günün her saatinde, her yerde yakalayabilir; Merleau Ponty’nin de söylediği gibi bu rüya aslında dünyanın algılanmasından başka bir şey değildir (7).

Bu duygu ile Lefke yolculuğuna başlayabiliriz. Bu mistik topraklarda insan, aidiyet ve doğa arasındaki ilişkiyi ve dört mevsimin ötesinde akan hayatları farklı bir gözle izleyebilir, yerin ruhunun gündelik yaşamla ve ritüellerle nasıl buluştuğunu görebiliriz.

Resim 1. Lefke’ye çıkış

Gemikonağı'nın hemen girişinde sola doğru döndüğünüzde tek katlı evlerin arasından yavaş yavaş yukarı tırmanmaya başlarsınız.

Evler de bu tırmanışa ayak uydurur ve bahçe duvarlarının yüksekliğinin arkasına yerleşmeye başlar. Yeşilin her tonu kendini gösterirken, okaliptüs ve hurma ağaçlarının yüksekliği de çok hoş bir uyum olarak göze çarpar. Özellikle serin kış günlerinde bahçelerde ve verandalarda yeşilin ve doğanın renginin cömertliğini çok net görebilirsiniz. Kıvrılarak yukarı dağlara doğru ilerledikçe yaşamın değişmeye başladığını da hissedersiniz. Artık ritüellerin, mitolojilerin ve günlük yaşamın gerekliliklerinin uyum içinde bir arada var olduğunu görebileceğiniz bir dünyaya giriş yapmak üzere olduğunuzu bilirsiniz.

Resim 2, 3: Karşıyaka ve köprüden vadiye geçiş

Yokuş bitince ilk önce kendinizi bir yol ayrımında bulursunuz. Dümdüz ilerlediğinizde öncelikle oldukça ormanlık bir yoldan geçerek Lefke merkeze ulaşırsınız

Bu merkez, dar ve küçük sokaklarla çevrelenir ve Her biriyle tarihin farklı bir dönemine tanıklık edersiniz. Düz gitmeyip sola dönmeyi tercih ederseniz de sizi nispeten yeni konutların bulunduğu bir mahalle ve Karşıyaka vadisi karşılar.

Tarihi sit alanı içerisinde yer alan bu alanın geniş caddesi karşılıklı 2 katlı bahçe içerisinde konutlarla çevrilidir. Verandaları ve etrafını saran begonvillerle her mevsim farklı bir renk alan bu evlerin sonunda küçük bir köprü sizi karşılar.

Altından geçen derenin suyu yaz kış sürekli akararak sizi bir eşikten geçirir ve portakal ve okaliptüs bahçeleri arasındaki tarihi dokuya ve bir vadiye ulaştırır. Bu vadinin hemen kenarında durup dağlara ve aşağı Gemikonağı'na doğru baktığınızda kentin sakinliğini hissetmemek mümkün değildir.

Resim 4: Karşıyaka vadisi

Resim 5, 6: Lefke sokaklarında tarih

Bu sakinliğin yanısıra farklı kültürlerin dönemlerini simgeleyen yapılar her köşeden karşınıza çıkar. Bir kısmı kullanılmazken bir kısmının ise restore edildiğini görürsünüz. Sokakta eski bir İngiliz dönemi evinin önünden geçerken köşeyi döndüğünüzde bir Osmanlı dönemi eviyle karşılaşabilirsiniz.

Lefke tarihçilerin, mimarlık tarihçilerinin, kent tasarımcılarının ve sosyologların her zaman ilgi çekici bir çalışma alanı olmuştur. Elbette bu ilginin kökeninde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması yatar. Gündelik hayatın akışına girmeden önce burada bir parantez açıp bu tarihi biraz tanıtmak doğru olabilir. Ancak o zaman bu yolculuk bugün daha anlamlı hale gelebilir.

Lefke, coğrafi ve jeopolitik konumundan dolayı tarih boyunca farklı otoritelerin yönetimine girmiş ve bu nedenle çok çeşitli kültürel zenginliklere sahip olmuştur. Kıbrıs'ın ilk sakinlerinin M.Ö. 7000 – 6500 yılları arasında Anadolu, Suriye veya Filistin'den adaya göç ettikleri düşünülmektedir (8). Geçmişte Lefke, MS 4000 yılında Fenikeliler tarafından işgal edilmiş; Bizanslılar 789-1489 arası; Lüzinyanlar ve Venedikliler, 1192-1571 arası; Osmanlılar 1571-1878 arası ve İngilizler 1878-1960 yılları arasında bölgede hüküm sürmüştür (9). İlçeyi benzersiz kılan önemli özelliklerden biri de Osmanlı döneminden kalma organik kent dokusuna dayanan tarihi geçmiştir. İlk olarak ortaçağ karakteriyle şekillenen Lefke kasabası, yüzyıllarca süren işlevsel ve fiziksel dönüşümler sonucunda, ya sosyo-doğal, ekonomik ve politik durumlardan etkilenen önceden planlanmış değişiklikler ya da içgüdüsel ve kendiliğinden değişimler olan İngiliz uzantılarından oldukça etkilenmiştir (10). Osmanlı dönemi iyi ölçeklendirilmiş dar sokaklar, çıkmaz sokaklar, çok sayıda kamu binası ve sokakların kesişiminde ve/veya kamu binalarının önünde düzensiz şekilli kamusal alanlarla karakterize edilirken, İngiliz dönemi ise kasabayı İngiliz karakteriyle şekillendirmiş; yeni eklemeler, yeni mağazalar, kamu binaları ve bir hastane inşa edilmiştir (11). Maden şirketinin kurulmasıyla birlikte bölgede çalışacak işçilerin barınma sorununu çözmek amacıyla ise 1922 yılında konutlar yapılmaya başlanmıştır (12).

Lefke, 1920'li yıllarda Kıbrıs Maden İşletmeleri'nin (CMC) zengin bakır kaynaklarını işletmesiyle önemli bir ilçe haline gelmiştir. Bu, CMC'de çalışmak üzere çeşitli köy ve kasabalardan göçle sonuçlanmıştır. Maddi nedenlerden dolayı madenlerde çalışmak üzere Lefke'ye göç eden grupların farklı kaygıları oluşmuş, bunun sonucunda yerleşmelerin sosyal, kültürel ve mekânsal yapıları değişmeye başlamıştır (13). Bu çeşitlilik konutlarda da çok net bir şekilde göstermiştir. CMC konutları inşa edilirken kişilerin durumu ve medeni durumu kaydeilmiş ve bekar işçi evi, evli işçi evi, ustabaşı evi ve mühendis evi olmak üzere dört farklı konut tipi belirlenmiştir (14). Büyüklük ve şema olarak birbirinden oldukça farklı olan bu evler günümüzde birçok yerde kullanılır; İngiliz ve Osmanlı'da kalan bazı konaklar da çok iyi durumda olmasa da günümüze ulaşabilmiştir. 'Osmanlı Evi', Lefke'de yerel olarak Osmanlı Dönemi ve onu takip eden İngiliz Dönemi'nde (1878-1960) inşa edilen, iki katlı, aileli cumbalı evleri ifade etmek için kullanılan terimdir (15). Günümüze ulaşan 1898 tarihli Ahmet Paşa, 1908 tarihli İzzet -Salih Suphi Paşa vb. konaklar Osmanlı konut yapısının özellikleriyle birlikte İngiliz Dönemi'nde inşa edilmiştir (16).

Resim 7, 8: Lefke'nin sakin ana merkezi

1922'den bu yana bir asır geçti. Pek çok şey değişti. Bu değişim Lefke'de de kendini gösterdi. Özellikle 1990 yılında bölgede açılan Lefke Avrupa Üniversitesi ile birlikte yeni yapılaşma daha çok okul bölgesi ve Gemikonağı çevresinde oluşurken, Lefke doğal ve orijinal dokusunu kaybetmeden günümüze kadar gelebildi.

2015 yılında 'yavaş kent' (citta slow) organizasyonuna dahil olan Lefke'de özgün ve yerel ürünler ve gelenekler koruma altına alınarak gelecek nesillere taşınmaya çalışılmaktadır. Bu düzen çocuk, genç, yaşlı engelli herkesin mutlu olacağı, tüketen değil üreten bir felsefe ve doğa ile kültürün korunarak gelecek nesillere taşınabileceği bir anlayışı vaat etmektedir (17).

Lefke Mekanlarında Yerin Ruhu'nu Yaşamak

Lefke'nin tarihi ve kültürel zenginliği mekanlarda kendini gösterirken, aslında bu yolculuğa çıkarken en başta ifade ettiğimiz 'yerin ruhu'nun gündelik yaşamla ve ritüellerle nasıl zenginleştiğini, büyüdüğünü ve mekanların insanlarla böylece nasıl bağ kurduğunu tartışmamız gerekiyor. O nedenle isterseniz Lefke sokaklarında biraz dolanalım ve gündelik yaşamın portrelerini çizelim.

Resim 9: Bir Lefke evi

oyनayan küçük çocukları ya da kahvelerini birlikte içen komşuları görebilirsiniz. Gündelik yaşamın akışında belki de en önemli ritüel budur. Yaşamın yolunda gittiğini düşünürsünüz; ya da en azından paylaşıldığını... Her kapı önünde ise birbirinden farklı pek çok çiçeğin olduğunu fark edersiniz. Hele de yolunuz bir kış günü buraya düşüyse renkler çok daha coşkuludur.

Aslında kente ilk girişte ilginizi çekecek olan Vasıf Palas olacaktır. 1930'larda sinema olarak inşa edilen yapı yıllar içinde el değiştirmiş; Lefke belediyesi tarafından satın alındıktan sonra da farklı fonksiyonlarla kullanılmış. Artık yaşamına bir müze olarak devam etmesi düşünüyor. (18). Önünden geçerken zamanında burada seyredilen filmler, kalabalık seyircinin kent mekanında buluşması, sohbetleri akla gelir. Şu an büyük bir yalnızlık içine gömülmüş gibi duran bu tarihi yapıda yıllarca devam eden toplanmalar, seyredilen filmler, edilen sohbetler bu yalnızlığın dışında kalır ve yerin ruhunu oluşturan önemli bir imge olarak bizi geçmişe davet eder. Geçmiş günümüze taşınır ve bizimle bağ kurar.

Vasıf Palas'ı arkanızda bırakıp sola doğru dönüp ara sokaktan biraz ilerlediğinizde önünüze bir kahve çıkar ve geçmiş yılların varlığını hissetmeye devam edersiniz. Lefke çarşısının tam ortasında bulunan ve

Lefke'ye ulaşan ağaçlıklı yol biterken kendimizi bir anda kentin ana yaşam alanında buluruz. Yeni yapılar oldukça azdır; ama sağlı sollu tarihi yapıları izleyerek ilerleyebiliriz. Bir kent merkezinde görebileceğiniz türde gündelik yaşam gereksinimleri için küçük dükkanların arasından ilerleyerek devam ederseniz yeniden küçük bahçeli tek katlı evleri görmeye başlar ve bu evlerde biriken anıları hissedersiniz.

Bir kısmı yenilenmiştir; bir kısmı ise ilk yapıldıkları zamanın izlerini taşır. Her zaman bu evlerin önünde

Resim 10, 11 Vasıf Palas

Resim 12: Ağaçlı Kahve

burada oturduğunu, edilen sohbetleri düşünmeye başlırsınız. Yaşam akıp giderken onun varlığını hep sürdürmüş olduğunu düşündüğümüzde aslında kentte yerin ruhunu oluşturan temel unsurlardan biri olduğunu da fark edersiniz.

Yürüyüşe devam ettiğinizde sokakların arada daraldığını, arada genişlediğini ve yüzyıllara meydan okumuş pek çok Osmanlı konağının hala varlığını sürdürmeye çalıştığını görürsünüz.

Maalesef bakımsızlığın verdiği hasarla yaşamdan çok kopan bu yapılar yine zihinlerde çok

Resim 12,13: Sessiz Lefke sokakları

ulu bir okalıptüs ağacının yanında bulunan bu kahvenin adı “Ağaçlı Kahve” dir. Kahvenin bir özelliğı de tulumbalı bir kuyusunun oluşudur. Tulumbanın başında kar gibi fıskıran bu suyun halk için büyük bir kazanım olduğunu anlatılır (19). Bölge halkının gündelik yaşamında çok önemli yeri olan bu kahvenin ne zaman açıldığı tam bilinmemekle birlikte 1950’li yıllara ait fotoğraflarda varlığı görülüyor; yani çok yaşama tanıklık ettiği kesin. Kıbrıs’ ait tatları yerken ve kahvenizi içerken geçmişte kimlerin

net yer eder. çünkü sokak dokuları onlarla birlikte oluşur; yer duygusunu onlar kazandırır ve yürüdüğünüz her sokakta geçmişı hissedersiniz. Böyle bir his sizi sardığında aynı zamanda korunmuşluk, aidiyet, sakinlik ve yaşama tutunma duygusunu da verir; daha önce ifade edildiğı gibi geçmişin anılarına sarılmış hissettiğimiz için kendinizi güvende ve korunmuş hissedersiniz.

Yerin ruhunun aslında tam olarak da anlamı budur. Geçmişin yaşanmışlıkları ile günümüzde oluşan bir korunma ve aidiyet duygusunun hissedilmesi...

Kentin sokaklarında dolaşırken hangi mevsimde olduğunuza bağlı olarak bazen coşkulu bir bir kalabalığın içine girebilir, geleneksel tarihi sokak dokusunun içinde hurma ya da ceviz festivalinin içinden geçerken eğlenen ve an'ı yaşayan kalabalıkları görebilirsiniz.

Bazen de sessiz sokaklarda unutulmuş ve yalnız olma duygusunun sizi sardığını hissedersiniz.

Ama yaşadığınız duygu ne olursa olsun kentin kendine has bir bütünlüğü, akışı ve düzeni olduğunu da hissedersiniz.

Yerin ruhu içinde yaşadığımız mekanda bize kendini insanlar ve yaşanan olaylarla hissettirir. Bomboş ve kullanılmamış bir mekanda ya da hiç yaşanmamış bir yerde bu ruhu hissetmek mümkün değildir. Lefke'ye girdiğiniz andan itibaren bu ruhu hissedebilir olmanızın sebebi, sadece tarihi mekanları değildir.

Resim 15,16: Lefke'den ayrılırken

olarak bir araya gelmekte ve geçmişin günümüzde hissedilmesini sağlamaktadır. Vasıf Palas'ın ya da ağaçlı kahvenin önünden geçerken hissedilen bu duygudur: İnsanların yıllar boyu bu mekanlarda toplanması, sohbet etmesi, paylaşımda bulunması, ve bu eylemlerin yıllar içinde nesilden nesile aktarılarak ilerlemesi... O nedenle şu an belki de yalnızlığa gömülmüş gibi görünen pek çok mekan aslında sessizce konuşmaya ve anlatmaya devam etmektedir.

Kentin hikayesini bilmeyenler için bile bu anlatım bir şekilde duyulur; hayaller kurulur ve yeni hikayeler yazılır. Lefke sokaklarında bu duygu ile dolaşmanızı öneririm. Kentin size sessizce anlattığı hikayeleri dinleyerek, bahçelerde içilen kahvelerin yanındaki sohbetlerin aslında nasıl yıllar öncesini de anlattığını bilerek ve en önemlisi kentin koruyucu bir ruhu olduğunu bilerek...

Bu mekanların geçen uzun yıllar içinde çoğunun kaderine terk edildiği ve fiilen yaşamadığını düşünürsek, bu ruhu nasıl hissediyoruz? Sorusunu sorabiliriz.

Cevap aslında çok net kendini gösterir: Mekan şu an yaşamıyor bile olsa, geçmişten gelen anılar, gelenekler ve ritüeller yok olmamıştır; bölge halkı bu ritüellerle düzenli

Referanslar

1. <https://www.halkinsesikibris.com/kultur-sanat/urkiye-mine-balman-in-olumunun-birinci-yil-h115061.html>
2. Wuisang, C. E.V. (2014). Defining Genius Loci and Qualifying Cultural Landscape of the Minehasa Ethnic Community in the North Sulawesi Indonesia, doktora tezi, Adelaide Üniversitesi, Avustralya.
3. Schulz, C.N. (1979). Genius Loci, Towards a Phenomenology of Architecture New York: Rizzoli.
4. Rogers, E. B. (2001). Landscape Design: A Cultural and Architectural History. New York: Harry N. Abrams.
5. Relph, E. (1976). Place and Placenessness, London: Pion.
6. Seamon, D. (2023). Phenomenological Perspectives on Place, Lifeworlds, and Lived Emplacement, New York: Routledge.
7. Merleau Ponty, M. (2005). Phenomenology of Perception, trans. Colin Smith, New York: Taylor & Francis.
8. Çağanağa, V. (2014). The Role of Copper Mine Lodging Houses on The Urban Development the Case of Lefke, doktora tezi, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lisansüstü Çalışma ve Araştırma Enstitüsü, Lefke.
9. Zafer, N. (1999). Lefke Deniz İle Ağaç Kokusunun Karıştığı bir Yerleşim Yeri, Dağlı, U.U. (ed.) Kıbrıs Sokaklarında mimariye, yaşama ve çevreye dair, ss.76-83, Işık Kitapevi.
10. Nezhadmasoum, S., Cömert, N. Z. (2017). Historic-geographical and Typo-morphological assessment of Lefke town, North Cyprus, Conference: 24th ISUF 2017 - City and Territory in the Globalization Age, DOI: 10.4995/ISUF2017.2017.6254
11. Cömert, N.Z., Hoskara, S.Ö. (2013). "A Typo-Morphological Study: The Cmc Industrial Mass Housing District, Lefke, Northern Cyprus", Open House International, 38(2), ss. 16-30. <https://doi.org/10.1108/OHI-02-2013-B0003>
12. Beyaz, Ç., Mercan, Öç, Anıl, G., & Okutan, H. (2017). The Gradual Transformation of CMC Houses in Lefke within the Context of Housing Transformation. Journal of History Culture and Art Research, 6(3), ss. 713-738. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i3.917>
13. Çağanağa, V. (2014)

14. Başışkan, T. (2013). Kıbrıs'ta bakır endüstrisinin gemişı, <https://www.yeniduzen.com/kibrista-bakir-endustrisinin-gecmisi-80850h.htm>
15. Oktay, M. (2021). Examining Ali Kayımsade House and Sevilay Paşazade House as examples of Traditional Houses in Lefke, Megaron Journal, 16(1), ss. 10-26.
DOI: 10.14744/MEGARON.2020.26779
16. Gültekin, N. (2020). Reading Administration Periods in Built Environment through the City of Lefke-Cyprus, ICONARP, 8(2), DOI: 10.15320/ICONARP.2020.122
17. Karlıtaş, H. (2015). <https://www.northcyprusuk.com/lefke-uluslararası-citaslow-sakin-sehir-oldu>
18. <https://www.yeniduzen.com/yesil-lefke-ve-nostaljik-vasif-palas-sinemasi-112602h.htm>
19. Onuş, E. (2019). Edebiyat Coğrafyası Bağlamında Harid Fedai'nin "Lefke Sayıklamaları Destanı" Üzerine, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, III/5, ss. 29-42.

Biyografi

Prof. Dr. Lerzan Aras

Lerzan Aras, Lefke Avrupa Üniversitesi'nde (LAÜ) Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır. Lisans, Yüksek Lisans, MBA ve Doktora derecelerini İstanbul Teknik Üniversitesi'nden (İTÜ) almıştır.

Başlıca araştırma alanları arasında 1. sınıf eğitimi ve yaratıcılık, çağdaş mimarlık teorisi ve eleştiri, katılımcı tasarım, mimarlık ve gündelik yaşam birlikteliği, doğu felsefeleri ve sosyoloji ve mimarlık ilişkisi yer almaktadır.

“Halkbilimi Ömür Boyu Hizmet Ödülü” alan merhum Sn. Tuncer Bağışkan’ın Yaşam Öyküsü

21 Ocak 1947 tarihinde Lefkoşa Ömerge mahallesinde doğdu, çocukluk ve gençlik yılları Küçükaymaklı’da geçti. 1972 yılında “İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Prehistorya ve Klasik Arkeoloji Bölümü”nden arkeolog olarak mezun oldu. 1973 – 1975 yılları arasında İngiltere’de kaldı. 1975 yılında Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü’nde kamu görevine başladı. Başta Kırnı, Akdeniz ve Lambusa olmak üzere Kıbrıs’ın değişik bölgelerinde kurumu adına çeşitli araştırma ve arkeolojik kazı çalışmaları gerçekleştirdi. Eski Eserler ve Müzeler

Dairesi Müdür Muavini, Kültür Dairesi bünyesinde oluşturulan Kültür Sanat Danışma Kurulu üyesi, Anıtlar Yüksek Kurulu Üyesi (AYK), DAÜ Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Danışma Kurulu üyesi, 1998 ile 2006 yıllarında Kültür-Sanat Kurultayı Genel Sekreteri ve 28.Haziran.2006 – Haziran 2010 tarihleri arasında Lefkoşa Türk Belediyesi Meclis Üyesi görevlerinde bulundu. 2000 yılında Eski Eserler ve Müzeler Dairesi’nden emekliye ayrıldı. Halkbilim araştırmalarına 1987 yılında üyesi bulunduğu Halk Sanatları Derneği (HAS-DER) çatısı altında başladı. Araştırmalarını yağmur duası, yatırlar (şehidalar), büyü, ölüm, manevi inançlar, arkeolojik eski eserler ve Osmanlı-İslam eserleri konularında yoğunlaştırdı. Yurtiçi ve yurtdışında eski eserler ile halkbilimi konularında çeşitli konferanslar verdi, sempozyumlara bildiriler sundu. Araştırma yazılarının büyük bir bölümü 1989-1993 yılları arasında Yazı İşleri Sorumluluğunu sürdürdüğü Halkbilimi Dergisi’nde, 1990 yılında Kıbrıs Kültür-Sanat ekinde, 1999-2011 yılları arasında Avrupa/Afrika Gazetesinde, 2012 – 2016 yılları arasında Yenidüzen Adres dergisinde ve diğer dergilerde yayınlandı. Bu yazıların bir kısmı Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği tarafından 2017 yılında “Kıbrıs’ın Geçmişine Yolculuk”adında yayımlandı.

Halk Sanatları Derneği’nin düzenli olarak gerçekleştirdiği Sempozyumlara sunduğu bildirilerinin büyük bir kısmı KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nın yayınladığı “Halkbilimi Sempozyumları II” (1997), “Halkbilimi Sempozyumları III” (2001) ve “Halkbilimi Sempozyumları IV”(2002) kitaplarında yayınlandı. “Kıbrıs Türk Halkbiliminde Ölüm” adlı ilk kitabı 1997 yılında Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından ve “Kıbrıs’ta Osmanlı-Türk Eserleri” adlı ikinci kitabı ise 2005 yılında yayımlandı. Bu kitabın genişletilmiş şekli “Ottoman, Islamic and Islamised Monuments in Cyprus” adıyla İngilizceye tercüme edilip 2009 yılında yayımlandı. Halkbilimine sağladığı katkılardan dolayı 1994 yılında Halk Sanatları Derneği tarafından “Halkbilimi Hizmet Ödülü”ne laik görüldü. Türkçe olarak yayınlanan “Kıbrıs’ta Osmanlı-Türk Eserleri” adlı kitabı ve diğer inceleme - araştırma yayınlarından dolayı 26 Temmuz 2006 tarihinde Kıbrıs Türk Otelciler Birliği (KITOB) tarafından “GreenOlive Özel Turizm Ödülü”ne layık görüldü.1982 yılından itibaren gerçekleştirdiği araştırma yayınları ile “Ottoman, Islamicand Islamised Monuments in Cyprus” adlı kitabı nedeniyle 2016 yılında Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Ali Nesim Edebiyat Ödülleri kapsamında “Araştırma Ödülü’ne” layık görüldü.

Tarihi Lefkoşa’da Geçmişe Yolculuk adlı kitabı Lefkoşa Limasol Bankası Kültür Yayınları arasından,2019 yılında yayımlandı.

Araştırmacı-yazar dostu Zekai Altan’la birlikte hazırladıkları 23 yıllık araştırma kitapları “Karpaz’ın Geçmişine Yolculuk” kitabı ise vefatından kısa bir süre önce yayımlanmıştı.

“Halkbilimi Ömür Boyu Hizmet Ödülü” alan Sn. Mahmut İslamoğlu’nun Yaşam Öyküsü

Mart 1934 tarihinde Limasol’da doğdu. İlk öğrenimini doğduğu kentte tamamladıktan sonra, Amerikan Akademi adlı kolejde orta öğrenimini bitirdi. Yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde yaptıktan sonra Ada’ya döndü ve çeşitli lise ve yüksek okullarda Türk

Dili ve Edebiyatı hocalığı yaptı .

1964 yılında kurulan, Lefkoşa’daki Türk Maarif Koleji’nin ilk üç kurucusundan biri olan Mahmut İslamoğlu hoca, 1976 yılından itibaren Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı’nda Türk Dili ve Edebiyatı Müfettişliği, Gençlik ve Kültür Dairesi Müdürlüğü, Turizm Dairesi Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 1986 yılında emekliye ayrıldı. Emeklilik sonrası Yakın Doğu Koleji ve Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde hocalık yapmaya devam etti. Birçok yabancı diplomata Türkçe dersleri verdi.

1969 yılından bu yana halkbilimi alanında kaleme alıp kitap halinde yayımladığı eserlerinin yanında, çeşitli yarışmalarda dereceye giren şiirleri de bulunmaktadır.

1981 yılından bu yana gerek ulusal, gerekse uluslararası kongre, seminer ve sempozyumlara çoğu zaman ülkesini temsilen katılmakta olan İslamoğlu, ulusal ve uluslararası birçok ödülü bulunmaktadır. Kıbrıs’ın ilk başhemşirelerinden birisi olan Sayın Firdevs İslamoğlu ile evli olan hoca. Akademisyen Mehmet İslamoğlu’nun babası olup iki torun sahibidir. Çok iyi derecede İngilizce ve Yunanca bilmektedir.

İslamoğlu’nun Mahmut İslamoğlu hoca 1969 yılında yayımladığı “Kıbrıs Türk Folkoru” adlı eseri alanındaki ilk çalışma özelliğini taşımaktadır. Kıbrıs’ta Halkbilimi alanında ilk onursal doktora alan kişidir. 2022 yılında Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Ali Nesim Edebiyat Ödülleri kapsamında “Onur Ödülü’ne” layık görüldü.

1) Kıbrıs Ağzı (Mezuniyet Tezi), Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Kitaplığında (Kayıt:1960-1961, BT 208)

2) Kıbrıs’ta Türk Düğünleri, Lefkoşa Kültür Ocağı’nın Kültür adlı aylık dergisinin Mayıs 1967 sayısında, s. 4-11.

Yayımlanan Kitapları

1) Kıbrıs Türk Folkloru, Lefkoşa 1969, Halkın Sesi Matbaası. (Bu eser, alanındaki ilk çalışmadır).

2) Kıbrıs Çocuk Oyunları, Lefkoşa 1979, Yarın Ofset Tes. Matb.

3) Kıbrıs Türküleri ve Oyun Havaları, Lefkoşa 1979, Yarın Ofset Tesisleri Matb. (Yılmaz Taner’le

birlikte)

4) Ülkemiz ve Kültürümüz, Lefkoşa 1984, Kema Ofset Matb. (Bu eser; Türkçe, İngilizce, Almanca'dır)

5) Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Lefkoşa 1994, Yakın Doğu Üniversitesi Matb. (226 sayfalık eserin sonunda Kıbrıs Türk Folkloru Bibliyografyası yer almaktadır. 31 sayfalık bu ilk kaynakça daha önce, 1992 yılında T.C. Kültür Bakanlığı HAKAD'ın 171'nci yayını olan kitapta da yayımlanmıştır.)

6) Kıbrıs Türk Folkloru Genişletilmiş 2. Baskı 2004.

7) Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı'nda Türkler İçin Yakılan Ağıtlar(Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca),Halkbilimi,Lefkoşa,2006.(Şevket Öznur'la Birlikte)

8)Karşılaştırmalı Kıbrıs Türk ve Rum Masalları((Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca), Halkbilimi, Lefkoşa, 2007. (Şevket Öznur'la birlikte)

9)Kıbrıs Türk ve Rum Halk Edebiyatlarından Örnekler, Gökada Yayınları. Lefkoşa, 2010. (Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca), (Şevket Öznur'la birlikte).

10)Karşılaştırmalı Kıbrıs Türk ve Rum Dügünleri, Halkbilimi, Gökada Yayınları. Lefkoşa, 2010. (Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca), (Şevket Öznur'la birlikte).

11)İzler Silinmeden, (Belgesel,VCD-kitap.), (Şevket Öznur, Altay Burağan, Eralp Adanır'la birlikte). Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği,Lefkoşa,2010.

12)Pamuk Çiçekleri, Şiirler, Gökada Yayınları, Lefkoşa,2010.

13) Kıbrıs Yaşamına Işık Tutan Ağıtlar,Cilt II, Halkbilimi, Gökada Yayınları. Lefkoşa, 2012. (Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca), (Şevket Öznur'la birlikte).

14) İzler Silinmeden II, (Belgesel,VCD-kitap.), (Şevket Öznur, Altay Burağan, Eralp Adanır'la birlikte). Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği,Lefkoşa,2012.

15) İzler Silinmeden III, (Belgesel,VCD-kitap.), (Altay Burağan, Şevket Öznur,Eralp Adanır'la birlikte). Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği,Lefkoşa,2013.

16)Geleneksel Kıbrıs Türk Mutfağı,Gökada Yayınları,Lefkoşa.2013.

17)Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı'nda Türkler İçin Yakılan Ağıtlar(Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca),Halkbilimi,Lefkoşa,2020. (Genişletilmiş 2.Baskı)(Şevket Öznur'la Birlikte)

RUM HALK OZANI GİRİT TERALI R.M.ÇAPURA'NIN 1908 TARİHİLİ TÜRKÜSÜ(AĞITI)

ΤΡΑΓΟΥΔΙ / ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΥΛΟΥ / (Εκ Λάρνακος) /
ΜΑΧΑΙΡΩΘΕΝΤΟΣ / ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΛΗ ΧΑΣΑΝ / υπό / ΧΡ. Μ.
ΤΖΑΠΟΥΡΑ / (Εκ Κρήτου - Τέρρας) / ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ) /
1908 / ΤΥΠΟΙΣ «ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ», ΕΦΡ. Κ. ΠΕΤΡΙΔΟΥ ΚΑΤ Σίας.

Şevket ÖZNUR¹

GİRİŞ

Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı'nda ağıt; daha çok destan olarak bilinip bugüne kadar yazılıp , söylendi. Bizde destan olarak bilinen; Hasanbulliler, Dr.Behiç, Mida ve benzerlerinin tümü aslında ağıttırlar. Çünkü bu ağıtların tümü de, bu olayların arkasından söylenip, yazılmışlardır. Pertev Naili Boratav'ın dediği gibi: “...Ağıt acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı anımsatan, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünü anlaşılmaktadır.” (Boratav,1982:444)

Kıbrıs'taki ağıtları okuduğumuz zaman da, geçmişte yaşanmış bu olayları yeniden yaşamış gibi oluruz.

Boratav : “...Ağıtlar insanlığın ortak acısını canlı biçimde anlatan yazınsal metinlerdir. Ağıt, bir ölüm üzerine belli bir geleneğe uyularak yapılan törenlerde yakılmış ve söylenmiş, bir de böyle bir törende yakıldığı halde sonra da anılarda yaşayan türkü olarak iki anlama gelir”demektedir. (Boratav,1982.II:471)

Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı'nda türkü,destan adlarıyla adlandırılan ağıtlar, Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı'nda “ Travuthi” adıyla söylenmektedir. Çünkü Rumlarda ağıt için ayrı bir sözcük kullanılmamaktadır, bu nedenle “Travuthi” sözcüğü destan, türkü, ,şarkı, ağıt için kullanılmaktadır. Fakat son yıllardaki araştırmalarımızda ağıt için “μοιρολοι –moirloi” sözcüğünün de kullanıldığı tespit ettik.

Ali Öztürk: “...bir ağıtın söylenebilmesi için aşağıdaki şartların bir arada ve bir bütün olarak bulunması gerektiğini belirtir.

- 1-Ölümün trajik bir olay içerisinde meydana gelmesi
- 2-Ölen kişinin(kadın veya erkek) mutlaka bazı özelliklere sahip olması
- a-Çevrenin ve akranlarının sevgi ve takdirini kazanması
- b-Seçkin bir kişiliğe sahip olması”(Öztürk,1986:383).

1 Prof.Dr.Şevket Öznur.Yakın Doğu Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Başkanı.sevket.oznur@neu.edu.tr

Bu bağlamda Kıbrıs Türk ve Rum Halk Edebiyatı'ndaki ağıtlar; yukarıda saymış olduğumuz özelliklerin çoğunu içerirken, ayrıca toplumun belleğinde yer etmiş, halktan kişilerin arkasından da, "Biğidariler" ağıt yakmışlardır. Hatta ölmezden önce, bu insanları yani "Biğidarileri" bizzat çağırdıklarını ve topluma, gençlere bir ders vermek amacıyla, kendileri için ağıt yakmalarını istedikleri görülmüştür. Ağıtları okuduğumuz zaman, toplumun ve kişilerin üzerinde, çok büyük etkiler bıraktığını görmekteyiz.

İşte bizim ele aldığımız ağıtları söyleyip, broşür olarak basıp-satan Kıbrıslı Rum ve Türk ozanlar, asılan, öldürülen tüm bu insanlar için ne kadar üzüldüklerini, etkilendiklerini ağıtların içerisinde belli etmektedirler.

Bu ağıtta ise bir genç Türk genç bir Rumu öldürülmesi üzerine yazılan bir ağıttır. Olay 1907 yıllarında Larnaka'da geçer. Alkolün etkisi üzerine bu olay olduğunu şair söylüyor.o yıllarda aşırı faşist dizeler şiirde yer almıyor. Alkolün kötü yanları üzerine duruluyor.

Ağıta İngiliz yasalarına duyulan saygı dikkat çekici. Ağıtta; zaptiye, bıçakçı, huvar da, kavuşturma, tahmin, ilaç, haber, paçavra, ibret, kabahat, maraz, karşısında, keyif, bakır, kuruş sözcükleri Türkçede olduğu gibi kullanılmaktadır.

Anahtar sözcükler:Kıbrıs'ta Ağıt,Çapuras,ağıt

INTRODUCTION

In Turkish Cypriot Folklore "elegy", for no apparent reason, came to be known as "epic" for many years. All the poems which were referred to as epic such as Hasanbulliler, Dr. Behiç, Mida etc. are in fact all elegies. They are so because all of them were composed immediately after the tragic events had taken place. As Pertev Naili Boratav said: "... An elegy has a sad event as its theme and its text reminds us of that particular incident. Elegy is an accumulation of all songs that intend to keep alive with all intensity the feelings generated by that lamentable incident". (Boratav, 1982:444).

When we read the Cypriot elegies today, they remind us of the tragic and sad events of the past.

Boratav says: "... Elegies are written texts that describe vividly the common grief of humanity. An elegy is composed at the ceremony that is performed in accordance with widespread tradition after someone's tragic death. However it can also acquire a double meaning in due course because although it was originally composed during a death ceremony it can, after many years, change into a semi-anonymous folklore song that lives in memory." (Boratav,1982:II:471)

Elegy which is also called epic, ballad or folk song (türkü) in Turkish Cypriot Folklore is known as "travuthi" in Greek Cypriot Folklore because there is no other word for elegy in Greek and elegy, epic, folk song and ballads etc. are all referred to as "travuthi". However, in our recent researches, we found that the word "μοιρολοι –moiroloi" is also used for lament.

According to Ali Öztürk "... for an elegy to be lamented the following conditions have to exist singularly and as a whole".

1. The death has to occur as a result of a tragic event.
2. The person who died, man or women, must possess some specific characteristics.
 - a) He/she ought to have gained the respect and appreciation of people and peers around her/him and be held in high esteem by them.
 - b) He/she must have a distinguished personality (Öztürk, 1986:383).

In this context we can say that the elegies in Turkish and Greek Cypriot Folklore bear most of the characteristics indicated above. It is no secret that the “biğidaris” had occasionally composed elegies for ordinary folk too, if such folk had managed to make an impression on the lives of other people. In fact these folk, while in death bed, would invite the “biğidaris” themselves and ask them to compose elegies for them after they died for the purpose of giving a lesson to all people especially the young ones. Today when we read the elegies we can both see and feel the tremendous impact they had made upon the individuals and the community as a whole.

The Turkish and Greek Cypriot folk poets first composed the elegies and then published them in brochure form and sold them to the public. How deeply sorry all the “biğidaris”, be it Turkish or Greek, felt for the people who died, were killed or hung is abundantly evident and obvious in the elegies that we have taken up in our book.

A diligent look at the elegies will reveal that the elegies composed many years ago contain an impressive number of Turkish words. On the other hand poems written in recent years contain very few Turkish words.

Key words:Elegies Cyprus,Çapursas,Elegies

YAZAR HRİSTOTHULOS M. ÇAPURAS HAKKINDA BİLGİ

Ünlü Rum halk ozanı Çapuras 1846 yılında Baf kazasının Girit Tera adıyla bilinen köyünde dünyaya gelmiş ve 1915 yılında yaşama veda etmiştir.

Okuyup yazma öğrendikten sonra İskenderiye'ye göç etmiş, orada seyyar tatlıcılık yaparak geçimini sağlamaya çalışmıştır. Bir süre sonra Ada'ya avdet ederek 1865 yılında Hacıittallûs adında bir hanımla evlenerek beş çocuk sahibi olmuştur. Bu arada Ada'daki çeşitli köy okullarında öğretmenlik mesleği icra etmeye başlamıştır. Kehanette usta olduğu söylenen ozanın köylülerin falına baktığı da bilinen gerçekler arasındadır.

Okul saatleri haricinde karısının da yardımı ile eskiden önemli tatlılardan sayılan “Sısamlı bidda” (Harup pekmezi veya şekerle yapılan fincan tabağı iriliğinde bir tür tatlı) yapıp satmaktaydı.

Çapura türkûde(Ağıt) önde gelen büyük bir halk ozanı olduğu gibi atışma(Çattizma) alanında da son derece deneyimli bir sanatçıydı.

1891 yılında bastırdığı ilk şiirinin fiyatı ikibuçuk kuruştı ki zamanına göre büyük bir para olduğu aşikârdır.

Çapura'nın türkülerine gençlerin büyük ilgi duydukları bilinmektedir. Düğünlerde türküler ile insanlara son derece güzel, eğlenceli saatler yaşıyordu. Eserlerinde de görüleceği gibi

Çapuras da diğer Rum halk ozanları gibi sadece ağıt değil çeşitli konularda şiirler yazıyor ve topluluklar önünde beste ile okuyordu. Yapıtlarının güzelliği sayesinde kısa sürede namı tüm Ada'da yayılmıştır. Şunu da belirtmeliyiz ki birçok gençler ona hayranlık duymakta, onu manevi babaları saymaktaydılar.

Hasanbulliler üzerine yazdığı türküler(ağıt) değişik tarihlerde olmak üzere sekiz kez yayınlanmıştır.

1. 1892 yayın tarihli olup Lefkoşa'da Evağoras Matbaası'nda basılmıştır.
2. 1896 yayın tarihini taşımakta olup yine Evağoras Matbaasında basılmıştır.
3. 1896 yayın tarihini taşımaktadır. Ancak bu kez Larnaka'da Albion Matbaası'nda basılmıştır.
4. 1933 yayın tarihlidir. Kostas Tsaridis tarafından K.Kiru Matbaası'nda, Lefkoşa'da yayınlanmıştır.
5. Yayıt tarihsiz olup Aristotelis Nikolau tarafından yayına verilmiştir. Lefkoşa'da Neos Kosmos Matbaasında basılmıştır.
6. Yayın Yosif A. Mihail tarafından Lefkoşa'da Anayennisis Matbaasında basılmıştır. Yayın tarihi yoktur.
7. Bu yayın da yine Yosif A. Mihail tarafından yapılmıştır.
8. Yayın, Yeorǵiu X Nikola Abostolu tarafından gerçekleştirilmiştir. 3.5.1978.

Not: Son beş yayın ozanın ölümünden sonra başkaları tarafından gerçekleştirilmiştir. Yayına verenlerin, yapıtlarında, eskiye ait olduklarını belirttikleri göze çarpmaktadır.

THE BIOGRAPHY OF CHRISTODOULOS M. CHAPOURAS

The famous Greek folk poet, who wrote his poems in his native Cypriot-Greek dialect, better known as "Romaiika", was born in 1846 in the village of Girit Tera in the Paphos district and died in 1915, aged sixty nine.

After he became literate he emigrated to Alexandria in Egypt at a very young age and made his living by working as an itinerant salesman of sweets and desserts. He came back to the island in 1865 and married a lady by the name of Hacıitallus and fathered five children. His literacy served him well and he was asked to work as a teacher drifting from one school to another in different villages. He was also famed for his prophecies and fortune-telling.

In his idle time he made and sold, with the help of his wife, "sesami pitta", a pastry very much in demand. The pitta was no bigger than the saucer of a tea cup and was made with carob molasse or with syrup made with sugar.

The poet was a master in composing folk songs and poems and also indulged in repartee

contests known as “chattisma” with great success.

He published his first poem in 1891 and sold each copy for 2 ½ kuruş which was then big money.

Young people liked his poems and enjoyed the songs he sang at the weddings. Chapouras was not a poet of epic poems only. He also wrote laments and poems on different themes and read them in person, in a tune, before big crowds. Because of the beauty of the poems he wrote and the songs he composed he had a widespread and well-deserved fame. Youngsters respected him greatly and looked upon him as their spiritual father.

Chapouras is known to have published his lament for Hasanbulliler three times during his lifetime: the first edition was published in 1892 by Evagoras Printing House in Nicosia. In 1896 the lament went to press twice at two different printing houses; namely Evagoras in Nicosia and Albion in Larnaca.

On account of its popularity the lament was published on five more occasions after Chapouras's death by other people. The details of these publications are as follows:

1. Costas Tsaridis	1933	K.Kiru Printing House, Nicosia
2. Aristotelis Nikolaou	Undated	Neos Cosmos Printing House
3. Yosif A. Mihail	Undated	Anayennisis Printing House
4. Yosif A. Mihail	Undated	
5. Georgiou X. Nicolas Apostolou	3.5.1978	

ΤΡΑΓΟΥΔΙ / ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΥΛΟΥ / (Εκ Λάρνακος) / ΜΑΧΑΙΡΩΘΕΝΤΟΣ / ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΛΗΧΑΣΑΝ / υπό / ΧΡ. Μ. ΤΖΑΠΟΥΡΑ / (Εκ Κρήτου - Τέρρας) / ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ) / 1908 / ΤΥΠΟΙΣ «ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ», ΕΦΡ. Κ. ΠΕΤΡΙΔΟΥ ΚΑΤ Σίας.

Μεγαλούψιστε Θεέ, κάμε δικαίαν κρίσιν

κι, ο ποιητής το δίκαιον πάντα εννά μιλήσει.

Στα εννιακόσια οκτώ εννά σας τραγουδήσω,

μιαν ποίησιν λυπητερήν εννά σας ενθυμίσω.

5. Η Σκάλα με τον Λάρνακαν ωραίες πολιτείες,

έβγηκα που την άμαξαν χι έμαθα τες αιτίες.

Έχουν ανθρώπους ευγενείς και άτομα μεγάλα,

έγινεν έναν φονικόν άδικα μες στην Σκάλαν.

Ουδείς έν' αναμάρτητος, ένας Θεός έν' μόνος,

10. στα εννιακόσια επτά προέκυψεν ο φόνος.

Ως φαίνεται, μεθύσασιν, έτσι το καταλάβω,
νομίζουν κάμνουσιν καλά, εννά τους πούσιν πράβο.
Κλαίω τον Πέτρον τον μικρόν που ήταν κοπελλούδι,
πάνω στους είκοσι κόμα έναν χρυσόν λουλούδι.

15. Ο τζύρης του 'ταν ζαππιές, το όνόμάν του Παύλος,
έτσι δούλευαν που έπαθεν δεν την έπαθεν άλλος.

Η μάνα που τον έκαμεν είχεν θεού την χάρην,
ήταν λεβέντης νόστιμος, ήσυχον παλλικάριν.
Γιατ' ήταν ήσυχον παιδίν, όποιος το μάθει πλήσσει,

20. εψηλοπάτεν κι έβγαινε σαν έναν κυπαρίσιν.

Είντα 'ννά πω του πιτσαξή πο' 'καμεν τα μαχαίρκα,
δεν εβάστα στο χέριν του έναν κομμάτιν βέρκαν.
Και ο φονιάς του δεν είχεν, λέγουν, καμιάν αξίαν,
επήεν τζείνον το παιδίν από απροσεξίαν.

25. Δεν θέλει έπαινον πολύν, ήτον επαινεμένος,

ήταν και ένας χουβαρτάς με γάλαν ζυμωμένος.
Εδωσαν του δυο μαχαιργιές επάνω στα νεφρά του,
έφαν τζαι μιαν εις την καρκμίν, τζείν' ήταν του θανάτου.
«Εσκότwsέν μ' έναν Τουρτζίν», είπεν, ο καημένος,

30. «με κόκκινον καβουστουρμάν, κοκκινοφορεμένος».

Έντζε γελιέται ο Θεός, έλα, Θεέ μου, δώσ' του,
ήταν αλλό 'ναν το Τουρτζίν, δεν ήτο μανιχός του.
Αλής τον εμαχαίρισεν, άλλος εστάθη πίσω,
δεν ήμουν τζειχαμαί κοντά τζι εννά τους εχνωρίσω.

35. Άλλοι ευρέθησαν κοντά, Ανδρέας του Μικέλλη,
έφαν τζαι τζείνος μαχαιριές, μα τζείνον δεν τον μέλλει.
Όπως μου ιστορήσασιν, εγώ 'γραψά το έτσι,
ο Πλάστης μου λυπήθην τον, έπιασέν τον ξωπέτσιν.
Αμέσως έφθασεν κοντά και η Αστυνομία,

40. αμμά εγίνην το κακόν, έγινεν η ζημία.
Δεν αγοράζεται ζωή με λίρες, με ριάλία,
Αστυνομία πήρεν τον επάνω στα σπιτάλια.
Ποι,ος του το παραλάλησεν την γην αίμαν να βρέξει,
μέσα εις τον Νοέμβριον, εις τες είκοσι έξι.

45. Αν θέλετε να μάθετε κόμα και την ημέραν
που ξημερώθην πάνω του, ήταν κακή Δευτέρα.
Ήταν τ' Αγιον Στυλιανού, μεγάλη του η χάρη,
που εφονεύθην άδικα τ' αδρόν μαργαριτάριν.
Ήταν η ώρα ένδεκα με το αλά ττακμίνι,

50. εκόντευκεν μεσάνυκτον τούτ' η δουλειά που γίνη.
Ο σκοτωμός του έγινε που κάτω που τ' αυλάκια,
τι να του κάμουν οι γιατροί κι εβάλλαν του γιλάτζια.

Ο Πλάστης μο' «δωσέν μας νουν, αμμάδια να θωρούμεν,
που το καλόν ως το κακόν να το παρατηρούμεν.

55. Έτασσαν τους Αγιούς τζερκά κόμα πως έννα ζήσει,
η μαύρη γη έτσι άδικα εννά τον καταλύσει.
Παρατηράτε μιαν φορά τι πράξην έχ' η μέθη,
Τρίτην, Τετράδην έζησεν, Πέφτην εσυγχωρέθη.
Πέφτην εσυγχωρήθηκεν εις τας επτά το βράδυ,

60. Παρασκευήν το πρόεμα να κατεβεί στον Αδην.
Έσχισέν τον ο ιατρός ακόμα αγάλια, αγάλια,
έχασέν τον η μάνα του, που ππέφτασιν αγκάλια.
Έλθεν ο Χάρος ο πικρός, κρυφά να τους τον πάρει
και οι γονείς του αύριον το πήρασιν χαπάριν.

65. Δεν έν' ξυλιάν που έφαεν, να καρτερά να γιάνει,
οι ιατροί χνωρίσαν τον πως ήταν να πεθάνει.
Πολλά καλά χνωρίσαν τον και δεν του το λαλούσαν,
ελέγαν του θα σηκωσθεί, τον επαρηγορούσαν.
Έντζισέν του η μάχαιρα εις το φλαντζίν του τ' άσπρον,

70. εχάθην που την γειτονιάν ένα ωραίον άστρον.
Μάθετε το πολλά καλά τώρα που τον Τζαπούραν,
το ήμισόν του το φλαντζίν έγινε πατσαούρα.
Οι νέοι νά «ρτουσιν κοντά, να πάρουσιν ιμπρέττιν,
πώς εφονεύθη άνθρωπος με δίχα καπαέττιν.

75. Ἡμαρτόν σου! ο Πλάστης μου εννά με κριματίσει,
πόσα κακά προέρχονται όλα που το μεθύσι.

Ο άνθρωπος να διακονά, χωρίς του δεν μεινίσκει,
άμα πιαστεί που το πιοτόν, ο νους του λλιανίσκει.
Κάθε μέρα τα βλέπομεν, βλέπετε πόσον μάλλον,

80. να ἔχει τον νουν του άνθρωπος δεν εσκοτώννει άλλον.
Κάθε δουλειά χρειάζεται μεγάλην ευκολίαν,
στον κόσμον δεν εχάρηκεν, μήτε πολλά, με λλία.
Παρά πολύ λυπήθηκα ε-πως εμαχαιρίστη,
ήταν παιδίν τζαι δούλευκεν με το ημερομίσι.

85. Η τέχνη του εμάθαμεν πως ήταν πελεκάνος,
στο σπίτιν εκουμάνταρεν, ήταν ο καπιτάνος.
Τζείν' οι γονεῖς του μείνασιν σαν έναν παρακλήσι
που δεν πηγαίννει ιερεύς, να μπει να λειτουργήσει.
Ἦταν δενδρόν με τους ανθούς μες σ' ένα περιβόλι,

90. έφερνε σαν την μέλισσαν καρπόν και τρώγαν όλοι.
Ἐγινεν πλέον το κακόν, είντα να κάμεις, πε μου,
κόσμος που συναθροίστηκεν, δοξάζω σε, Θεέ μου.
Δυο πολιτείες ήρτασιν, έτρεξαν να τον δούσιν,
ωσάν τα αρνια στην μάναν των ποννά ξαπολυθούσιν.

95. Τα πλάσματα λυπήθησαν κι εθρηνολούσαν,
έσσω και όξω γέμωσεν και δεν τους εχωρούσεν.
Ο τζύρης του κι η μάνα του που τον καμόν τους που ἔχαν,

μήτε στην κεφαλήν μαλλιά, μήτε στο στήθος ρούχα.
Παίρνουν τον εις το σπίτιν του, να το ποχαιρετήσει,

100. τους καημένους τους γονιούς κι άλλους καμούς ν' αφήσει.
Να λιώσει έτσι ζωντανός πο' «γινεν η αιτία,
παίρνουν τον και γυρίζουν τον μέσα στην πολιτείαν.
Ο κύριος Ευάγγελος επήγεν παρουσίαν,
έβαλεν διά λόγου του λόγον στην εκκλησίαν.

105. 'Ηθελαν να σκοτώσουσιν άλλον κι ευρέθην τζείνος,
έγινεν εις τον τάφον του ένας μεγάλος θρήνος.
'Όσοι πομένουν εννά φαν, να πίνουν, να σιργμχνίζουν,
η μάνα του και ο τζύρης του εν καλοθανατίζουν.
Γία τους κατηγορούμενους εκόψαν την ποινήν τους,

110. εάν τους εκρεμμάζασιν, έν' που την κεφαλήν τους.
Κί, εάν τους εκρεμμάζασιν, άνθρωπος εσκοτώθην,
Αλής τους δεκαπέντε του, ο άλλος αθώωθη.
Αλής αν μεν εδέχετον και την κατηγορίαν,
που την κρεμμάλαν άφευκτα δεν είχεν σωτηρίαν.

115. Ποίος εγνωρίζ' αλλ' εξανά όξω να περπατήσει,
τζει μέσα που τους έχουσι αδύνατον να ζήσει.

(...)

άχ' η Κυβέρνησις, κάμνει δικαία κρίση,
ο κόσμος εσκοτώννεται να μη τους τιμωρήσει.
Κλαίω και την μητέραν του,

κλαίω και τον πατέρα,

120. δεν τρώσιν ψωμί γλυκύ μέρα με τη ημέραν
Δεν είναι άλλον τίποτες, καθένας μαραζώνει,
δεν παύκουν που τα κλάματα, νυκτώνει, ξημερώνει.
Ο Πλάστης μου παρηγοριά να τους παρηγορήσει,
η μάνα του πολλύν καιρόν, μάλιστα, δεν θα ζήσει.

125. Η γενεά τους ἐν' καλή, τίμιοι, προκομμένοι,
να δείτε την Αγγέλικαν, την μάναν την καμένην.
Μα δεν ήκουσα ἄν' οὐ παιδιοῦ να τον κατηγορήσει,
ας ἔχει τα πολλά καλὰ ὅποιος τον μακαρίσει.
Ὁ κόσμος ἐν' πολλά γλυκὺς ὅποιος τον κουμαντάρει,

130. όταν ποθάνει και κανείς, μαζίν του τι θα πάρει;
Καρτζίν του Παντοκράτορος πάει μαχαιρωμένος,
περικαλῶ να τον δεχθεί, να μην πά' κολασμένος.
Όσοι τον μακαρίσετε, όσοι τον λυπηθείτε,
αμαρτωλοί και δίκαιοι Παράδεισον να δείτε.

135. Καμὸν ἀπὸ 'χουν τα παιδιὰ, ἀκούετε, θωρείτε,
τζεινον να μακαρίζετε χι εμέν να συγχωρείτε.
Ο κόσμος συναφέρνει με, ὅποθεν ανεφάνω,
και να με μακαρίζετε κι εμέν, ὅταν ποθάνω.
Χίλια βιβλία τα βγαλα, ἐπάρτε ὅλοι ἀπό 'να

140. και εγώ να τρώγω, να περνώ, να βγάλω τον χειμώνα.

Έχω μεγάλα έξοδα εις τα τυπογραφεία,
άμαξες, σιδηρόδρομους, κάτι ξενοδοχεία.
Ακόμα εις το σπίτι μου πηγαίνουν παραπάνω,
κάμνομεν τον λοαρκασμόν, προσθέτομέν τα πάνω.
145. Όσον διά την ποίησιν έχω μεγάλην πείραν,
διάτε με το κκέφιν σας ανάμισι μπακκίραν.

**BEDRA BAVLU'NUN TÜRKÜSÜ(AĞITI)(LARNAKALI) ALİ HASAN TARAFINDAN
BİÇAKLANDI. GİRİT TERALİ R.M.ÇAPURA LEFKOŞA-KIBRIS.1908**

Yüceler yücesi Tanrım adaletli bir değerlendirmede bulun,
Halk ozanı her zaman doğru olanı söyleyecektir.
Bindokuzyüzsekizde size türkü(ağıt) okuyacağım ve
Üzüntülü bir şiiri hatırlatacağım.
İskele ve Larnaka güzel kentlerdir,
Arabadan indim ve (cinayetin)nedenlerini öğrendim.
Kibar ve büyük adamları vardır.
İskele'de sebepsiz yere bir cinayet oldu,
Tanrıdan gayrı kimse kusursuz değildir.
Cinayet 1907 yılında vuku buldu,
Anladığım kadarıyla içip sarhoş olmuşlardı.
İyi bir şey yaptıklarını zannederler
Kendilerine sanki aferin diyecekler.
Küçük Betro'ya ağlarım,daha henüz çocuktu.
Henüz yirmi yaşını geçmişti,altın gibi bir çiçektir.
Babası zaptiyeydi,adı Bavloydu.
Kimsenin başına gelmeyen bir olay onun başına geldi.
Onu doğuran anası ise Tanrının lütfuyla son derece nazik birisiydi.

Bavlo son derece yakışıklı,sakin bir delikanlıydı,
Yavaş bir genç olduğu için olayı işitenler yakına geliyordu.
Bir selvi gibi günden güne boy çekiyordu.
Bıçakları yapan ustaya ne diyeyim bilemem,
(Onun elinde)bir değnek bile yoktu.
Anlattıklarına göre katilinin hiç bir özelliği yoktu.
O genç dikkatsizlikten onun yanına gitti.
Fazla methetmeye gerek yok,yeterince öğüldü.
Ayrıca sütle yoğrulmuş bir huvardaydı, çapkındı.
Böbreklerine iki bıçak soktular,
Bir bıçak darbesi de kalbine yedi ki bu öldürücüydü.
Garibim “Beni bir Türk öldürdü” diyebildi.
“Kırmızı kavuşturmalı, kırmızı giyisili.”
Tanrı aldatılmaz, Allahım ona cezasını ver,
Türk genci yalnız değildi,birisi daha vardı.
Onu Ali bıçakladı, öteki arkada durdu.
Orada yakında değildim, onları nasıl tanıyayım.
Mikelli’nin Andreas gibi bazıları yakında idiler.
O da bıçak darbesi yedi lâkin endişelenmedi.
Ben, bana anlatıldığı gibi yazdım,
Tanrım ona acıdı da bıçak derisine geldi.
Polis de hemen oraya geldi,
Kötülük vuku bulduğunda,olacak olan zarar ziyan oldu.
Parayla,pulla can satın alınmaz.
Polis onu(suçluyu)karakola götürdü.
Toprağı kana bulamasını ona kim söyledi,
Kasım ayı içinde,ayın yirmi altısında.

Eğer gününü de bilmek istiyorsanız,
Şafak söktüğü zamandı, “Kötü Pazartesiydi”.
Pırıl pırıl inci gibi olan gencin haksız
Yere öldürüldüğü gün “Ayyu İstilyanu”günüydü.
Tahminimce saat onbir sularıydı.
Bu iş gece yarısına doğru vuku bulmuştu.
Katletme olayı evleklerin altında yer adı.
Doktorlar ona ne yapsınlar,ilâç filan verdiler.
Allah bize düşünmek için akıl,görebilmek için de göz verdi.
İyilik ve kötülüğü görebilmek için.
Yaşamak umuduyla kutsal kişilere mum adıyordu.
Haksız yere kara toprak mekânı olacaktır.
Sarhoşluğun yaptığına bir bakın,Salı,
Çarşamba hayatta idi,perşembe günü vefat etti.
Perşembe günü akşam üzeri saat yedide teslim oldu.
Doktor onu yavaş yavaş yardı,(otopsi yaptı)
Kucak kucağa yattığı anacığı onu kaybetti.
Azrail onu gizlice ellerinden almaya geldi,
Anne,babası devrisi gün haber aldı.
Yediği dayak değildi ki insan iyileşmesini beklesin,
Doktorlar öleceğini çok iyi anladılar,
Anladıklarını da ona hiç söylemediler.
Bıçak yarası akciğerlerine kadar etki yapmıştı.
Mahalleden güzel bir yıldız kaydı.
Şimdi Çapura’dan çok iyi öğreniniz
Ciğerinin yarısı paçavraya dönmüştür,
Gençler yakın gelsin,bundan ibret alsın,

Ki adam suçu olmadan katledilmiştir.
Tövbeler olsun Tanrı bana günah yazacaktır.
Pekçok kötülükler hep sarhoşluktan kaynaklanır.
Kişi dilencilik dahi etse yalnız yaşanmaz,
İçki içtikten sonra akli başında kalmaz.
Her gün, hepimiz çeşitli olaylara tanık olmaktadır.
Akli başında olan adam ötekini öldürmez.
Her iş için pekçok kolaylık gereklidir,
Bu dünyada hiç kimse ne azla ne de
Çokla mutlu olmamıştır.
Bıçaklandığına son derece üzuldüm,
Genç birisiydi, yevmiye ile çalışıyordu.
Mesleğinin dülgerlik olduğunu öğrendim.
Evi çekip çeviren oydu, evin kaptanıydı,
Ana-babası o denli yalnız kaldılar ki
Evleri, kutsal bir azizin girip dua etmediği
Bir kiliseyi andırıyordu.
Ölen delikanlı bahçede çiçekli bir ağaç gibiydi,
Evlerine arı gibi öteberi getiriyordu ve herkes yiyordu.
Kötülük artık olmuştur, ne yaparsın söyle,
O kadar çok insan toplanmıştı ki , şükürler olsun,
İki kentin ahalisi onu görmeğe gelmişti.
Serbest bırakılan kuzuların analarına koşmasını andırıyordu.
İnsanlar son derece üzgündüler, kinliyidiler.
Evin içi dışı insanlarla dolup taşmıştı.
Babası ve anası saçlarını başlarını yoldular,
Sırtlarındaki elbislerini parçaladılar.

Onu son defa evine veda etmek için götürdüler.
Zavallı anne-babasına daha büyük acılar bırakmak için...
Sebep olanların canları cehenneme.
Onu alıp kentin içinde dolaştırdılar.
Evengelo Efendi orada hazır bulunarak
Kilisede onunla ilgili bir konuşma yaptı.
Başkasını katledeceklerdi ve orada tesadüfen o bulundu.
Kabrinde büyük bir matem havası hakimdi.
Hayatta kalanlar yeyip içip eğlenirken
Ana-babası iyiden iyiye telef olacaktı.
Suçlular hakkında karar çıktı.
Onları dar ağacına çekselerdi kendi hatalarındandı.
Onları ipe de çekseler delikanlı hayatını yitirmişti.
Ali onbeş yaşındaydı,öteki affa uğradı.
Ali aleyhindeki suçlamayı kabul etmeseydi
Asılmadan kurtulması imkânsızdı.
Artık sokakta gezmeğe kim cesaret eder,
İçeride olanların da yaşamaları olanaksızdır.
...Ah,hükümet adaletli karar verir,
Ahali öldürülür,onları cezalandırmasın mı?
Anasına da babasını da ağlarım,
Günden güne ağız tadıyla yemez oldular,
Başka birşey değildir her insan üzülür
Gece olur gündüz olur ağlamadan durmazlar.
Tanrım onlara sabırlar versin.
Anası uzun süre yaşayacağı benzemez.
Soyları iyi insanlar,namuslu ve başarılı kimseler,

Yüreği yanık anası zavallı Angelika'yı görseniz,
Evlâdını eleştiren hiç kimseye rastlamadım.
Ona rahmet okuyanlar mutlu olsunlar.
Yaşamayı bilenler için dünya çok tatlıdır,
İnsan öldüğü zaman beraberinde ne götürür ki...
Yüceler yücesinin karşısına katledilmiş olarak çıkıyor,
Onu kabul etmesini ve cehennemlik olmamasını dilerim.
Ona rahmet okuyanlar günahkâr olsun veya olmasın
Cennete gitmelerini dilerim.
Ey çoluk çocuğu olanlar duyunuz,görünüz
Ona rahmet dilerken beni de affedesiniz.
Her nerede görünsem ahali beni tanır,benden bahseder,
Öldüğüm zaman bana da rahmet okuyasınız.
Bin adet kitap çıkardım birer adet alınız.
Ben de yeyip içeyim,geçineyim, kışı çıkarayım,
Matbaalarda çok masrafım olur.
Arabalar,demiryolları ve de oteller.
Ayrıca evime de çok para harcarım,
Hesabını kitabını yapıp üstüne ilâve ederiz.
Şiire gelince bu hususta çok deneyimliyim,
İçinizden gelerek birbuçuk kuruş veriniz.

SON

Artun,Erman,Türk Halk Edebiyatı,Kitabevi Yayınları,Ankara,2004.

Borataş,Naili,Pertev,Folklor ve Edebiyat-2,Adam Yayınları,1983

İslamoğlu,Mahmut, Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Yakın Doğu Üniversitesi Matbaası,Lefkoşa, Temmuz,1994.

.....Kıbrıs Türk Folkloru,Lefkoşa,I.Baskı,1969,II.Baskı,2004.

Öznur,Şevket, Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı'nda Türk İzlerinden Örnekler, VI. Türk Kültürü Kongresi,21-26 Kasım 2005,Ankara.

.....,Mahmut İslamoğlu,Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı'nda Türkler İçin Yakılan Ağıtlar (Üç dilli Türkçe-İngilizce-Rumca), Halkbilimi, Lefkoşa, 2006.

Γιαγκουλλη γ. Κωνσταντινίου, Οι ποιηταρήδες της κυπριου Προλεγομεϊα – βιο-Εργόγραφια(1878-σημερα),Lefkosia,2005

Şevket Öznur

13 Temmuz 1974 tarihinde Larnaka'da doğdu. 1975 yılında ailesiyle birlikte Larnaka'dan Dikmen'e göçmen geldi. İlkokulu dördüncü sınıfa kadar burada, beş ve altıncı sınıflar ise Şehit Ertuğrul'da okudu. Ortaokul ve liseyi 20 Temmuz Lisesi'nde tamamladı. Üniversiteyi Macaristan'ın Pecs Üniversitesi'nde başladı daha sonra Yakın Doğu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okudu. Girne, Alsancak'ta askerliğini yaptığı sürede, Girne Amerikan Üniversitesi'nde aynı alanda Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, danışmanlığında "Kıbrıs Türk Halkbiliminde Bulunan Türkü- Destan ve Manilerde Maddi Öğeler" adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Doktorasını ise Prof. Dr. İsmail Parlatır, danışmanlığında "Kıbrıs Türküleri" adlı teziyle. Yakın Doğu

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimi dalında yaptı. Ulusal ve Uluslararası düzeyde birçok makalesi yayımlandı. Bireysel ve ortak yayın olmak üzere 19 civarında kitaba imza attı. 2000–2003 yıllarında Girne Amerikan Koleji'nde çalıştı. 2003 yılında itibaren Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyatı Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim elemanı olarak çalışmaktadır. Halkın Sesi Gazetesi Kültür-Sanat sayfası sorumlusudur.YDÜ-Kıbrıs Araştırmaları Merkezi ve Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Başkanı.

Akdeniz ve Kıbrıs Mutfağının Özellikleri

Zekai Altan

Akdeniz Mutfağı farklı kültürlerin kesişme noktası. Akdeniz mutfağı, hiç şüphesiz ki Akdeniz ülkelerinin birbirleriyle etkileşimleri sonucu meydana gelen ürünleri kapsayan bir lezzet kültürü ve dünyası. Akdeniz Mutfağı , geçmişten günümüze geçen sürede Akdeniz çanağı içerisinde bulunan ülkelerde yaşayan tüm halkların, yaşadıkları verimli topraklar ve ılıman iklim sayesinde ürettikleri aynı veya benzer ürünlerle ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Buna ilaveten Doğu Roma İmparatorluğu ile etkilenen ülkelerin kendi aralarında yaşadıkları kültürel alışverişler ile Akdeniz Mutfağının biçimlenmesine ciddi katkılar sağlanmıştır.

Akdeniz; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir noktada olduğundan tarih boyunca bir ticaret merkezi görevini üstlendi. Bundan dolayı da pek çok kültür alışverişi sırasında gıda ürünlerinin de el değiştirdiğini görüyoruz. Bu etkileşim ise Akdeniz mutfağının şekillenmesini sağladı. Kaldı ki medeniyetler arası değişimler yaşanmasına rağmen Akdeniz Mutfağı kültürel bir miras olarak kuşaktan kuşağa aktarılmayı başardı.

Çeşitli kültürlerle harmanlanarak biçimlenen bugünkü Akdeniz mutfağı anlayışını oluşturan yemekler ve mutfak uygulamalarının bir sonucu olarak tüm dünyaya yayılan Akdeniz Mutfağı bir beslenme şeklini oluşturmuş oldu. Akdeniz Mutfağını bu kadar önemli kılan faktör ise Akdeniz Mutfağının özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Büyük oranda Akdeniz iklimi ve bölge coğrafyası tarafından şekillendirilen bu mutfak kültüründe Akdeniz'e özgü sebze ve meyvelerin ağırlıklı olduğunu görebilmek mümkün. Akdeniz meyvelerinden biri olan zeytinin de gerek meyve halinde gerekse yağı ile Akdeniz lezzetlerinin temel unsuru olduğunu iddia etmek kesinlikle yanlış olmayacaktır. Zaten zeytinin bütün dünyaya Akdeniz ülkeleri tarafından ihraç edildiği de göz önünde bulundurulduğunda her şey çok daha anlamlı hale gelmiştir.

Diğer taraftan Akdeniz çanağında bulunan ve içerisinde Kıbrıs'ın da bulunduğu ülkeler arasında çok doğal olarak bazı bölgesel farklılıklar da olduğunu söyleyebiliriz. Doğu Akdeniz, Güney Avrupa ve Kuzey Afrika olarak üç büyük bölgede incelenen Akdeniz mutfağının tarihi gelişimi de düşünüldüğüne bu farklılıkların olması gayet normal karşılanmaktadır. Bu anlamda örneğin Türkiye, Yunanistan, Suriye, Lübnan, Filistin ve Mısır'ı kapsayan Doğu Akdeniz'de yemeklerde yoğurt ve peynir yaygın olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde maydanoz, sumak, nane ve limon suyu gibi lezzetler de Akdeniz yemeklerini karakterize eden lezzetler arasında yer alıyor.

İtalya, Güney Fransa ve İspanya'nın içinde bulunduğu Güney Avrupa mutfağı ise Doğu Akdeniz mutfağından belirgin özellikleri ile kolaylıkla sıyrılabilir. Bu mutfakta keçi ve kuzu etinin çokça

tüketildiğini de dikkate alırsak bu bu mutfak kültürde domates, sarımsak ve gabbarin yaygın olarak kullanılarak tüketildiğini söylemek mümkün.

Söz konusu Kuzey Afrika olduğunda ise bol miktarda baharat kullanımı olduğunu görebiliyoruz. Fas, Cezayir, Libya ve Tunus'u içine alana Kuzey Afrika mutfağında özellikle kimyon, golyandro, safran, tarçın ve kırmızı biberin yaygın olarak kullanıldığı biliniyor. Ayrıca kayısı, üzüm gibi meyvelerin kurutulmuş halleri de yemeklerde, unlu ürünlerde, böreklerde ve tatlılarda da sıklıkla kullanılmaktadır. Kuzey Afrika yemeklerinde et ürünleri olarak da kuzu, koyun, keçi ve tavuk etlerinin baskın lezzetler olduğunu söylemek gerekir..

Akdeniz Mutfağına Hayat Veren Gıdalar

Lezzetli olduğu kadar sağlıklı tatlar da barındıran Akdeniz mutfacı, vitamin ve mineral bakımından son derece zengin gıdalar içeriyor. Hatta uzmanlar, Akdeniz tipi beslenen kişilerin daha uzun ömürlü olduğunu ortaya koyuyor. Çünkü Akdeniz'liler hafif beslenme alışkanlıkları sayesinde kalp ve damar hastalıkları, kanser, şeker hastalığı, obezite gibi rahatsızlıklara çok daha nadir yakalanıyorlar.

Sağlıklı ve dengeli beslenmeyi mümkün kılan Akdeniz mutfacı incelendiğinde özellikle zeytin ve buğdayın büyük bir rol oynadığı görülüyor. Bu tarım ürünlerinin de zaten tarihin ilk dönemlerinden bu yana bölgede yetiştirildiği ve kullanıldığı biliniyor.

Zeytin

Akdeniz, zeytin üretiminin en fazla olduğu bölge. Bu da doğal olarak yüksek miktarda zeytinyağı tüketimi olduğunu gösteriyor. Sağlıklı yemeklerin ana hammaddelerinden olan zeytinyağı, Akdeniz mutfağında hemen her yiyecekte kullanıldığından adeta bir sos işlevi görür. Ve Akdeniz Mutfağının olmasa olmazı oluyor.

Buğday

Akdeniz ikliminin başlıca ürünlerinden buğday, Akdeniz mutfağının en sevilen lezzetlerinden makarna, bide, ekmek vb. un ürünlerinin ham maddesini oluşturur. Hemen her yemeğe eşlik etmek üzer servis edilen bu lezzetlerin sebze, meyve, peynir ve et ürünleri ile birlikte ayrı bir yemek olarak servis edildiğini de görebiliriz.

Akdeniz Mutfağında Yaygın Olarak Kullanılan Diğer Tatlar

Zeytinyağlı ve buğdaylı ürünlerin yanı sıra Akdeniz kültüründe çok sayıda sebze ve meyve ile

tahıl, et, süt ve deniz ürünlerinin de olduğunu söyleyebiliriz. Akdeniz mutfağına can veren diğer ürünler ise şu şekilde özetleyebiliriz.

Taze Sebzeler

Akdeniz mutfağına ait yemeklerde, taze sebze ve meyvelere yaygın olarak kullanılır. Ancak mevsiminde tüketilmeye dikkat edilen bu ürünler, yemeklerde kavrulmuş halde, sotelenerek veya püre şeklinde kullanıldığı gibi taze olarak da servis edilir. Böylece pişirme sırasında vitaminlerin özünü kaybetmesinin önüne geçilmektedir. Domates, salatalık, marul, soğan, enginar, patlıcan bu anlamda en fazla tüketilen sebzeler olarak değerlendirilebilir.

Deniz Ürünleri

Akdeniz mutfağının önemli bir protein kaynağı olan balık ve kabuklu deniz ürünleri, genellikle ızgarada veya fırında pişirilerek tüketilir.

Et ve Süt Ürünleri

Akdeniz mutfağını sağlıklı yapan faktörlerden biri de hiç şüphesiz ki kalsiyumca zengin süt ürünleridir. Süt ürünleri olarak Akdeniz yemeklerinde yoğurt ve peynirlerin önemli bir yere sahip olduğu rahatlıkla iddia edilebilir. Et grubunda ise kümes hayvanları ve koyun etinin tercih edildiğini görebilmeniz mümkün. Et ürünleri yemeklerin ana malzemesi olarak kullanıldığı gibi yemeklere lezzet katmak için de kullanılmaktadır.

Akdeniz mutfak kültürünü evrensel bütünlüğe ulaştıran en önemli etkenler ise,

İklimi

Coğrafi yapısı

Florası ve

Köklü geçmişi

Bu önemli etkenler Akdeniz Mutfağını özgün ve kültürel bir yapıya taşımıştır.

Akdeniz Mutfağının ve kültürünün şekillenmesi Roma ve Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu dönemine denk gelir. Akdeniz, dünyada 3 büyük kıta olan Asya, Avrupa ve Afrika'yı birleştiren bir coğrafya. Adeta bir kavşak niteliği taşımaktadır. Akdeniz çanağındaki Akdeniz ülkeleri ticari ilişkiler ve istilalar sonucu farklı kültürel özellikler taşıyan birçok uygarlığın kaynağı ve birleşme noktası olmuştur. Özellikle VI. yüzyılda yoğun bir deniz ticareti ile ülkelere geliş ve gidişler Akdeniz mutfağını ve kültürünün oluşmasına ciddi katkılar sağlamıştır. Örnek olarak, Yunanistan'dan çanak-çömlek, şarap ve zeytinyağı, Sicilya, Mısır ve İtalya'dan tahıl ve

Anadolu'dan da kereste gibi ürünlerin ithalatı Akdeniz mutfağının biçimlenmesini sağlamıştır. Genelde Akdeniz Özelde de Kıbrıs Mutfağının geleneksel yapısında bulunan temel ürünler ise; Zeytin ve ürünleri

Buğday

Harnup

Süt ürünleri

Su Ürünleri

Yabani Otlar

Üzüm Ürünleri

Baharatlar

Kıbrıs Mutfağında Bizans Etkisi

Genelde Akdeniz özelde de Kıbrıs Mutfağının şekillenmesinde ayrıca Bizans etkisinin de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Yalnızca Kıbrıs değil Akdeniz çanağı ülkeleri mutfaklarının ve kültürlerinin de biimlenmesini de sağlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde Bizansın sağladığı katkılar halen daha günümüzde de yaşanmakta ve sürdürülmektedir. Bizans mutfağının etkilerini Akdeniz çanağı ülkeleri yanı sıra Kıbrıs'ta da görmekteyiz. Bugün halen daha birçok sebze, meyve, un ürünü, yemek ve tatlı isimlerinin kökeni anlamsızca tartışılırken Bizans etkisi ile Ada kültüründe de halen daha yaşadığını ve kullanıldığını aşağıdaki isimlerle örnekleyebiliriz.

Ekmek eksenli Bizans mutfağında,

Çarşı ekmeği Psomin (somin),

Yufka ekmeği pitta (pide, bitta),

Kurutulmuş ekmek peximadi (peksemed),

Halka biçiminde pişirilen galeta boukellaton (Latin dünyasına biscoctum (pisgot)

İçine peynir v.s. gibi bir harç da katılan ekmek plakounta (pilavuna),

Halka şeklinde küçük ekmekçik koullouratssi

Bizanslı fırıncılar, bunların lezzetlerine lezzet katmak için üzerlerine susam, garacocco (çörekotu) ve haşhaş tohumu serper, hamuruna da yerine göre, mezdeki katarlar.

Sebze eksenli Bizans mutfağında,

Sebzeler: Angouria (hıyar),
Asparagoi (Ayrelli),
Kannabouri (Kannavuri),
Kinara (Enginar),
Kapparis (gabbar),
Kolakasion (Kolakas),
Lakhana (lahana),
Maroulia (marul),
Molokhe (Ebegümece, molohiya),
Piperi negrum (kara biber),
Phaba (Fava, bakla),
Phasulia (Fasulya- böğrülceye verilen isim),
Pisarion (bezelye),
Sesamon (susam)

Meyve ve yemişler
Karpos (Karpuz),
Kastana (kestane),
Keras (kiraz),
Koliba (Koliva, gollifa),
Limoni (limon)
Narentzia (Narenciye, portakal),
Pastellon (Pastelli),
Pistikya (Fıstık),
Sakkar (Şeker).
Baharat Ambar (amber),
Anison (anason),
Basiliko (fesleğen),

Daphne (defne),
Kyminon (Kimyon),
Masthika (mezleki),
Soumakın (sumak),

Yemek isimleri
Tragana (tarhana),
Saltza (salça),
Lalangia (lalangi),

Kephalo (kelle)

Akdeniz (Ortadoğu) Ülkelerinde Etkilenişimde Bir Örnek, Ma'mül

Arap Kurabiyesi –Paskalya Ma'mülü (Ma'mül- Ma'amoul- Acua-Acualı)

Mâmül (لَوْمْ عَم ma'mûl) İngilizcesi de Ma'amoul. Ma'amoul kelimesi, Arapça fiil olan 'amala'dan türetilmiştir ve "yapmak" anlamına gelir

İrmik ile yapılan doldurulmuş tereyağlı olan bu kurabiyenin dolgu malzemesi, incir gibi kuru meyveler, hurma veya antep fıstığı veya ceviz gibi kuruyemişler ve bazen de badem ile yapılabilir. .

Ortadoğu Arap ülkelerinde veya Arapçası el-Maşrık olan Ma'mül, Levant ülkeleri olan Suudi Arabistan, Lübnan, Filistin, Suriye ve diğer ülkelerde yapılan geleneksel özel bir tatlı, kurabiye. Ortadoğu kökenli bir tatlıdır. Levant ülkelerinin her tarafında sevilen ma'mül, eski bir tarihe sahip bir kurabiyedir. Arkeologlar, Mısır'daki selevi halkının Antik Mısır Firavun dönemine ait tapınak resimlerinde ve oymalarında tasvir edildiğini buldular. Ma'mül'un en eski kayıtlarının binlerce yıllık olduğu anlamına geldiğini öğreniyoruz. Ma'mül kurabiye yıl boyunca yenmesine rağmen, ma'mül dini bayramlar için özel olarak hazırlanır. Hristiyanlar bu kurabiyeleri şekillendirmek

için kullandıkları Tabbeh denilen (tahta kaşık) kalıbını kurabiyeyi şekillendirerek ve süslemek için kullanıyorlar. Tabbeh denilen bu ahşap kaşıklar içerisinde çeşitli geometrik şekillerin yanında İsa'nın çarmıha gerilme sembollerine, haça veya dikenli taçlara benzeyen motifler çizilmiştir. Bu kurabiyeler Paskalya, Epifani, Bayram ve Lent'ten birkaç gün önce yapılır ve tüketilirler.

Pek çok evde yıl boyunca bu tür stoklar bulunur, ancak özellikle dini bayramlarda tüketilirler.

- Müslümanlar bunları Ramazan ayında geceleri, Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı tatillerinde yerler,

- Arap Hristiyanlar ve Yunanlılar bunları Lent'ten önceki günlerde, Paskalya Pazarında ve Epifani bayramında yerler. Akdeniz bölgesindeki Hristiyan geleneklerinde kurabiyeler, İsa'nın tacını simgelemek üzere bir haç işaretiyle işaretlenir veya dairesel halkalar ("O" gibi) şeklinde şekillendirilir.

Ma'mül Arap Ortadoğusunda özellikle Yahudilerin özel kutlamalarında yapıp yendiği gibi her kutlama günü de farklı ma'müller yapılmaktadır.

Ma'müllerini de rulo şeklinde hazırlarlar. Örneğin;

Purim Bayramında Antik Pers İmparatorluğu'nda yaşayan Yahudilerin, Haman'ın onları öldürme planından kurtuluşunun anısına kutlanan bu bayramda ceviz dolgulu ma'mül yaparlar,

Roş Aşana (Roş Aşana (Haşanah), (yılbaşı) kutlamasında Yahudiler tarafından kutlanan İbrani takviminin yeni yılıdır. Tanah'ta Yom Teruah olarak geçen bu günün manasal mealı "haykırış (çoşku) ve devirme (geçmiş yılı) günü"dür. ve

Hanukkah; Işıklar Bayramı. Seleukos İmparatorluğu'nun elindeki Kudüs'ün (Yeruşalim) MÖ 200'lerde Yahudiler tarafından geri alınmasının şerefine 2200 yıldır kutlanan bir Yahudi bayramıdır. Bu bayramda da hurma dolgulu ma'mül yaparlar ve yerler.

Hristiyan ailelerin ise, kutsal hafta boyunca hazırladığı ve bayram günü eve gelen akrabalara ve dostlarına ikram ettiği Paskalya kurabiyeleridir. Hamurun içine konacak malzeme de bir gece önceden hazırlanır. Ertesi gün genellikle kadınlar ma'mülü yapmak için geniş bir tepsinin çevresinde toplanırlar. Ve kurabiyeleri farklılaştırmak için verilen şekiller kullanılan malzemeye göre de üç şekilde yapılır;

1. Eğer kurabiye yuvarlak ve konik yapılacak ise cevizli ma'mul yapılır,
2. Yuvarlak ancak yassı ise hurmalı ma'mül yapılır,
3. Uzun olursa Antep fıstıklı olur. Ve bu kurala her zaman uyulur.

Bu kurabiye'nin yapımında kullanılan özel gereçler başka tarifler için kullanılmaz ve kurabiyeleri hazırladıktan sonra ertesi yıla kadar yerine kaldırılır.

Bu kurabiyeler yıl boyunca yenmesine rağmen, ma'mül dini bayramlar için özel olarak hazırlanır.

Ortaçağ İslam Mutfağında Maqrud

Ortaçağ İslam Mutfağında Ma'mül olarak bilinen kurabiye'nin ilk versiyonu olduğunu söyleyebiliriz. Bugün Tunus'ta eski Arap mutfağının geleneksel yapımı ile yaşadığını söyleyebiliriz. Ma'mül kurabiyesi ile eşdeğer olan diğer bir hurma talısı (keyiği) de Maqrud'tur. Hazırlanan maqrudlar oymalı geometrik şekillere sahip ahşap mühürü olan qawalib (Tabbeh) kaşıklar ile süslenir. Mustafa Şah hocamızın Tunus seyahatinde Ma'mül kurabiyesinin lezzetinde ve ma'mül yapımında kullanılan temel malzemelerin ve verilen şekillerin aynen kullanıldığını aktarması Maqrud'un bir ma'mül olduğunu ortaya koymaktadır.

Maqrud; Hurma Ezmeli Keyik

Malzemesi

1 kg rafine şeker

1 ufak ekşi

2 ½ kg sert taneli çok ince irmik (simit)

Kızartma için 1 lt zeytinyağı

Bir tutam karbonet

1 çay kaşığı tuz

1 ½ kg hurma

1 çay kaşığı dövülmüş tarçın

1 çay kaşığı dövülmüş portakal kabuğu

1 çay kaşığı dövülmüş gül goncası

1 avuç hafifçe kavrulmuş susam

Yapılışı

Ekşi ile yoğun bir şekerli şurup yapılır ve bir kenarda soğumaya bırakılır. Simit genişçe bir kaba alınır. Bir miktar yağ kızdırılır (genelde keyik kızartmak için zeytinyağı kullanılır) ve buna simit ile birlikte karbonat ve tuz da ekleyerek iyice karıştırılır. Sonra kıvamlı bir hamur elde etmek

için tahta bir kaşık ile karıştırılarak yeterince sıcak su ilave edilir. Bir süre hamuru soğumaya bırakılır ve yoğurmaya devam edilir. Birkaç saat veya bir gece boyunca bırakılır.

Hurmaların çekirdekleri çıkartılır ve her biri elle dövülmüş tarçın, portakal kabuğu ve gül goncası ile karıştırılarak yoğun bir püre elde edilecek şekilde ezilir. Hamur bir masaya alınır ve 2.5 cm kalınlığında olacak şekilde açılır. Sonra bıçak yardımı ile 5 cm genişliğinde şeritlere bölünür. Her bir şeridin orta yerine parmak kalınlığında hurma ezmesi koyulur ve şeridin kenarları ile hurma ezmesi kapatılır. Qavabil yardımı ile şeritlerin kalınlığı 2.5 cm 'ye indirilir ve mühürü tutarken uçlarından dışarı taşan fazlalıklar alınır. Doldurulmuş hamur elmas şeklinde parçalar halinde kesilir ve kalan zeytinyağında kızartılır. Soğutulduktan sonra maqrud'u şekerli ekşili şuruba bir iki dakika batırılır. Son olarak üzerine susam serpilir.

Uygulanan diğer bir yöntem de maqrud'u kızartmak yerine metal bir tepsi veya siniye koyup sıcak bir fırında 20-25 dakika pişirilir. Son olarak da şuruba batırılır ve üzerine de sisam serpilerek yenir.

Lübnan Mutfağında Mamaül (Lübnan Kurabiyesi) Tarifi

Malzemesi

Dış Harcı İçin:

½ kg. İnce irmik

150 gr. Un

250 gr. "vita" yağı (bulamayanlar herhangi bir yağ kullanabilir)

1 tatlı kaşığı mahlep

½ çay kaşığı tuz

1 çorba kaşığı kuru maya

1 tatlı kaşığı toz şeker

İç Harcı İçin:

2,5 su bardağı ceviz içi ya da Antep fıstığı (iri çekilmiş olacak)

½ su bardağı pudra şekeri

1 çay kaşığı tarçın

1 yemek kaşığı portakal çiçeği suyu

Üzeri İçin:

Bol miktarda pudra şekeri

Mamul Tarifi (Lübnan Kurabiyesi) Nasıl Yapılır

1. Yoğurma kabının içerisine irmik, un, yağ, mahlep ve tuz karıştırılarak en az yarım saat süreyle çiğ köfte gibi iyice yoğrulur.
2. En az 6 saat dinlendirilir (akşamdan sabaha kadar da bırakılabilir).
3. Dinlendirme süresinin sonunda, bir su bardağına bir fincan kadar ılık su konulur ve kuru maya ile toz şeker eklenerek iyice karıştırılır.
4. Bardağın ağzı bir çay tabağı ile kapatılarak, mayalanması için 15 dakika bekletilir.
5. Bu sürenin sonunda, hazırlanan maya dinlendirilmiş dış harca yavaş yavaş eklenerek yine iyice yoğrulur.
6. Ayrı bir yerde geniş bir tabak içerisinde çekilmiş ceviz ya da Antep fıstığı, pudra şekeri ve tarçın ile karıştırılır.
7. Üzerine bir yemek kaşığı portakal çiçeği suyu gezdirilir.
8. Karıştırılırken iç harca 2-3 yemek kaşığı içme suyu eklenir. Böylece iç harcımız da hazırlanmış olur.
9. Hazır olan dış harçtan ceviz büyüklüğünde parçalar alınarak, içli köfte gibi açılır.
10. İçerisine bir yemek kaşığı kadar iç harçtan koyup kapatılır.
11. Mamul kalıbına yerleştirilerek, şekil verilir (ben ahşap kalıp kullandım).
12. Yağlı kağıt serilmiş fırın tepsisine aralıklı olarak dizilir.
13. 200 derecede önceden ısıtılmış fırında, 15-20 dakika pişirilir (altı hafif kızarıp üstü pembeleşene kadar).
14. Soğuduktan sonra, üzerine bol pudra şekeri serpiştirilerek servis yapılır.

Kıbrıs'ta Mamül veya Acua - Acualı Tatlı

Ortadoğu Levant ülkelerinde yaygın olarak bilinen ve yapılan ma'mül kurabiyesi Kıbrıs Mutfağında da yapılmaktadır. Kıbrıs Mutfağında çok yaygın olmayan Ma'mül özelde Larnaka'da Acua tatlısı veya Acualı adı ile bilinmektedir. Acua tatlısı, Kıbrıs'a Müslüman Araplar aracılığı ile gelmiştir. Araplarla evlilik gerçekleştiren ve evlilik sonrası Kıbrıs'a geliş ve gidişlerin yanı sıra Kıbrıs'a yerleşen Araplar tarafından geldiğini söyleyebiliriz. Özellikle Arapların kurup işletmiş oldukları pastahanelerde satışa sunulan tatlılardan biridir Acua. Diğer bir saptama ise, Kıbrıs'tan 1930 ile 1950 yılları arasında ekonomik sorunlar nedeniyle Filistinli Araplara gelin olarak satılan yaklaşık 3-4 bin civarında kız çocuğunun evlilik sonrası Kıbrıs ile ilişkilerinin devam etmesi sonucu Acua tatlısını evlerinde yapmaları ile Kıbrıs mutfağın girmiş olabileceğini

söyleyebiliriz. Özellikle Larnaka’da ünlenen bir tatlı kurabiyedir. Larnaka’nın bir liman kenti olması nedeni ile Arapların Ada’ya geliş ve gidişlerinin kolaylaşması sonucu Kıbrıs ile birçok ilişkilerin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır.

Kaldı ki Acua tatlısı ile Ma’mül aynidir. Kıbrıs’ta Acua bir tatlı, Ortadoğu’da ise Ma’mül bir kurabiyedir. Acua, Arap dilinde “ Hurma” anlamındadır. Hurma ise Ma’mül’ün hammaddesidir. Larnaka’da tanınan sımalardan rahmetli Aşık Ali’nin yapıp sattığı Ma’mül, Acua tatlısı adı ile yapıp satılmakta olup Larnaka’lılar tarafından çok sevilmektedir. Larnaka’lıların çok sevdiği ve bildiği Acua tatlısı Larnaka’ya özgü bir tatlı olarak ün kazanmış oldu. Aynı zamanda Larnaka’da Arap kökenli ailelerin de evlerinde yapıp yendiğini söyleyebiliriz. Evlerde de pişirilen bu tatlı aynı zamanda Acualı tatlı yani hurmalı tatlı olarak da tanımlanmaktadır. Kıbrıs’ta Larnaka’da hurma ile yapılmasının en önemli nedeni Larnaka’da bol miktarda hurma ağacının ve meyvesinin olmasından kaynaklanmaktadır.

Kıbrıs’ta iç malzeme olarak kullanılan padem ile aynı malzeme ve yöntem ile yapılan ve adı “İçi Dolu” olarak Kıbrıs mutfağına kazandırılan bu mamül de rahmetli Enver Mamülcü tarafından üretilip satılmaya başlandı. Enver Mamülcü’nün hayat hikayesinde Ma’mül’ü pastahane işleten bir Arap’tan öğrendiğini ve sonra da kendisinin yaptığını öğreniyoruz. Enver Mamülcü, hurma yerine padem kullanarak yapmaya başladığı ma’mül’ü içi dolu adı ile üretirken içi doluya şerebet katmadan yalnızca pudra şeker serpiştirerek üretmekte idi. İçi Dolu’yu Lefkoşa’da küçük çocuk arabacığında sonradan da seyyar satıcı arabasında yapıp satmakta idi. Daha sonraları soyadı olarak Ma’mülden gelen Mamülcüoğlu soyadı almasının nedeni de burdan gelmektedir. Ve aile işletmesi olarak da Mamülcüoğlu adı ile pastahanesini kurup bugünlere kadar gelmiştir.

Kıbrıs’ta Acua Tarifi

Acuvarın eksiksiz malzemesi:

2 paket simit(2 kilo)

yarım bardak un

2 macun kaşığı karbonat

2 paket kuru maya(ılık su kocaman bardağa bira bardağı)

maya içine 1 tutam şeker

2 sana yağı

1 bardak sıvı yağ.

içine rendelenecek baharat.

Yapılışı:

2 paket simit üzerine iyice kaynatılmış sana ve sıvı yağlar gezdirilir. Biraz soğuyunca içine baharat rendelenir avuç içiyle yoğrulur. En az 5-6 saat bekletilir. 6. saatte ılık suda kuru maya ve biraz şeker kabaranaya kadar (10-15 dk) bekletilir. Kabaran mayadan önce 2 çay kaşığı karbonat simitin üzerine serpilir ve maya dökülür. El içiyle ovulur. Daha sonra bir miktar hamur avuç içine alınır biddaga halde içine 1 adet ikiye bölünmüş hurma konup yuvarlak topak şekil verilir ve özel tahta kaşığına konup masa kenarına ters vuruşla şekillenir. Tepsiye konup 180 derecede üstü pembeleşene kadar pişirilir. Bu arada şerbet hazırlanıp soğumaya bırakılır. Şerbet için 5 su bardağı su, 4 su bardağı şeker birkaç damla limon damlatılarak iyice kaynatılır. Demir kaşıktan ağır akacak şekilde şerbetin biraz yoğun olana kadar bekleyip ateşin altını öyle kapatırız. Şerbet soğuk olarak sıcak acuanın üzerine gezdirilir. Bir süre şerbetini çekmesi beklenir ve servis edilir.

BİYOGRAFİ

Zekai Altan

Doğum Tarihi 05.06.1960

Doğum Yeri Limasol

ÖĞRENİMİ

American Hotel and Motel Association Educational Institute

O.T.E.M (Otelcilik Turizm Eğitim Merkezi)

Yapı ve Endüstri Meslek Lisesi-Lefkoşa

Akıncılar Ortaokulu-Akıncılar

Akıncılar İlkokulu-Akıncılar

LİSAN

	Konuşma			Yazma		
	çok iyi	iyi	orta	çok iyi	iyi	orta
İngilizce	-	x	-	x	-	-
Almanca	-	-	x	-	-	x
Rumca	-	-	-x	-	-	-

MESLEKİ GELİŞİM

- 2018 Permakültür Eğitimci
- 2008- The Nitovikla Garden Hotel Agro-Eco Turizm İşletmesi
- 2004-2008 Karpaz Eco Turizm Danışmanı
- 2003- 2004 Saray Hotel Müdür Yardımcısı
- 2002-2003 Dipkarpaz Karpaz Arch House Müdürü
- 1999-2017 Doğu Akdeniz Üniversitesinde part-time öğretim görevlisi olarak devam etmektedir.(Turizm ve Eco Turizm Dersleri)
- 1999 - 2002 Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Mesleki Teknik Öğretim Görevlisi
(Girne Öğretmen Evi Müdür Yardımcısı ve Karpaz Meslek Lisesi
Turizm Uygulama Oteli Müdürü)
- 1995-1998 Club Lapethos Hotel Genel Müdürü
- 1993-1995 Dorana Hotel Müdürü
- 1-1993 Girne Marina Yöneticisi
- 1-1991 Dorana Hotel’de Önbüro Sorumlusu/Turist Rehberliği Kursundan mezun olmak
- 1-1988 Dorana Hotel’de Önbüro memuru/Hilton International Hotel’de Önbüro Eğitimi
- 1984 Profesyonel Turist Rehberi
- 1-1984 Dorana Hotel’de Servis Görevlisi
- 1980- Café Akpınar’da Servis-Mutfak Görevlisi
- 1-1979 Sabri Orient Hotel’de Mutfak-Kat Hizmetleri Görevlisi
- 1-1977 Sabri Orient Hotel’de Bulaşıkçı

ÜYESİ OLDUĞU KURULUŞLAR

- HCIMA (Hotel & Catering International Management Association)
- P.O.Y.D /Antalya (Profosyonel Otel Yöneticileri Derneği)
- D.A.Ü Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Danışma Kurulu Üyesi
- GEN Europa (Global Eco Village Net Work in Europe Üyesi)
- Türkiye Permakültür Tasarımcılar Derneği Kurucu Üyesi

ESERLERİ

Mutfak Bar Sanatı Derlemeleri	I.II. Baskı
Kuzey Kıbrıs'ı Tanıyalım	
Gezelim Görelim	IV. Baskı.
Diğer	Yenidüzen Gazetesi, International Tourism Magazine,Anatolian Dergisi, Kıbrıs-Havadis ve Yenidüzen Adres Dergisinde Turizm, Kültür, Kıbrıs Mutfağı makaleleri ile 20 yıldır Gurme yazarlığı. Sempozyumlarda çeşitli makaleler ve Sempozyum bildirileri yayınlanmıştır.
Gizemli Kıbrıs	III. Baskı, Yayınlandı
Gizemli Kıbrıs Türkiye’de Cinius	Yayınevi tarafından İstanbul’da yayınlandı
Gizemli Kıbrıs (İngilizce)	Yayına hazır
Üzüm Diyarı Mehmetcik ve Festivalleri	Mehmetcik Belediyesi Yayını, Yayınlandı
Adamız Mutfağı	Türkçe-Rumca-İngilizce 3 dilde yayınlandı
Karpaz Mutfağı	Yayına Hazır
Karpazın Tarihi Geçmişine Yolculuk	Arkeolog araştırmacı yazar Tuncer Bağışkan ile birlikte.
Kıbrıs Türk Kadın Başörtüleri	32 yıl önce Mustafa Gökceoğlu ile birlikte yazıldı.
Gizemli Kıbrıs Özet halinde Danimarka Dilinde	Yayınlandı
Unutulmaktan Korkuyorum	Yayınlandı. Gençlik Merkezine bir komite tarafından
Kıbrıs Mutfağı Masalları Serisi (6 Adet)	
Şenay Saçbüker ile Birlikte Hazırlandı	
Sihirli Dadlar ve Selin’in Gıbrıs Keyiği	2 Adeti Yayınlandı
Permakültür Mutfağı (Kıbrıs-Trakya-Ege bölgeleri)	Yayına hazırlanıyor,

TV Programları

Otantik Kıbrıs Mutfağı ile ilgili 2004 yılından berdir Kıbrıs köylerinde yapılan çekimler. Halen Kıbrıs SIM TV’de programlar devam etmektedir. Ayrıca 2002-2003 yılların arasında Kuzey Kıbrıs’ta Kıbrıs TV’de restoranlar ile ilgili Mustafa Şah ile birlikte ilk Gurme programları yapıldı.

ALDIĞI ÖZEL ÖDÜLLER

Uluslararası Eco-Bio Hotel Ödülü ve Sınıfı (3 papatya)

HCIMA (Hotel Catering International Managamnet Assosiation) Uluslararası Turizm Ünvanı verildi.

I. Kıtıp ‘Green Olive Turizm Özel Hizmet Ödülü’

K.K.T.C Cumhurbaşkanlığı Takdir ve Şeref Beraatı

Ekin Merkezi Kültür ve Sanat Ödülü

HAS-DER Halkbilimi Hizmet Ödülü

K.K.T.C Top Quality Ödülü

Gençlik Merkezi Halkbilim’e Katkı Ödülü

6. Uluslararası Kahta Kommengane Festivali Turizm Ödülü (Nemrut/Türkiye)

HALK Sanatları Derneği (Has-Der) Onur Belgesi

DAÜ Kıbrıs Türk Halk Kültürünü Araştırma Kulübü Onursal Üyelik Beratı

Restaurantcılar Birliği tarafından verilen Turizm Hizmet Plaketi

Çeşitli kuruluşlardan alınan değişik takdirname ve ödüller

HASDER Halk Sanatları Vakfı

2023 Yılı Faaliyet Raporları

Dönem: 27 Ocak – 23 Mart 2023

Yayına Hazırlayan: Sonay Anıl

HASDER Genel Kurulu

- 33. Genel Kurul 28 Ocak 2023 tarihinde Küçükkaymaklı'daki lokalde gerçekleştirildi. Vakıf yönetimi ile dernek yönetiminin aynı olmasını sağlamak amacıyla dernek üyelerinin mütevelli heyeti üyelerinden oluşması kararı onaylandı. Yeni görev bölümü yapıldı.
 - Yönetim Kurulu
 - Öcal Erten (Başkan)
 - Kani Kanol (Sekreter)
 - Tarık G. Emiroğlu (Sayman)
 - Sonay Anıl (Üye)
 - Hasan Abohorlu (Üye)
 - Hasan Çağlıoğlu (Yedek Üye)
 - Denetleme Kurulu
 - Hüseyin Nebih (Üye)
 - Aydan Tümsoy (Üye)
 - Ulus Beledoglu (Üye)

HASDER Kış Kampı

- 3-4-5 Şubat tarihlerinde büyük ekipten 18 dansçı ve 18 eğitmenin, yıldızlar grubundan 20 dansçı ve yaseminler grubundan 20 çocuğun katılımıyla Lapta Gençlik Kampında gerçekleştirildi.
- Kampta çeşitli oyun ve aktivitelerin yanında katılımcılara Sivil Savunma Ekibi tarafından ilk yardım ve yangın söndürme eğitimleri verildi.

Deprem

- 6 Şubat'ta Türkiye'de meydana gelen deprem felaketi nedeniyle tüm ekiplerde çalışmalara 2 hafta ara verildi.
- HASDER Gençlik Kulübü bir yardım kampanyası gerçekleştirdi. Toplanan malzemeler Lefkoşa Türk Belediyesi kanalıyla depremzedelere gönderildi.

-

Anma Etkinliği

- İki değerli HASDER gönüllüsü İlker Özova ve Özkan Gürler 24 Şubat 2023 tarihinde mezarları başında anıldı.

AB Projesi

- HASDER tarafından sunulan ve AB tarafından onaylanan Youth in Action: Promoting Dialogue through Culture projesinin kontratı imzalandı ve yürürlüğe girdi.

Dönem: 24 Mart – 25 Mayıs 2023**AB Faaliyetleri**

- AB tarafından onaylanan Youth in Action: Promoting Dialogue Through Culture isimli proje ile ilgili çalışmalar başlatıldı. Projenin güneydeki partneri PAOK'un sorumlusu ile görüşme yapıp detaylar tartışıldı.
- AB Destek Ofisi temsilcileri 8 Mayıs'ta kuruma bir ziyaret gerçekleştirdi. El Sanatları Merkezi'nde yapılan toplantıya HASDER Yönetim Kurulu Üyeleri'nden bazıları katıldı. Toplantıda projenin teknik detayları üzerinde konuşuldu.
- NGO Network toplantılarına katılımlar devam etti. 27 Nisan'da Ledra Palace'da yer alan AdvocaCY ve CanCY isimli iki projenin tanıtımının yapıldığı toplantıya Sonay Anıl katıldı. Aynı tarihte, Tarihsel Araştırma ve Diyalog Derneği'nin, Dayanışma Evi'nde düzenlediği toplantıya Hasan Abohorlu katıldı.

23 Mayıs'ta Ledra Palace'ta yapılan 'Kıbrıs'ın Olası Gelecek Senaryoları' konulu toplantıya Hasan Abohorlu ve Sonay Anıl katıldı.

Sirto Yarışması Ödül Töreni

- Gençler Çevrimiçi Sirto Yarışması Ödül Töreni, 19 Nisan'da LTB Merkez Lefkoşa Konferans Salonu'nda gerçekleştirildi.

Törende HASDER Vakıf Başkanı Kani Kanol, LTB Başkanı Mehmet Harmancı UKÜ Temsilcisi birer konuşma yaptı.

Törenin sunuculuğunu Tanem Özaygın yaptı.

Başarılı olan katılımcılara başarı belgesi ve para ödülleri verildi. Tüm katılımcılara da El Sanatları Merkezi'nin ürettiği plaketter verildi. Ödüller, ödüle ismi verilen kişilerin aile temsilcileri, LTB Başkanı Mehmet Harmancı ve Belediye Meclis Üyeleri tarafından verildi.

Vakıf Başkanı Kani Kanol, LTB Başkanı Mehmet Harmancı'ya ve UKÜ Temsilcisi'ne yarışmaya katkılarından dolayı plaket verdi.

Dönem: 25 Mayıs – 17 Ağustos 2023

- Yıldızlar Grubumuz dansçıları, 1 Haziran, “Dünya Çocuk Hakları Günü” nedeniyle Gençlik Merkezi Birliği tarafından düzenlenen “Çocuk Festivaline” katılmıştır. Festival, önce kortej ile başlamış, ardından halkdansları gösterisi ile devam edilmiştir. Festivalde, ekibimiz halkdansları gösterisi izleyiciler tarafından beğeni ile izlenmiştir.
- 2 Haziran tarihinde, LTB tarafından Kızılbaş Parkı'nda, düzenlenen “LTB Çocuk Festivaline” Vakfımızın “Markuddi Kulübümüz” katılmıştır. Etkilikte, “markuddi yapma standı” açılmış ve katılımcı çocuklara unutulmaya yüz tutmuş, uygulamalı “Markuddi” yapma ve uçurma teknikleri öğretilmiştir.
- “18. Hasder Çocuk Şenliği”, Çocuk Kulübümüz tarafından, 10 Haziran tarihinde, İlker Özova ve Özkan Gürler anısına yapılmıştır. HASDER Merkez Lokalinde yapılan şenliğe, Derneğimizin tüm çocuk ekipleri, koro ve Yıldızlar Halkdansları grubu katılarak çeşitli halk dansları gösterileri sunmuştur. Çocuk Şenliğimiz, gerek çocukların gerekse de ailelerin büyük ilgisini görmüştür.
- Yine Çocuk Kulübümüz tarafından, 10 Haziran tarihinde, HASDER El Sanatları Merkezi'nin bahçesinde, ilkokul çocuklarına yölelik su bazlı boya ile kapot bezi üzerine “Resim Yapma Etkinliği” düzenlenmiştir. Etkinliğe katılan çocuklarımız bol bol resimler yapmışlardır.
- KTHD Federasyonu tarafından 2 Temmuz tarihinde, Lapta Gençlik Kampı'nda “Müzik Çalıştayı” düzenlenmiştir. Bu çalıştaya Vakfımızı temsilen Hasan Abohorlu katılmıştır. Çalıştayda, halkdansları müziklerinin bir standarda getirilmesi için çalışmaların başlatılması amaçlanmıştır.
- Vakfımızın Büyük Halkdansları ekibi, 07 Temmuz tarihinde “23. Folkder Kültür Sanat Şenliğine”, 18 Temmuz tarihinde ise, “4. Tufad Şeherde Şölenine” katılmıştır. Her iki etkinlikte de ekibimiz halkdansları gösterisi, izleyiciler tarafından beğeni ile izlenmiştir.
- 29 Temmuz tarihinde gelen talep üzerine, HASDER Merkez binamızda, Büyük Ekibimiz tarafından, “Kına Gecesi” yapılmış ve seyirciler tarafından beğeni ile izlenmiştir.

- 18 Temmuz – 02 Ağustos tarihleri arasında “Dans Belgeseli Filimi Çekimi” projesi hayata geçirilmiş ve tamamlanmıştır. Doğa Sair ile HASDER arasında yapılan protokol çerçevesinde gerçekleşen film çekiminde Vakfımızın büyük ekibindeki dansçılar görev aldı. Belgeselde, halk danslarımızın hangi aşamalardan geçerek, “alandan – sahneye” taşındığı evreleri gösteren bir belgesel filmidir.

- 05 - 12 Ağustos tarihleri arasında, “14. Lefkoşa Gençlik Günleri”, Hasder Gençlik Kulübümüz tarafından organize edilmiştir. Bu etkinlikte;
 - 05 Ağustos’da, “Velesbitinan Surlarıçı Turu”, 07 Ağustos’da, “Streetball”,
 - 09 Ağustos’da, “Gızlar Sahaya Çıkarsa Halı Saha Turnuvası”,
 - 10 Ağustos’da “Sokak Konseri”, Zahra Sokak’ta yapılmış ve 4 müzik grubu katılmıştır.
 - 11 Ağustos’da “SOS Çocuk Şenliği”,
 - 12 Ağustos’da “Yuvarlak Masa Toplantısı” yapılmıştır. Toplantıya, Baraka Kültür Merkezi, Bağımsızlık Yolu, Folk-Der, TDP, Anonim Gençlik Örgütü, Digem, DP, Göçtaş ve HASDER katılmıştır.

Bu etkinliklere birçok genç katılmış ve eğlenceli zaman geçirmiştir.
- 2 yıllık bir proje olan ve Mart ayında AB tarafından onaylanan “Diyalog Yoluyla, İki Toplumlu Gençlerin Kaynaştırılması Projesi” kapsamında yapılan çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda önce 03 Haziran tarihinde Kuzey Kıbrıs’daki partnerlerimiz ile sonra da 13 Ağustos tarihinde, Güney Kıbrıs’daki partnerlerimiz ile birer bilgilendirme toplantısı yapılmıştır.

Dönem: 24 Kasım 2023 – 15 Şubat 2024

1. PROJELER

- Derneklere yardım tüzüğü kapsamında hazırlanan iki proje Kültür Dairesi tarafından kabul edildi. Yıldızlar Grubu'nun Türkiye'de yapılacak 23 Nisan festivallerine katılması için hazırlanan birinci projeye 40,000TL, ilkokul öğrencilerine yönelik yapılacak eğitimlerle ilgili 'Buğday'ın ve İpek Böceği'nin Öyküsü' isimli ikinci proje içinse 5,500TL katkı yapılması kararlaştırıldı.

• AB Projesi:

"Gençlik İş Başında: Kültür Yoluyla Diyalogu Geliştiriyoruz" isimli AB projesinin, 3 Aralık 2023'te başlayan aktivitelerinin ilk serisi olan Kıbrıs Gastronomi Gezileri 28 Ocak 2024'te tamamlandı. Bu süreçte:

- 3 Aralık 2023 tarihinde HASDER ve PAOK Ekipleri,
- 7 Ocak 2024'te Proodos Kaymaklı ve Mehmetcik Kültür ve Dayanışma Derneği,
- 13 Ocak 2024'te ORAMA ile Yenierenköy Kültür ve Sanat Derneği,
- 14 Ocak 2024'te Paravasi ile SEÇDER ve GÜSAD ekipleri,
- 28 Ocak 2024'te AKDER ile KASTRO ekipleri bir araya geldi.

İkinci seri aktivitelerine ise 11 Şubat 2024'te HASDER ve PAOK ekipleri ile başlandı. Diğer gruplar için planlamalar yapılmaya devam ediyor.

2. SEMPOZYUM

36. Halkbilimi Sempozyumu, 19 Aralık 2023'de KTOEÖS'ün konferans salonunda yapıldı. Sempozyumun başında Mahmut İslamoğlu ve Merhum Tuncer Bağışkan'a 'Ömür Boyu Halkbilimi Hizmet Ödülü' verildi. Moderatörlüğünü Engin Anıl'ın yaptığı etkinlikte Vakıf Başkanı Kani Kanol konuşma yaptı.

Sempozyumda bildiri sunan konuşmacılar ve konuları aşağıdaki gibidir:

- Prof. Dr. Lerzan Aras (Öğretim Görevlisi) - Bir Yavaş Kent Lefke'de Yer in Ruh u: Yaşamlar Ritüeller Mekanlar
- Zekai Altan (Turizmci/Araştırmacı Yazar) – Akdeniz ve Kıbrıs Mutfağının Özellikleri
- Ahmet Erdengiz (Araştırmacı Yazar) – Kıbrıs Türklerinin Kökeni: Anadolu'dan Gelenler
- Dr. Ahmet Karahan – Lefkara Motiflerindeki Saklı Geometri,

- Prof. Dr. Şevket Öznur (Öğretim Görevlisi) – 1920’li Yıllarda Rumca Yazılan Bir Ağıtta Kıbrıs Kültürü

Etkinliğin sonunda sunuculara plaket verildi. Katılımcılara Zekai Altan’ın hazırladığı tadımlıklardan oluşan izaz-ikramlardan yapıldı.

3. ANMA ETKİNLİĞİ

HASDER’in iki kurucu üyesi Sezer Kaşer ve Mustafa Serdengeçti ölüm yıldönümlerinde (21 Aralık) mezarları başında anıldı. Anma etkinliğine HASDER, aileleri ve Yeni Kıbrıs Partisi katıldı.

4. LESAM

HASDER Halk Sanatları Vakfı ile Yıldıran Taşçı Akademi (YTA) arasında sanat, kültür ve eğitim alanlarında işbirliği yapılması konusunda protokol imzalandı. Buna göre, Ayluga Kilisesi bina ve bahçesi Lefkoşa Sanat Merkezi etkinlik alanı olarak kullanılacak.

5. YENİ YIL ETKİNLİKLERİ

Çocuk kulübü (Papatyalar, Yaseminler ve Feslikanlar) 23 Aralık’ta, Yıldızlar Grubu ise 27 Aralık’ta HASDER Küçükçaymaklı Merkez Binasında düzenlenen eğlence partilerinde birlikte yemek yediler ve müzik eşliğinde eğlendiler. Büyük ekip ve yönetim kurulu üyeleri ise 23 Aralık gecesi Baria Meyhanesi’nde kutlama yaptılar.

6. NOSTALJİ

İki farklı nostalji grubu, Pazartesi ve Cuma günleri çalışmalarına başladı.

7. YOUTUBE

HASDER Youtube kanalı aktive edildi.

İdadi Sokak No:1, Selimiye Camii yanı, Lefkoşa-Kıbrıs
e-posta: hasder@hasder.org
Tel: 0392 228 9020
Web: hasder.org